

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ DEVÁTÝ ROČNÍK

7

Charakter zákonů války

Povaha a rozsah současných úkolů boje za mír a mezinárodní bezpečnost vytyčují řadu závažných praktických, ale i teoretických problémů. V praktické oblasti směřuje úsilí mírotvorných sil především k tomu, aby pokračovaly a staly se nezvratnými započaté pozitivní změny ve vztazích mezi státy s rozdílným společenským zřízením. V teoretické oblasti pak vystupuje do popředí nezbytnost vědeckého zkoumání řady nesmírně složitých společenských jevů dneška, mezi něž patří problém války a míru, války a armády, ale i zákonů války. To vyplývá z toho, že podstata soudobého imperialismu se nezměnila a možnost vzniku válek mezi kapitalistickými a socialistickými stá-

ty (včetně světové raketové jaderné) nemůžeme proto ani dnes zcela vyloučit.

Zkoumání zákonů války má z tohoto důvodu především velký praktický význam. Zákony jsou základem účelné činnosti člověka. Cílevědomá činnost lidí ve vojenské oblasti je možná proto, že lidé jsou schopni postihovat objektivní tendence vývoje války a vojenství a na této bázi si stavět reálné cíle a dosahovat jich. Bez tohoto by základem jakékoli činnosti v oblasti vojenství byla jen pouhá naděje na nahodilou shodu různých okolností.

V článku chci věnovat pozornost pouze některým teoreticko-metodologickým otázkám, které jsou spjaté s vymezením podstaty a charakteru zákonů války.

Válka je neobyčejně pestrý a složitý společenskopolitický jev a zvláštní stav společnosti, který je podřízen působení nejrozličnějších objektivních zákonů. Ve válce působí nejobecnější zákony materialistické dialektiky, sociální zákony různého stupně obecnosti, některé přírodní a technické zákony a specifické zákony války. Na existenci zvláštních zákonů války nejdříve upozorňovali klasikové marxismu-leninismu a nabádali k jejich důkladnému studiu.

Nejobecnějším teoreticko-metodologickým východiskem zkoumání podstaty a

charakteru zákonů války je dialekticko-materialistická kategorie zákona. Na otázku „co je zákon?“ odpovídá dialektický materialismus známým tvrzením, že „zákon je vztah“ (viz Lenin, V. I.: Spisy, sv. 38, Praha, SNPL 1960, s. 155), určitá objektivní souvislost věcí a jevů. V materiálním světě, který nás obklopuje, existuje však nekonečné množství nejrozličnějších objektivních souvislostí a vztahů (vnitřních a vnějších, nutných a nahodilých, podstatných a nepodstatných atd.), z nichž ne každý má povahu zákona. Zákonem je pouze „objektivně existující, nut-

ný, podstatný a opakující se vztah jevů materiálního a duchovního světa, vyjadřující fungování a vývoj skutečnosti.“ (Andrejev, I. D.: Metodologické osnovy poznání sociálních jevů, Moskva, Vysšaja škola 1977, s. 8.) Základní charakteristika znaků (rysů) zákona je v dílech klasiků marxismu-leninismu. Její další aspekty rozpracovali autoři v řadě marxistických, zejména sovětských prací.

Zákony mají objektivní povahu. Vznikají, působí a zanikají nezávisle na vůli a vědomí lidí. Lidé je nemohou libovolně nastolovat, rušit či obcházet. Mohou však zákony poznávat a přihlížet k nim ve své činnosti nebo změnou podmínek, za kterých působí, ovlivňovat je v náš prospěch. Rozlišujeme proto zákon jako určitý objektivní vztah a vědecký zákon (pojem zákona), který je subjektivním odrazem určitého objektivního vztahu v našem vědomí (tj. uvědoměným a formulovaným vztahem).

Analýza dialektickomaterialistické kategorie zákona tvoří nejobecnější teoreticko-metodologické východisko pro vymezení zákonů války. Na jejím základě můžeme proto zákony války definovat jako **objektivní, podstatné, nutné a relativně stále vztahy mezi různými stránkami a elementy procesu války, které podmiňují jeho vznik, fungování a vývoj**. Tento přístup k vymezení zákonů války je správný, avšak jednostranný. Pouze dialektickomaterialistické pojetí zákona postihuje ty nejobecnější rysy (podstatu) zákonů vůbec, avšak neodráží specifické vlastnosti zákonů války. Nemůžeme se proto omezit jen na uvedený přístup. Zákony války jsou z hlediska svého charakteru zákony společenské (válka je stavem společnosti), a proto mají se zákony společenského života některé **společné** (obecné) rysy, kterými se odlišují od přírodních zákonů. Současně mají zákony války určité **nespolečné** (zvláštní) znaky. Tato specifika zákonů války vyplývá z toho, že válka je **zvláštním stavem společnosti**, která je ve své podstatě pokračováním politiky tříd a států (koalic) prostředky ozbrojeného násilí (ozbrojeného zápasu).

Pro válku jako **zvláštní stav společnosti** jsou charakteristické tyto hlavní rysy:

1. Hlavním prostředkem realizace politiky v době války se stává ozbrojený zápas. Ostatní nevojenské prostředky boje, tj. ekonomické, ideologické, vědeckotechnické, zpravodajské aj., jsou podřízeny ozbrojenému zápasu, doplňují jej, podporují, zabezpečují a napomáhají tak k do-

sažení politických cílů války. Současně průběh a výsledek války v celku (zvláště pak ozbrojený zápas) ovlivňuje možnosti použití neozbrojených prostředků válečné politiky.

2. Ekonomika společnosti přechází na válečnou variantu. Vzrůstá význam vojenského průmyslu. Uskutečňují se strukturální přeměny národního hospodářství z hlediska potřeb vedení války. Prudce se zvyšuje rozsah nevýrobních nákladů a nenávratných ztrát. Snižuje se životní úroveň pracujících. Klesá porodnost, zvyšuje se migrace obyvatelstva atd.

3. Dochází k hlubokým přeměnám v politické nadstavbě společnosti. Prioritní místo mezi nástroji politiky zaujímá armáda. Realizuje se řada strukturálních změn ve státních orgánech, posiluje se centrální řízení. Vytýčují se nové úkoly před prostředky ideologického působení atd.

Co společné (obecné) podle většiny názorů odlišuje zákony společnosti a zákony války od přírodních zákonů?

Základní rozdíl spočívá v tom, že zatímco zákony přírody se projevují ve vzájemném působení slepých, neuvědomělých sil, nezbytným předpokladem a základem pro působení zákonů společenského života je praktická cílevědomá činnost lidí. Proto „... dějiny“ — napsal B. Engels — „nejsou ničím jiným než činností člověka, který sleduje své cíle.“ (Marx, K. — Engels, B.: Spisy, sv. 2, Praha, SNPL 1957, s. 111.) Ve společnosti neexistuje nic, kromě vztahů lidí v procesu různých forem činností a jejich výsledků. Společenské zákony z tohoto hlediska jsou zákony lidské činnosti. Ze společenské činnosti masy lidí (národů, tříd, sociálních skupin atd.), která sleduje určité cíle, se skládá objektivně nutný řetěz událostí, tj. společenská zákonitost. Na základě a následkem praktické činnosti lidí se realizuje historická nutnost, objektivní zákonitost ve všech sférách (materiální a duchovní) společenského života.

Přirozeně i zákony války se prosazují a realizují jen skrze praktickou cílevědomou činnost lidí. Lidové masy, národy, třídy, strany, armády i jednotlivé osobnosti vytvářejí svou činnost ve válce předpoklad, základnu a výsledek, na kterém vznikají a působí (fungují a vyvíjejí se) podstatné, nutné a relativně stále vztahy objektivního charakteru, které nazýváme války. Avšak válka je značně složitý společenský proces, který (v té či oné míře) zasahuje všechny oblasti života společnosti (ekonomickou, politickou, ideologickou, vojenskou a další). Z toho

je zřejmé, že předpokladem působení zákonů války se stávají nejen materiální, ale i duchovní faktory společenského života. Proto charakter objektivních zákonů války budou mít nejen vztahy mezi materiálními činiteli, ale i mezi duchovními silami, které v ní působí, mezi materiálními a duchovními silami jak u obou bojujících stran, tak i uvnitř každé z nich.

Bez ohledu na to, že jsou společenské zákony a zákony války bezprostředně spjaty s praktickou činností lidí, mají objektivní povahu. Lidé je nemohou změnit či odstranit, ale naopak musí s nimi ve své činnosti počítat. Tak vzniká zdánlivý paradox: proces společenského života se skládá z činnosti masy lidí, jež má uvědomělý charakter, avšak celkový chod, obecná linie vývoje společenského života, vznik těch či oněch událostí je na vědomí a vůli lidí nezávislý. Řešení tohoto domnělého rozporu je zcela evidentní, vezmeme-li v úvahu, že cílevědomá činnost lidí je vlastně determinována určitými objektivními podmínkami, které konečnou určují směr a charakter jejich myšlení, záměrů a jednání.

Objektivní charakter zákonů války vyplývá z existence určitých objektivních podmínek, v jejichž rámci proces války vzniká a realizuje se (probíhá). Jde o podmínky ekonomické, politické, vědeckotechnické, morálně politické, geografické, časové aj., které působí jak na straně vlastní, tak na straně protivníka. Na bázi těchto objektivních podmínek a praktické cílevědomé činnosti lidí vzniká a existuje určité zřetězení (logika) podstatných, nutných a relativně stálých vztahů — zákonů války, které určují její vznik, fungování a vývoj a jsou nezávislé na vůli a přání lidí obou střetávajících se stran.

Dalším společným znakem, kterým se odlišují zákony společnosti a zákony války od přírodních zákonů, je jejich poměrně omezená doba trvání, působení jen v průběhu určitého historického období.

Zákony války z tohoto hlediska nejsou věčné a neměnné, nýbrž historicky omezené. V souvislosti se změnami konkrétně historických podmínek přestávají působit jedny zákony a nahrazují je jiné, nebo mění svůj obsah. To nutně vede ke změnám ve vztazích mezi zákony, resp. ve struktuře zákonů války. Avšak válka je společenskohistorický jev, a proto spolu s odstraněním podmínek, které ji ve společnosti produkují (vyvolávají), zanikne i válka i zákony jejího vzniku, fungování a vývoje.

V neposlední řadě se společenské zákony a zákony války odlišují od přírodních zákonů tím, jaký poměr k nim lidé

(třídí, strany atd.) zaujímají. Zákony přírody uznává téměř každý vzdělaný člověk bez ohledu na svou příslušnost ke společenské třídě, neboť se nedotýkají zpravidla jeho zájmů.

Zcela opačně je tomu u společenských zákonů a zákonů války, neboť jsou velmi úzce spjaty s protikladnými třídními zájmy. Proto se jejich poznání a využívání stává předmětem ostrého ideologického boje.

Zákony války mají se společnými zákony vedle společných rysů i řadu nespoledných znaků. Tyto zvláštnosti (odlišnosti), jak již jsem řekl, vyplývají z toho, že válka je zvláštním stavem společnosti, který je ve své podstatě pokračováním politiky tříd a států (koalic) prostředky ozbrojeného zápasu. **Zákon války proto vyjadřuje charakter zvláštního antagonistického společenského procesu permanentního soutěžení v ničení sil protivníka a v uchování vlastních sil, procesu neustálých prudkých kvantitativních a kvalitativních přeměn, který sleduje dosažení diametrálně protikladných vojenskopolitických cílů oběma válčícími stranami.** Zvláštní síly, cíle a prostředky, které jej tvoří, determinují právě zvláštnosti zákonů války.

Jedna ze základních specifik zákonů války spočívá v **mimořádné rozpornosti mechanismu jejich působení.** To vyplývá z toho, že válka je dvoustranný typický konflikt antagonistického společenského procesu, v němž každá z válčících stran se snaží s použitím ozbrojeného zápasu a dalších forem boje dezorganizovat činnost protivníka a vytvořit si podmínky pro jeho zničení a dosažení cílů války.

V průběhu války probíhá prověrka různých společenských a státních institucí. Každá z bojujících stran usiluje o upevnění vlastních a zničení institucí protivníka. Každá válka způsobuje značné oběti, ničí výrobní síly, zbídačuje obyvatelstvo a narušuje činnost všech oblastí společenského života. V tomto smyslu je spojena jako žádný jiný společenský proces s destrukčními vlivy, které záporně ovlivňují dějinný proces. I přes to však určité války realizací revolučních, osvobozenecských cílů přinášejí lidstvu prospěch, neboť vedou k odstranění reakčních institucí a režimů, k prosazení společenského pokroku.

„V dějinách nejednou docházelo k válkám,“ napsal V. I. Lenin — „které přes všechny hrůzy, zvěrstva, pohromy a útrapy, nevyhnutelně provádějící každou válku, byly pokrokové, tj. přispívaly k vývoji lidstva, protože pomáhaly rozbíjet zvláště škodlivé a reakční instituce ... a

nejbarbarštější despotie ...“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 21, Praha, SNPL 1957, s. 301.)

Další zvláštnost zákonů války vyplývá z **nesmírné pohyblivosti a proměnlivosti procesu války vcelku a jeho jednotlivých komponentů**. Jde o to, že prostředky, formy a metody, jimiž se realizuje politika ve válce, jsou přímo i zprostředkovaně determinovány řadou přírodních a společenských faktorů. Tyto faktory nejsou samy neměnné, strnulé, ale naopak se neustále mění, vyvíjejí. Jednak vlastním samopohybem a jednak pod vlivem změn v samotné válce, která má relativní samostatnost, vlastní logiku vývoje. A tak proces války je permanentně ovlivňován obrovským počtem „vnějších“ faktorů a okolností, které jakmile „vstoupí“ do války a stanou se jejím obsahem, zanechávají na ní svůj „otisk“. Současně proces války má vysokou „vnitřní“ dynamiku, podmíněnou prioritně pohyblivostí a proměnlivostí vojenských struktur.

Při zkoumání povahy zákonů války musíme mít na zřeteli, že v libovolném jevu války působí nikoli jeden izolovaný zákon, ale celý souhrn zákonitých souvislostí a vztahů, které se mezi sebou ovlivňují. Působení jedné zákonitosti může dominovat, stává se patrným a naopak působení jiných zákonů může být pod vlivem různých okolností zeslabováno. M. Marx napsal, že „... zákon se uplatňuje spíše jako tendence, tj. jako zákon, jehož absolutní uplatnění je bržděno, zpomalováno, zeslabováno okolnostmi, které působí protiněmu.“ (Marx, K.: Kapitál. Díl třetí, kniha třetí, Praha, SNPL 1955, s. 251.) Z toho je zřejmé, že nemůžeme pochopit a objasnit vznik, průběh a výsledek války vcelku, jejich jednotlivých operací a bojů z hlediska jediného, dokonce významného zákona. Vždy je nezbytné akceptovat působení **celého systému objektivních zákonů**, které determinují vznik a průběh válečných událostí, jejich charakteristické zvláštnosti a konečný výsledek.

Aby se mohl objektivní systém zákonů války stát prostředkem vědeckého zdůvodnění praktické činnosti výstavby ozbrojených sil a přípravy země (koalice) na válku a její vedení, je nutné jej poznat a vyjádřit ve formě vědeckých zákonů. Je tomu tak proto, že v praktické činnosti se neřídíme bezprostředně samotnými objektivními zákony, nýbrž poznatky o nich. Proto V. I. Lenin nikoli náhodou hovořil o nutnosti důkladného promyšlení zákonů války. (Viz Lenin, V. I.: Spisy, sv. 26, Praha, SNPL 1956, s. 170.)

Objektivní systém zákonů války nachází svůj odraz v systému vojenskovědec-

kých poznatků, který se skládá ze tří odvětví:

- marxisticko-leninského učení o válce a armádě;
- vojenské vědy;
- vojenského využití (aplikace) dalších společenských, přírodních a technických věd.

Vědecké zákony tohoto systému nejsou ničím jiným, než našimi poznatky o objektivních souvislostech a vztazích války, subjektivním odrazem jejich objektivních zákonů. Čím hlouběji poznáme objektivní systém zákonů války, tím přesnější a správnější bude systém vojenskovědeckých poznatků o nich. V. I. Lenin zdůrazňoval, že „... pojem zákona je jeden ze stupňů lidského poznání jednoty a souvislosti, vzájemné závislosti a celistvosti světového procesu.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 38, Praha, SNPL 1960, s. 153.) To znamená, že i zákony systému vojenskoteoretických poznatků jsou stupínky poznání objektivních vztahů a souvislostí vlastních válek, určitou logickou konstrukcí, která odráží objektivní realitu. Jestliže zákony systému vojenskovědeckých poznatků nejsou vymyšleny a pravdivě odrážejí vztahy války, mají objektivní obsah a současně subjektivní formu, která je vlastní všem našim poznatkům.

Zákony války, které zkoumá systém vojenskoteoretických poznatků, nejsou nějak izolovány, ale naopak vzájemně propojeny a současně spjaty s dalšími prvky tohoto systému, tj. pojmy, principy atd. Každý zákon systému vojenskoteoretických poznatků má relativní samostatnost, současně je však jako stránky jednotného zákonitého procesu války propojen s dalšími zákony a utváří tak celý **systém zákonů vzniku, fungování a vývoje války**.

K odhalení systému zákonů války je nezbytné rozpracovat jejich teoreticky zdůvodněnou klasifikaci. Autoři S. A. Tuškevič, V. I. Morozov, M. I. Galkin, V. F. Zamorskij aj. zařazují mezi základní klasifikační kritéria zákonů války hledisko **obecnosti, charakteru a typu jejich působení**, dále pak hledisko **stupně vyjádření kvantitativního určení jevů války a hloubky proniknutí do jejich podstaty** a ještě další.

Existence objektivní logiky války, resp. systému jejích zákonů neznamena fatalní podmíněnost válečných událostí a bezmocnost člověka před působením jejich zákonů. „Determinismus“ — psal V. I. Lenin — „nejen nepředpokládá fatalismus, nýbrž naopak dává podklad k rozumnému počínání.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 1, Praha, Svoboda 1951, s. 437.)

Z toho vyplývá, že lidé jsou schopni

poznat objektivní logiku války a využít jí ve svůj prospěch. Vyplývá to z toho, že zákony války působí za určitých podmínek, které jsou lidé schopni svou praktickou činností změnit (alespoň do určité míry) v potřebném směru a tím ovlivnit působení zákonů. Jestliže např. známe závislosti průběhu a výsledku války na poměru ekonomických sil válčících států (koalic), je v našich silách působit odpovídajícím způsobem na rozvoj ekonomiky a usilovat o upevnění ekonomického potenciálu země (koalice) v souladu s požadavky budoucí války. Přirozeně tam, kde lidé nejsou schopni změnit podmínky působení zákonů, musí se jim ve své činnosti alespoň přizpůsobovat.

V tomto smyslu existence objektivních zákonů války nevede ke snížení významu lidí (politického vedení státu, velitelů, vojáků atd.). Zákony války nepůsobí totiž samy o sobě. Válku vedou lidé, kteří se opírají o její zákony a svou praktickou činností vytvářejí podmínky k dosažení vítězství.

Zákony války (jako i jiné společenské zákony) **se projevují převážně ve formě tendencí**, které určují povahu probíhajících změn. K. Marx napsal, že zákon působí jako „... tendence, jejíž vliv je patrný jen za určitých okolností a v průběhu dlouhých období.“ (Marx, K.: Kapitál. Díl třetí, kniha třetí, Praha, SNPL 1955, s. 256.) Rovněž B. Engels konstatoval, že zákony neplatí jinak než „... přibližně, v celkové tendenci, v průměru ...“ (Marx, K. — Engels, B.: Vybrané dopisy, Praha, Svoboda 1952, s. 432.) V. I. Lenin psal, že zákon ve společenském životě může vystupovat jako zákon celkových tendencí a „... naprosto ne jako ... zákon plat-

ný pro všechny jednotlivé případy.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 4, Praha, Svoboda 1952, s. 111.)

Působení zákonů války se skládá ze součtu, resp. výsledku protikladně zaměřené činnosti bojujících stran (států, koalic). Každá z nich si staví cíl narušit plány protivníka, dezorganizovat jeho činnost a dosáhnout vítězství. V těchto specifických podmínkách se objektivní zákony války nemohou projevovat jinak, než ve formě tendence, která určuje zaměřený bojových činností.

Vzhledem k tomu, že zákony války determinují zaměření (fungování a vývoj) různých jevů daného procesu, jejich poznání a odhalení vyžaduje zkoumání různých událostí války, jejich srovnání s událostmi jiných válek, vyjevení shodných a rozdílných momentů a v konečném důsledku objasnění celkové tendence probíhajících změn. Dobře známe např. zákon, podle něhož průběh a výsledek války závisí na poměru vojenských sil a možnosti bojujících stran. Jeho existence však neznámá, že strana disponující větší vojenskou silou bude bezpodmínečně vítězit ve všech bojích a operacích určité války. Na průběh válečných akcí má totiž vliv celá řada faktorů, a proto jednotlivé porážky může utrpět i silnější protivník a naopak slabší může dosáhnout jednotlivých vítězství. Nicméně však v konečném výsledku celé války se tento zákon nutně prosadí.

Povaha zákonů války dává dostatek prostoru a možnosti pro subjektivní, uvědomělou činnost lidí. Předpokladem takového činnosti však musí být poznání zákonů války, mechanismu jejich působení a hledání forem a metod jejich využívání.

Faktor času a vědeckovýzkumná činnost

Všestranný rozvoj vědeckovýzkumné činnosti v podmínkách ČSLA, která je především zaměřena na otázky naplňování požadavků vojenské politiky strany a uplatňování leninských principů výstavby socialistické armády, přináší s sebou celou řadu významných metodologických problémů. Musíme na ně najít správnou a adekvátní odpověď, chceme-li skutečně dosáhnout v rovině vědeckého poznání objektivně správných výsledků, které by svým obsahem přispěly k potřebám vojenské praxe, při zvyšování bojové a politické přípravy naší armády.

Jedním z důležitých metodologických problémů, který zejména v současných podmínkách při zkoumání společenských jevů a procesů v ČSLA vystupuje do popředí, je faktor času. Pojem času můžeme vymezit a ohraničit z různých pohledů. V prvé řadě si musíme uvědomit, že „čas“ je vyjádřením doby trvání a posloupnosti věcí, předmětů materiálních procesů, událostí a jevů. Je pro něj charakteristické,

že se nemůže vrátit zpátky, není možné jej zastavit. Minulost, přítomnost a budoucnost si nemohou změnit svá místa. Zároveň musíme však vycházet z toho, že kategorie „čas“ není ideově neutrální a nehistorickou kategorií. Svou dynamikou vždy charakterizuje zvláštnosti etapy společenského vývoje, ve kterých jej sledujeme, nebo kde jeho význam vystupuje do popředí. Např. v podmínkách ČSLA charakterizuje i současnou etapu výstavby naší armády, stupeň realizace závěrů XV. sjezdu KSČ i dosahované výsledky při naplňování sociálně politického principu její výstavby.

Z hlediska potřeby zkvalitnění a zefektivnění vědeckovýzkumné činnosti v podmínkách naší armády v souvislosti se zkoumáním společenských jevů a procesů, včetně odhalování nových vývojových tendencí, vystupuje faktor času v celé řadě významových rovin, jako např. v rovině filozoficko-teoretické, metodologické a metodicko-organizační.

Filozoficko-teoretické vymezení faktoru času ve vědeckovýzkumné činnosti je v podstatě vyvoláno dialektickou jednotou dvou potřeb. Na jedné straně vystupuje do popředí požadavek důsledné realizace každého poznání na základě teoretického a světónázorového východiska

marxisticko-leninské teorie v celku. Na druhé straně v jednotě s tímto požadavkem musíme odmítnout všechny přístupy, které nesprávně interpretují kategorii „čas“ a tím vytvářejí předpoklad pozitivistického způsobu myšlení ve vědeckém poznání.

Kategorie „čas“ je jednou z důležitých křížovatek. Její nesprávné uplatňování může vědecké poznání svest z cesty marxismu-leninismu a přivést na pozice pozitivismu, pragmatismu a subjektivismu. Marxisticko-leninská filozofie vychází z toho, že tato významná kategorie materialistické dialektiky je odrazem objektivně existujícího času, který je neoddelitelný od pohyblivosti se hmoty a prostoru, v němž dochází k realizaci tohoto pohybu.

Již V. I. Lenin ve své práci „Materialismus a empiriokriticismus“ odmítá všechny pozitivistické názory a stanoviska, které z pozic subjektivního idealismu činí z kategorie času čistě subjektivní kategorii, na objektivním vývoji přírody a společnosti nezávislou. (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 14, s. 155—157.)

Pouze chápání času jako na subjektu poznání nezávislého činitele umožňuje správně vymezit jeho místo ve vědeckém poznání. Při zkoumání místa faktoru času ve vědeckovýzkumné činnosti musíme brát zároveň v úvahu, zda jde o poznání v rovině přírodních a technických věd, nebo v rovině zkoumání společenských procesů. Při řešení otázek společenského charakteru, včetně těch, které se realizují v podmínkách zvyšování bojové a politické přípravy socialistické armády, vždy musíme mít na paměti, že dialektika společnosti není pouhou aplikací obecně dialektických zákonů na konkrétní společenské jevy. Má i svou specifikou, protože ve sféře společenských jevů a procesů, včetně těch, které vznikají a realizují se v podmínkách socialistické armády, se obecné zákony projevují jinak než v oblasti neživé přírody a kromě toho, a to je rozhodující, dialektika společnosti se realizuje přes konkrétní aktivní činnost jednotlivců, tříd a stran. Každý společenský jev a především společenský proces je vždy přímo nebo zprostředkovaně spojen s konkrétní individuální a společenskou činností a v tomto významu nemůžeme ohraničit místo faktoru času ve vědeckém poznání, aniž bychom nesledovali a nevymezovali objekt naší pozornosti také z hlediska stránky činnosti. V podmínkách socialistické armády je tato činnost především závislá na charakteru vojenské činnosti, tedy na takové činnosti, která směřuje k dosahování vysokého stupně odborně vojenské, ideově politické a psychologické připravenosti vojsk.

Jedním z postulátů materialistické dialektiky ve vědeckém poznání je vývojové hledisko. Každý zkoumaný jev nebo proces musíme pokládat za výslednici minulého vývoje s konkrétním vztahem k budoucnosti. Právě dialektický princip vý-

voje vyžaduje zkoumat každý společenský jev a proces z hlediska jeho vzniku a vývoje, zkoumat specifickou úlohu jeho různých období i z hlediska kvantitativních a kvalitativních změn, které mají vliv na jeho průběh v čase. Můžeme tedy říci, že zkoumat společenské jevy a procesy v podmínkách socialistické armády z pohledu materialistické dialektiky znamená zkoumat je v neustálém pohybu a vývoji, v celém souhrnu jejich různých spojitostí. Všeestranně uplatňovat vývojové hledisko ve vědeckém poznání z hlediska faktoru času vyžaduje zároveň (z pohledu marxisticko-leninské teorie poznání) i správně uplatňovat dialektiku kontinuity a diskontinuity. Každý pohyb a vývoj společenské reality je totiž dialektickou jednotou kontinuity a diskontinuity (přetržitosti a nepřetržitosti vývoje v čase).

Objektivní dialektika kontinuity a diskontinuity všech společenských jevů a procesů, včetně těch, které vznikají, vyvíjejí a realizují se v podmínkách socialistické armády, se v plném rozsahu musí odrážet i v obsahu získaných vědeckých poznatků. Přitom kontinuita společenského poznání v určité, ohraničené časové dimenzi spočívá ve vnitřním sepětí nových poznatků s dřívějším vědeckým poznáním a teoretickým zobecněním. Toho dosáhneme ve vědeckovýzkumné činnosti tím, že při komplexním sledování jakýchkoli společenských otázek — ať již jde např. o problémy, které souvisí s prohlubováním vlivu strany na oblast odborně vojenského charakteru, s upevňováním morálního politického stavu, ideově politické nebo psychologické přípravy vojsk — využijeme všech dřívějších vědeckých poznatků, a to jak socialistické vojenské vědy, tak i jednotlivých partikulárních vojenskospolečenských věd.

Vědeckost jakéhokoli poznání, a v rovině společenského vývoje především, z hlediska významu faktoru času zároveň vyžaduje správně uplatňovat požadavek diskontinuity. Ovšem pouze takové diskontinuity, která je dialekticky spojena s významem kontinuity ve vědeckém poznání. Každý nový vědecký poznatek, získaný v souvislosti s přihlédnutím k vývoji objektu našeho poznání, by měl ve vztahu k časové relaci vývojových změn postihovat jak vše nové, tak i to, co již neplatí, co překonal společenský vývoj. Tím se také vytváří předpoklad pro to, abychom mohli formulovat vědecky zdůvodněné závěry, které vedou nejen k upřesňování celkového našeho poznání, ale zároveň, a to je podstatné, mohou ohraničit vývojové tendence sledovaných společenských procesů, které jsou spoje-

ny s uplatňováním principů výstavby socialistické armády v podmínkách rozvinuté socialistické společnosti.

Právě podceňování dialektické jednoty kontinuity a diskontinuity ve vědeckém poznání vede nejen ke zkráceným závěrům, ale především k vytváření prostoru pro subjektivismus v rovině společenskovědní výzkumné činnosti.

Vzhledem k tomu, že cílem vědeckého poznání je dosahování takových poznatků, které by v zobecněné podobě odrážely objektivně pravdivé poznatky o sledovaných jevech a procesech, vystupuje z hlediska faktoru času významně do popředí vzájemný vztah mezi relativní a absolutní

pravdou. Pro metodologicky správné řešení tohoto vzájemného vztahu v rovině vědeckého poznání nám zanechal V. I. Lenin teoretický odkaz: „Materialistická dialektika Marxova a Engelsova v sobě nepodmínečně zahrnuje relativismus, ale neredukuje se naň, tj. uznává relativnost všech našich znalostí, ale ne v tom smyslu, že by popírala objektivní pravdu, nýbrž v tom smyslu, že hranice, jak dalece se naše vědění přibližuje k této pravdě, je historicky podmíněna.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 14, s. 141.) Přičemž „Hranice pravdy každé vědecké poučky jsou relativní, neboť jsou rozšiřovány nebo zužovány dalším růstem vědění.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 14, s. 139.)

Význam zvláště výrazných filozoficko-teoretických východisek při zkoumání faktoru času ve vědeckovýzkumné činnosti v podmínkách socialistické armády se v plném rozsahu musí promítnout do metodologie vědeckého poznání, a v tomto významu je přímo spojen s naplňováním požadavků dialekticko-logické struktury vědeckého poznání. Dialekticko-logickou strukturu vědeckého poznání můžeme charakterizovat takto: Podle stanoveného cíle a objektu vědeckovýzkumné činnosti a na základě dříve získaných vědeckých poznatků o objektu našeho výzkumu získat pomocí adekvátního systému metod odpovídající množství empirických poznatků z vojenské praxe. Na základě kvantitativní a kvalitativní analýzy a komplexního využití analyticko-syntetického a induktivně-deduktivního přístupu získané poznatky zobecnit, ověřit je v bezprostřední vojenské praxi a tak vymezit obsah nových vědeckých poznatků.

Základem dialekticko-logické struktury vědeckého poznání je dialektická logika, neboť „Dialektická logika“, zdůrazňoval V. I. Lenin, „vychází, abychom předmět chápali ve vývoji, samopohybu ... ve změně.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 32, s. 92.) Přitom uplatňování dialektické logiky ve společenskovědní činnosti v podmínkách socialistické armády znamená vycházet ze samotné logiky jejího vývoje a objekt naší pozornosti zkoumat v celém souhrnu jeho jednotlivých vývojových změn ve sledovaném čase. Důsledné uplatňování těchto požadavků dialektické logiky při realizaci dialekticko-logické struktury vědeckého poznání právě zvýrazňuje místo faktoru času v tomto významu:

— jako časové relace, která vyjadřuje dobu získávání výchozích empirických po-

znatků a uplatňování vědeckých poznatků v praxi,

— jako časové relace, která vyjadřuje dobu mezi časem získávání empirických poznatků a ověřováním zobecněných poznatků ve vojenské praxi.

Tyto časové relace jsou přímo determinovány objektem vědeckého poznání, lépe řečeno rychlostí jeho vývojových změn. Nemůžeme jej libovolně vymezovat, ale musíme tyto časové relace ohraničit na základě teoreticko-empirické analýzy výzkumného problému. Zároveň musíme přesně a komplexně ohraničit, ke kterým změnám dojde nebo může dojít v průběhu procesu vědeckého poznání. Např. tyto časové relace jsou podstatně rozdílné, jestliže objektem zkoumání je stupeň ideově politické připravenosti mladých členů strany v ČSLA, nebo otázky nové kvality při prohlubování systému vlivu strany na otázky bojové a politické přípravy. Již tento příklad potvrzuje, že samotný objekt zkoumání determinuje optimální délku časových relací výzkumné činnosti. Na tento velmi důležitý moment velmi často v přípravné fázi vědeckovýzkumné činnosti zapomínáme, a to především tehdy, vycházíme-li ze vžitých schémat, aniž bychom se zamýšleli nad tím, nakolik se vývoj objektu našeho poznání musí promítnout do logiky vědeckého přístupu. Nedocení tohoto požadavku má za následek nejen subjektivní závěry, ale především získané poznatky ztrácejí význam vědeckosti a tím i svou praktickou uplatnitelnost. Každý vědecký poznatek, který vstupuje do sféry řídicí a organizační činnosti v podmínkách ČSLA, je v podstatě vědeckou informací. V tomto případě, kdy platí, že „čas“ je nepřítel informací, vede k jejímu stárnutí. Neaktuál-

nost informací, které jinak mohou mít vysoké kvalitativní charakteristiky (spolehlivost, úplnost, přesnost atd.), vyvolává jejich neužitečnost a vede ke zbytečným nákladům. „Pouze informace, jež byly získány, zpracovány a využity v čase, v okamžiku, kdy vznikla nutnost přijmout rozhodnutí, mohou plnit svoji poznávací funkci.“ (Afanasjev, V. G.: Sociální informace a řízení společnosti, Praha, Svoboda 1978, s. 133.)

Rychlost změny objektu vědecké pozornosti přímo ovlivňuje i časovou možnost získávání správných výchozích empirických poznatků. Ve vědeckém poznání tento časový úsek musí odpovídat cíli, kterého se má touto cestou dosáhnout. Navíc volba správného času získávání výchozích empirických poznatků v podmínkách ČSLA je podmíněna:

— permanentními změnami sociálně třídní struktury vojenské organizace i změnami vlastního složení vojenských kolektivů, způsobenými pravidelným střídáním vojenské základní služby a objektivně nutnými změnami jednotlivých struktur vojenské organizace,

— rozdílností v charakteru činnosti jednotlivých druhů vojsk z hlediska bojové pohotovosti i prostorového rozmístění jednotlivých útvarů a svazků ve vztahu k potenciálnímu protivníku.

Tyto činitele musíme zvýraznit proto, že jejich přehlížení při vymezování úseku časové relace pro získávání výchozích empirických poznatků (ať již jde o jednorázovou výzkumnou činnost, nebo o dlouhodobé pozorování konkrétních společenských procesů v časové posloupnosti, kde ovšem navíc faktor času vystupuje jako nezávislá proměnná) vede k celé řadě nepřesností. Musíme brát v úvahu rytmus jednotlivých vývojových změn v čase.

Při získávání empirických poznatků celá řada společenských jevů a procesů, které se realizují v podmínkách naší armády, má konkrétní rytmus svého vývoje a ve své podstatě má relativně stálou podobu. Jako příklad můžeme uvést pravidelnost nástupu vojáků základní služby, pravidelnost odchodu osob z povolání do vojenských škol a příchodu k vojskům po ukončení studia, pravidelnost pevných forem ideově výchovných činností, a to jak u vojáků základní služby, tak u osob z povolání, průběh jednání členských schůzí i rytmus jednotlivých druhů odborné vojenské přípravy.

Jak již jsem zdůraznil, při získávání empirických poznatků (včetně ověřování zobecněných poznatků ve vojenské praxi) nesmíme zapomínat ani na složku

činnosti. Zkoumáme-li např. takové společenské procesy, které se vztahují k vojenské odborné stránce výcviku, pak výchozí empirické poznatky musíme získat v takovém úseku časové relace, kdy u všech sledovaných jednotek a útvarů probíhá stejná vojenská odborná činnost. Nebo chceme-li zkoumat společenské procesy bojové pohotovosti u vybraných útvarů, pak tyto útvary musí být na stejném stupni bojové pohotovosti. Neboť i v tomto případě platí: „Předčasný sběr a zpracování informace nemá smysl, neboť problém dosud nedozrál a následující nutná změna situace vyvolává zbytečnost získaných informací.“ (Afanasjev, V. G.: tamtéž.)

V důsledku stále většího pronikání výsledků vědeckotechnické revoluce do podmínek upevňování bojové pohotovosti naší armády se zákonitě zkracuje čas na realizaci vědeckovýzkumných úkolů. Čím dále tím více dochází k deficitu času a faktor času výrazně ovlivňuje metodicko-organizační strukturu vědeckého poznání.

Vznik deficitu času je vyjádřením objektivního rozporu mezi nutným časem, který souvisí s přípravou výzkumné činnosti, jejím uskutečněním i uplatněním získaných poznatků ve vojenské praxi, a časovou relací, která by odpovídala vývojovým změnám objektu našeho poznání. Tento rozpor můžeme odstranit pouze zkrácením nutného času vědeckého poznání vcelku i zkrácením času potřebného k tomu, aby získané poznatky našly společenskou uplatnění. Uskutečnit tento požadavek v podmínkách naší armády při společenskovědní výzkumné činnosti však není záležitostí jednoduchou, neboť souvisí s řešením celé řady činitelů.

Za prvé jde o maximální hospodaření s časem v samotném procesu vědeckého poznání. V této souvislosti jde o odstranění časových ztrát spojených s neadekvátní metodikou při získávání výchozích empirických poznatků. Zaručeně tam má své místo odborná metodická připravenost jednotlivých příslušníků výzkumného týmu spojená s vysokou aktivitou v činnosti vědeckých pracovníků. Významným činitelem z hlediska zkrácení nutného času ve vědecké činnosti, a to i v rovině společenského poznání, je správné a efektivní využívání moderní výpočetní techniky. Musíme si však přitom uvědomit, že odstranění deficitu času přispívá výpočetní technika jen tehdy, jestliže ji odborně a metodologicky správně ve společenském poznání využíváme.

Za druhé zkracování nutného času zákonitě souvisí s důsledným využíváním leninského stylu práce, a to v oblasti plá-

nování, řízení a organizace vědeckého poznání. Znamená to co nejvíce a v optimální míře využívat celého souboru vědeckého řízení, systematicky a všestranně analyzovat a obohacovat se získanými poznatky z této činnosti.

Právě uplatňování leninského stylu práce v řízení a organizaci vědeckovýzkumné činnosti vyžaduje neustále zdokonalovat zásady, prostředky a metody řízení vědeckého poznání. Tento požadavek by se měl v plném rozsahu promítnout i do celé struktury heuristiky realizace každého výzkumného procesu, přičemž jako prioritní z hlediska významu faktoru času vystupuje do popředí význam systematické heuristiky.

Systematická heuristika je součástí socialistické organizace vědecké činnosti. Na základě marxisticko-leninské teorie poznání zkoumá jednotlivé fáze tvůrčí činnosti, účelně vyhodnocuje získané zkušenosti vědeckotvůrčích procesů. Shromažďuje a systematicky uspořádává získané poznatky a dává je k dispozici, abychom nové výzkumné úkoly mohli zvládnout pokud možno nejracionálněji a tím dosáhli úspory času. Systematická heuristika

tak vytváří předpoklad pro neoptimálnější podobu výzkumného procesu. Překonává jednostranný, v lineární podobě řešený hypoteticko-deduktivní přístup ve vědeckém poznání a nachází vzhledem k nutné časové relaci odpovídající přístup, kde jednotlivé fáze jeho řešení jsou paralelně propojeny. Přistupuje ke sledovanému společenskému jevu nebo procesu jako v čase rozvíjející se systém a systémem přístupem vyžaduje zachycovat potřebné informace. Proto uplatnění systematické heuristiky ve společenském poznání z hlediska překonání deficitu času vždy souvisí s uplatněním odpovídajících metod realizace výzkumného procesu.

Všestranné prohlubování efektivnosti vědeckovýzkumné činnosti při realizaci společenského poznání v podmínkách naší armády neoddelitelně souvisí se správným přihlédnutím k faktoru času. Faktor času nás provází při každé činnosti, tím více v rovině vědeckovýzkumné činnosti. Pouze jeho správné využívání vzhledem k cíli a především objektu vědeckého poznání vytváří předpoklad, aby získané poznatky přispěly k dalšímu zvyšování bojové a politické přípravy naší armády.

Sovětské vojenské umění

ve druhé polovině roku 1944

35 let uplynulo od doby, kdy od června do prosince roku 1944 probíhaly ve druhé světové válce události, které podstatně změnily politickou a strategickou situaci ve prospěch států antihitlerovské koalice. Došlo k dalšímu upevnění spojení národů a států, které se sjednotily v boji proti společnému nepříteli. Vedoucí úlohu v antihitlerovské koalici tak jako dříve měl Sovětský svaz, který rozhodujícím způsobem přispěl k boji proti hitlerovskému Německu. Bez ohledu na to, že anglo-američtí spojenci otevřeli druhou frontu v Evropě, hlavní události probíhaly na sovětsko-německé frontě.

Hlavní předpoklady historických vítězství sovětských ozbrojených sil ve druhé polovině roku 1944 vznikly v průběhu předcházejících útočných operací sovětských vojsk. Tyto operace zmařily pokusy německého fašistického velení stabilizovat situaci na frontě, napomohly všestranné přípravě k vylovení spojenců v západní Evropě, měly vliv na rostoucí rozsah ozbrojeného zápasu na Tichém oceánu a v Asii a na aktivaci osvobozeného hnutí národů.

Hlavním obsahem a rozhodujícím vý-

sledkem ozbrojeného zápasu na sovětsko-německé frontě v létě a na podzim roku 1944 bylo zničení strategických uskupení nepřítelů, osvobození rozsáhlého území Běloruska, Ukrajiny, sovětského Pobaltí a vyhnání německých fašistických vojsk z celé sovětské země. V průběhu tohoto období vedly sovětské ozbrojené síly 11 velkých útočných operací, zpravidla silami několika frontů a letectva.

Sovětský lid a jeho ozbrojené síly, tím že osvobodily sovětskou zemi od hitlerovských okupantů, splnily jeden z nejdůležitějších úkolů Velké vlastenecké války. Toto významné hrdinství znovu přesvědčivě prokázalo sílu a ohromné možnosti socialistického státu, převahu společenského a státního zřízení Sovětského svazu.

Sovětské ozbrojené síly po obnovení státních hranic zahájily rozsáhlé útočné operace za hranicemi s cílem osvobodit Rumunsko, Polsko, Bulharsko, Jugoslávii, Československo, Maďarsko a Norsko. Jejich osvoboditelská mise byla vyjádřením leninské internacionální politiky, kterou se neustále a důsledně řídila komunistická strana a sovětská vláda.

Uskutečněná organizační opatření, jejichž základem byl rostoucí ekonomický potenciál Sovětského svazu pro potřeby ozbrojeného zápasu, napomáhala **dalšímu rozvinutí sovětského vojenského umění.**

Jeho pokrokový charakter se zvláštním způsobem projevil v plánování a vedení velkých operací, jejichž výsledkem bylo vyhnání hitlerovských okupantů téměř z celého území Sovětského svazu a osvo-

bození řady států střední a jihovýchodní Evropy od fašistického jha.

Hlavním druhem činnosti sovětských ozbrojených sil v tomto období války byl **strategický útok**. Měl celou řadu podstatných zvláštností. Hlavní z nich bylo to, že sovětská vojska vedla útok na všech směrech celé 4 500 kilometrové sovětsko-německé fronty způsobem postupných operací, spojených jedním strategickým zámyslem. Trval nepřetržitě téměř sedm měsíců a skončil velkými vítězstvími.

Hlavní úder vedla sovětská vojska ve středu sovětsko-německé fronty na západním směru, na nejkratším směru k Německu. Zničení skupiny armád „Střed“ a „Severní Ukrajina“ narušilo odolnost celé východní fronty a umožnilo sovětským vojskům dokončit osvobození Běloruska a Ukrajiny, poskytnout pomoc polskému lidu, vyjít k hranicím Německa a vytvořit výhodné podmínky k dalšímu útoku na Berlín. Vedení hlavního úderu v tomto prostoru zabezpečovalo sovětským vojskům dosáhnout strategického překvapení, protože německé fašistické velení očekávalo útok na jižním křídle fronty a tam soustředilo velké síly: asi 40 % pěších a více jak 70 % tankových a motorizovaných divizí podporovaných letectvem.

Hlavní úder vedlo silné uskupení vojsk. Hlavní stan se řídil zásadami sovětské vojenské vědy o nutnosti v rozhodujícím místě a v rozhodující době mít převahu sil a soustředil na západním směru, který tvořil 37 % celkové délky sovětsko-německé fronty, více jak 51 % osob, 53 % děl a minometů, 53 % tanků a SHD, asi 56 % letounů.

Strategický útok začal 10. června vyborgsko-petrozavodskou operací, která přerostla koncem června v běloruskou operaci. Po třech týdnech začala lvovsko-sandoměřská operace. V srpnu na jižním směru začala jassko-kišinevská operace, v září vedla sovětská vojska úder v Pobaltí a v říjnu v Jugoslávii, Maďarsku a za polárním kruhem.

Na strategických směrech, bezprostředně za první operací, ve které sovětská vojska ničila hlavní síly hitlerovců a prolomovala obranu do celé operační hloubky, vedla rovněž další operace s cílem pronásledovat odcházející nepřátelská uskupení, ničit obranná postavení nepřítelů v hlubokém týlu a jeho zálohy. Tyto operace následovaly jedna za druhou bez přestávky. Plánování a příprava těchto operací probíhaly v průběhu předcházejících operací. Tato metoda vedení operací

neumožňovala nepříteli obnovovat obranu. Proto sovětská vojska postoupila na západním směru o 600 a na jižním směru o 1 100 km.

Vynikajícím výsledkem sovětského vojenského umění bylo **vedení postupných strategických operací skupin frontů**. Jejich splnění umožňovalo určit nejvýhodnější směry a dobu vedení každé další operace, zabezpečovat údery na nepříteli s překvapením, poutat jeho zálohy, vnucovat mu vlastní vůli a pevně držet strategickou iniciativu.

Sovětské Hlavní velení mělo dále možnost úspěšně manévrovat silami, vytvářet rozhodující převahu na zvoleném směru, neustále rozšiřovat pásmo strategického útoku a postupně po částech ničit silná uskupení nepřítelů.

Pro strategické operace byly charakteristické rozhodnost cílů, velký prostorový rozmach, účast velkého množství vojsk, různé formy manévru a vysoká tempa útoku. Jejich konkrétní úkoly určoval Hlavní stan vrchního velení. Vycházel přitom z vojenskopolitického cíle letního a podzimního útoku a bral v úvahu podmínky, které vznikly na jednotlivých směrech. Nejdůležitější charakteristickým rysem strategických operací druhé poloviny roku 1944 bylo to, že končily zničením mohutných uskupení nepřítelů, obsazením důležitých politických center a hospodářských prostorů, vyřazením jednotlivých států — spojenců fašistického Německa z války. Jen pobaltská operace nesplnila beze zbytku stanovené cíle. Hlavním slám skupiny armád „Sever“ se podařilo odejít a vybudovat obranu v severozápadní části Litvy.

Sovětská vojska vedla strategické operace převážně úsilím skupin frontů (od dvou do pěti) společně se svazy a svazky letectva, válečného loďstva a PVO států.

Mohutný letní a podzimní útok v roce 1944 ukázal, že v podmínkách udržování strategické iniciativy a útočných operací na celé sovětsko-německé frontě mohou strategické úkoly plnit rovněž síly jednoho frontu v součinnosti s letectvem a válečným loďstvem. Příkladem toho jsou lvovsko-sandoměřská operace 1. ukrajinského frontu a petsamo-kirkeneská operace Karelského frontu a Severního válečného loďstva.

Formy strategických operací byly různé a nešablonovité. Závisely na cílech útočné činnosti. Nejúčinnější formou byl útok na sbíhavých směrech, zakončovaný obklíčením a zničením uskupení němec-

kých fašistických vojsk (jassko-kišiněvská a budapeštská operace).

V řadě případů dosahovala sovětská vojska obklíčení mohutných uskupení sil průlomem fronty na několika směrech s následujícím rozvíjením úderů na sblíhavých směrech a obchvatem hitlerovských vojsk v operační hloubce. Tak tomu bylo např. v běloruské operaci. V taktické hloubce obrany se dostalo do obklíčení vitebské uskupení nepřítele, v bližší operační hloubce bobrujské uskupení a v operační hloubce hlavní síly skupiny armád „Střed“. Obchvat a zničení stotisícového uskupení nepřítele v hloubce do 200 km bylo novým přesvědčivým důkazem vysoké úrovně umění sovětského vedení.

Úspěch operací k obklíčení zabezpečovala především vysoká manévrovost vojsk, dále jejich těsná součinnost, neustálé materiální technické zásobování a nepřetržitě velení.

V těch případech, kdy průběh fronty nebyl výhodný k vedení úderů do boků, nebo kdy síly nepřítele byly rozptýleny na velkém prostoru, sovětská vojska vedla proti nepříteli řadu dílčích úderů s následujícím jeho ničením po částech (po baltské operaci).

Cíle, formy a doby strategických operací i směr hlavního úderu určoval Hlavní stan vrchního velení. Těžiště plnění všech hlavních úkolů útoku, tak jako dříve, spočívalo na frontu — nejvyšším operačním svazu. Vysoké umění přípravy a vedení operací na tomto stupni se projevilo ve volbě směru úderů vševojskových a tankových armád, stanovení úkolů dělostřelectvu, letectvu, útvarům bojového zabezpečení, v soustředování sil a prostředků, organizaci těsné součinnosti mezi svazky různých druhů ozbrojených sil i prvky operační sestavy a ve všestranném materiálně technickém zabezpečení vojsk.

Sovětská vojska zahajovala strategické operace za **plné nadvlády sovětského letectva ve vzduchu**. Průlom taktické obrany nepřítele do celé její hloubky trval jeden až dva dny. Podporu útoku úderných uskupení vševojskových armád zabezpečovalo dělostřelectvo palebným va-lem a postupným soustředováním palby. Prostředkem průlomu obrany do celé operační hloubky bylo zasazování rychlých skupin do sražení. Vytvářely je tankové armády, samostatné tankové, mechanizované a jezdecké sbory. Ve většině operací tyto skupiny dokončovaly průlom taktické hloubky obrany nepřítele.

Strategického průlomu nepřátelské obrany na západním a jižním směru dosáhla sovětská vojska díky vytvoření mohutných uskupení pozemních vojsk a letectva k vedení silných prvních úderů, narůstání úsilí zasazováním rychlých skupin, druhých sledů a záloh Hlavního stanu vrchního velení. To zabezpečovalo vedení útoku ve vysokém tempu a neumožňovalo nepříteli organizovat odchod na tůlová nastavení obrany.

V průběhu letního a podzimního tažení v roce 1944 měl Hlavní stan k dispozici **silné zálohy**, které se skládaly z vševojskových, tankových, leteckých svazů a svazků, z dělostřeleckých a minometných svazků a svazků dalších druhů vojsk. To umožňovalo Hlavnímu stanu aktivně ovlivňovat průběh útoku. Mohl soustřeďovat síly na směrech hlavního úderu, vytvářet útočná strategická uskupení a napomáhat narůstání úsilí frontů ke splnění jak dříve určených, tak i nových úkolů, které vyplynuly ze změny situace.

Ve druhé polovině roku 1944 sovětská strategie přispěla cennými zkušenostmi z **vedení koaliční války**. Poprvé za této druhé světové války byla úspěšně řešena jedna z ústředních otázek strategické součinnosti mezi ozbrojenými silami Sovětského svazu, USA a Velké Británie, tj. současné sladěné vedení bojové činnosti na sovětsko-německé frontě a tehdy otevřené druhé frontě.

Pro druhou polovinu roku 1944 je dále charakteristické **rozšíření bojové spolupráce ozbrojených sil SSSR s národními armádami evropských států**. Jejím pevným politickým základem byly společné cíle v boji proti hitlerovským okupantům a jejich pomahačům, široká účast všech vlasteneckých sil, jejichž předvojem byly komunistické a dělnické strany. Tak jako i dříve byla tato spolupráce velmi úzká ve společné činnosti s polskými a československými vojsky a od podzimu roku 1944 také s rumunskými, bulharskými a jugoslávskými armádami. Začínala se rozvíjet spolupráce i s maďarskými útvary, které vznikaly na osvobozeném území Maďarska. Po projednání s jednotlivými vládami mělo sovětské velení koncem roku 1944 ve svém operačním podřízení dvě polské armády a samostatný tankový sbor, československý armádní sbor, dvě rumunské armády, jednu bulharskou armádu, polské, československé a rumunské letecké útvary a svazky, francouzský stíhací letecký pluk „Normandie — Nemen“ a oddíl norských vojsk.

Velkých vítězství dosáhly ozbrojené síly SSSR společným úsilím všech jejich druhů. **Hlavní úlohu v boji s nepřítelem měla pozemní vojska.** Byla základem strategických uskupení, rozhodující silou průlomu obrany nepřítele, zničení jeho vojsk a osvobození nepřítelem obsazeného území. Střelecká vojska, která tvořila rozhodující většinu tohoto druhu ozbrojených sil, mohla působit v jakýchkoli podmínkách, v kterékoli roční i denní době. Ve strategických operacích plnila nejsložitější úkoly.

Tanková a mechanizovaná vojska byla hlavním prostředkem rozvíjení operačního úspěchu v operacích. Tankové armády, samostatné tankové, mechanizované a jezdecké sbory, které vytvářely rychlé skupiny, v součinnosti s vševojskovými a leteckými armádami vedly úspěšný boj s operačními zálohami nepřítele, obklíčovaly a ničily uskupení jeho vojsk, vedly hluboké roztínavé údery, pronásledovaly nepřítele a obsazovaly objekty v operační hloubce jeho obrany.

Důležitou úlohu v operacích mělo **dělostřelectvo.** Vzrostl podíl hromadné palby při plnění hlavních úkolů dělostřeleckého zabezpečení útoku. Soustředování těžkého, reaktivního, protitankového dělostřelectva a minometů umožňovalo rychle prolomovat obranu nepřítele do celé taktické hloubky, zabezpečovat vysoké tempo útoku a vést účinný boj nepřátelskými tanky. Hlavní stan vrchního velení měl k dispozici dostatek speciálních dělostřeleckých svazků. Proto mohl vytvářet vysoké hustoty dělostřelectva na kterémkoli směru. Dále se zdokonalovalo umění organizovat a vést dělostřelecký útok. Došlo k odstranění dřívější mezery mezi koncem dělostřelecké přípravy a začátkem dělostřelecké podpory útoku.

Letectvo svou aktivní účastí v útoku úspěšně vedlo boj za udržení strategické nadvlády ve vzduchu, účinně pomáhalo pozemním vojskům a loďstvu při plnění bojových úkolů, vedlo údery na objekty v hlubokém týlu nepřítele a vzdušný průzkum.

Letectvo v průběhu útoku spotřebovalo na údery proti vojskům nepřítele více jak 40 % a k zabezpečení nadvlády ve vzduchu do 59 % celkového množství letounových vzletů.

Při průlomu obrany nepřítele vedlo letectvo současně údery do celé její hloubky. Bitévní letectvo podporovalo útok pěchoty a tanků a působilo nad bojištěm ve skupinách roj až pluk. V té době bombar-

dovací letectvo silami několika divízi vedlo hromadné údery na operné body, uzly odporu a zálohy nepřítele jak v taktické, tak i v operační hloubce jeho obrany.

Letectvo zabezpečovalo zasazení rychlých skupin do sražení, bránilo je stíhacími letouny, blokovalo letiště nepřítele a vedlo údery na jeho zálohy. Strategickou nadvládu ve vzduchu zabezpečovalo převedení větší části sil sovětského letectva na podporu pozemních vojsk při plnění rozsáhlých úkolů v útoku. Ve **spojitosti** s tím se také měnily formy operačně strategického použití letectva.

Cílem leteckých operací v té době bylo zničit nepřátelské letouny na letištích, narušit komunikace a zničit vojenské průmyslové objekty v týlu nepřítele. Zúčastňovalo se jich dálkové bombardovací letectvo v noci (v červnu k vedení úderů na 9 letišť v průběhu čtyř hromadných náletů uskutečnilo 1 500 letounových vzletů, v červenci k úderům na železniční síť za čtyři dny 2 300 letounových vzletů).

Sovětské letectvo v široké míře pomáhalo partyzánům a národním armádám Jugoslávie, Československa, Polska a Bulharska. Získalo cenné zkušenosti z podpory těchto armád ze vzduchu, přepravy nákladů na omezené plochy v horách, evakuace a přepravy osob a vytváření leteckých základů v prostorech blízko hranic států, kde začal národně osvobozenecký boj.

Ve druhé polovině roku 1944 získalo sovětské letectvo značné zkušenosti ze společných bojů s letectvem spojeneckých států. Úspěšně působilo v součinnosti s polskými, československými, rumunskými, bulharskými a francouzskými leteckými útvary a svazky. Kromě toho dvě sovětské letecké divize byly v dlouhodobém operačním podřízení vrchního velení lidové osvobozenecké armády Jugoslávie.

V tomto období, poprvé za léta druhé světové války, sovětské a anglo-americké letectvo vedlo společné údery na stejné uskupení německých fašistických vojsk skupiny armád „E“, které odcházelo z Balikánu.

Hlavním úkolem **vojsk PVO států** byla obrana velkých politických a administrativních center i průmyslových prostorů a objektů SSSR před údery ze vzduchu. Tento úkol plnilo 80,5 % stíhacího letectva a 63 % protiletadlového dělostřelectva střední ráže. Bez ohledu na vzdálenost fronty od těchto prostorů jejich obrana neslábla. V tomto období totiž nebyla vy-

loučena možnost, že hitlerovci použijí raketové zbraně.

Pro útok v létě roku 1944 bylo charakteristické značné přeskupování vojsk. Proto více sil a prostředků protivzdušné obrany než dříve plnilo úkoly obrany frontových železnic, vodních cest a přeprav přes řeky (34 % stíhacího letectva a více než 32 % protiletadlových děl střední ráže). V období přípravy strategických operací přesunovaly se útvary a svazky PVO z hloubky státu k přednímu okraji. Z vojsk PVO, která bránila objekty rozmístěné východně čáry Gorkii, Rostov na Donu (kromě objektů Zakavkazska) mimo dosah nepřátelského letectva, byly přemístěny čtyři sbory PVO k zesílení obrany objektů týlu bojujících vojsk frontů a velkých center na osvobozeném území.

Vojska PVO státu se zúčastnila obrany objektů na osvobozeném území za hranicemi, např. některých polských, rumunských, bulharských, jugoslávských a maďarských měst a důležitých hospodářských prostorů.

Rozsáhlé a složité úkoly plnily všechny stupně **týlu**. Další zvětšení rozsahu strategického útoku mělo za následek ohromnou spotřebu materiálně technických prostředků, zvláště munice a pohonných hmot. Určitou představu o tom mohou poskytnout tyto údaje. Od června do prosince roku 1944 dostala vojska bojujících frontů 84 654 vagónů dělostřelecké munice. To tvořilo 20 % z celkového počtu vagónů této munice, odeslaných na frontu za celou Velkou vlasteneckou válku. Jestliže v období od ledna do března roku 1944 bojující armády spotřebovaly 670 tisíc tun PHM, pak v červnu až srpnu téhož roku již 1 009 tisíc tun. Od konce roku 1944 vojska dostávala PHM nejen po železnici, ale také potrubím, např. z Ploiesti na vzdálenost 225 km. Tento způsob měl velké přednosti před obyčejnou dopravou PHM.

Charakteristickou zvláštností organizace materiálně technického zabezpečení vojsk bojujících armád v tomto období bylo další zmenšení hloubky frontových a armádních týlových prostorů a maximální přiblížení týlových útvarů, zařízení a zásob materiálu k úderným uskupením vojsk, k přednímu okraji.

Na směru hlavního úderu byly přemístěny do Běloruska a na Ukrajinu dělostřelecké, proviantní, výstrojní a další sklady, rovněž i nemocnice s 40 375 lůžky.

Hlavním prostředkem přepravy nákladů a vojsk zůstávala i nadále železniční doprava. Celkový rozsah vojenských železničních přeprav v roce 1944 dosáhl 126 389 vlaků (5 718 916 vagónů). Z nich bylo 47,5 % operačních a zbytek zásobovacích vlaků. V centralizovaných zásobovacích přepravách bylo vyčleněno pro munici 29,6 %, PHM 29,3 %, výzbroj a materiálně technické prostředky 16,3 %, proviant a krmivo 19,8 % z celkového počtu všech vagónů. 3 028 zdravotnických vlaků převezlo 1 362 600 raněných a nemocných osob.

Po přenesení bojové činnosti na území jiných států vznikl složitý problém využívání železnic s jiným rozchodem kolejí. Na základě rozhodnutí Státního výboru pro obranu z 31. července 1944 byla přebudována část zahraničních železnic na rozchod kolejí, jaký má Sovětský svaz. Předpokládalo se také využívání zahraničních železnic bez přebudování. To vyžadovalo organizovat překládku vojsk a nákladů ve speciálně vytvářených překládkových prostorech.

V týlovém zabezpečení bojujících armád měla rovněž významnou úlohu automobilní a říční doprava. V roce 1944 převezly automobilní útvary a svazky Sovětské armády pro frontu a národní hospodářství 50,5 miliónu tun a prostředky po vodě 4,5 miliónu tun různého materiálu.

Sovětská zdravotnická služba úspěšně plnila úkoly zdravotnického zabezpečení sovětských ozbrojených sil, organizace co nejrychlejší a nejúčinnější poskytnutí pomoci raněným a nemocným vojákům. Předšunuté nemocnice frontů se rozmísťovaly v minimálních vzdálenostech od předního okraje, armádní a záložní nemocnice se přesunovaly bezprostředně za vojsky. Tím se dosahovalo snížení etap odsunu raněných a nemocných. V tomto období se zvětšil celkový počet lůžek v nemocnicích Lidového komisariátu pro obranu, Lidového komisariátu pro zdravotnictví a Vsesvazové ústřední rady odborů. 1. července 1944 dosáhl počet lůžek maxima (za všechny předcházející leta války) — 1 719 450 lůžek, v tom přibližně 500 tisíc v polních nemocnicích a kolem 1 300 tisíc v odsunových nemocnicích.

Ztráty bojujících frontů (ranění a mrtví) v průběhu jedné strategické operace se částečně snížily a tvořily 86 % ve srovnání se ztrátami v roce 1943. Nejvíce ztrát měla vojska v útoku zpravidla při průlo-

mu taktické hloubky nepřátelské obrany a v období opevňování dosaženého prostoru. Ztráty, které nebyly způsobeny bojem, tvořily 2—2,5 % celkových ztrát. V dů-

sledku zlepšení metod léčení klesla celková úmrtnost raněných a nemocných v roce 1944 na 4,1 % oproti 4,6 % v roce 1943.

Další zdokonalování organizace ozbrojených sil bylo důležitou podmínkou jejich nových velkých vítězství. V průběhu strategického útoku došlo k dalšímu rozvinutí sovětského vojenského umění. Obohatilo se o zkušenosti současného a postupného vedení strategických útočných operací, ze součinnosti s národními armádami, které působily na sovětsko-německé frontě, rovněž i se spojeneckými anglo-americkými vojsky, která otevřela druhou frontu v Evropě. Mnohem názorněji se projevila převaha sovětského vojenského umění nad vojenským uměním fašistického Německa.

ÚLOHY A OBSAH CIVILNEJ OBRANY

Po skončení 2. svetovej vojny sa súčasná civilná obrana ČSSR formovala postupne. Keď sa vo vývoji medzinárodných vzťahov začali znovu prejavovať imperialistické tendencie zostrovania napätia a snahy riešenia medzinárodných otázok silou, vznikli aj prvé úvahy o potrebe obnovenia protiletectkej obrany a ochrany obyvateľstva pred nepriateľskými vzdušnými útokmi. Preto už koncom roku 1947 vzniklo v Ministerstve vnútra oddelenie zabezpečujúce civilnú protiletectkú a požiarnu ochranu.

V ďalších rokoch vznikol pri MNO ako kolektívny orgán Medzirezortný zbor obrany štátu, ktorý medzi inými mal stanoviť aj úlohy pre zabezpečenie obrany v pôsobnosti civilných rezortov.

Postupne sa ukázalo, že nové podmienky v rozvoji vojenstva vyžadujú zásadné rozhodnutie aj v oblasti rozvoja a upevnenia ochrany obyvateľstva a národného hospodárstva pred účinkami nových prostriedkov ničenia, hlavne zbraní hromadného ničenia. Na základe toho bol vydaný vládou ČSR 13. 7. 1951 základný dokument o civilnej obrane — „Nariadenie o základných úlohách a povinnostiach civilnej obrany na území ČSR“. Tento dokument sa stal východiskovým podkladom k ďalšiemu zdokonaľovaniu civilnej obrany, k stanoveniu jej základných úloh pri plnom využití bohatých skúseností Civilnej obrany ZSSR a najnovších poznatkov vojenskej vedy.

V súhrne opatrení na odrazenie agresie hrá nie malé úlohu zázemie — tyľ bojujúcej armády. Toto zázemie ako konkrétny pojem predstavuje v súčasnej vojne vlastne celý ekonomický potenciál a všetko obyvateľstvo krajiny. Aby mohlo plniť svoju úlohu v prospech bojujúcej armády, musí byť na to dôkladne pripravené a zabezpečené. Preto organizácia dobre fungujúcej civilnej obrany sa stáva objektívnou potrebou. Vychádzajúc z týchto myšlienok, hodnotí aj maršal Sovietskeho zväzu V. D. Sokolovský civilnú obranu ako druh strategického zabezpečenia životnosti celého zázemia štátu, pri

čom jej dobrá pripravenosť a činnosť do značnej miery ovplyvní nielen fungovanie zápolia, ale i uskutočňovanie mobilizácie ozbrojených síl na počiatku vojny. V tomto zmysle je teda civilná obrana neoddeliteľnou súčasťou obrany štátu.

Takto charakterizuje civilnú obranu aj zákon o obrane Československej socialistickej republiky č. 40 zo dňa 18. 4. 1961, kde sa v § 15 uvádza: „Civilná obrana ako súčasť obrany republiky zahŕňa opatrenia pre zabezpečenie ochrany a obrany obyvateľstva pred následkami nepriateľských vzdušných útokov, pre vytvorenie podmienok pre plynulý chod hospodárskeho života pri nepriateľských vzdušných útokoch a pre odstraňovanie následkov týchto útokov“. Pri prevode civilnej obrany k Ministerstvu národnej obrany, orgánom pre riadenie civilnej obrany sa stalo Ministerstvo národnej obrany, čo tiež vyplýva zo zákona č. 133 z 20. 12. 1970.

V obsahu uvedeného zákonného ustanovenia je vlastne zhustene vyjadrená aj podstata a charakteristika civilnej obrany. Ako z toho vyplýva, súčasná civilná obrana sa kvalitatívne líši od chápania civilnej obrany do 2. svetovej vojny (CPO), ale i od chápania povojnových rokov. Jej odlišnosť spočíva nielen v tom, že spôsoby ochrany obyvateľstva sú v súčasných vojnových podmienkach ďaleko zložitejšie, ale i v tom, že opatrenia, ktoré sa musia na celom štátnom území vykonávať, sú ďaleko rozsiahlejšie a rôznorodejšie.

Môžeme teda povedať, že civilná obrana je organizovaná činnosť a súhrn opatrení na:

- ochranu obyvateľstva pred účinkami zbraní hromadného ničenia a iných prostriedkov napadnutia,
- zvyšovanie odolnosti práce a činnosti objektov národného hospodárstva,
- ochranu poľnohospodárskeho zvieractva a rastlinstva, ako i na ochranu krmiva a vody od radioaktívneho a biologického zamorenia,
- prípravu a vykonanie záchranných a prvoradých likvidačných prác v priestoroch vzdušného napadnutia a katastrofálnych záplav,
- vytvorenie, prípravu, organizáciu a zabezpečenie vysokej bojovej pohotovosti síl civilnej obrany,
- účasť na brannej príprave a príprave obyvateľstva na civilnú obranu,
- vytvorenie veliteľských stanovíšť a organizácie systému vyrozumienia velenia, varovania obyvateľstva a spojenia,
- prípravu opatrení pre vykonanie zatemnenia objektov a miest.

Tieto súčasné opatrenia určujú aj úlohy civilnej obrany. Je len samozrejmé, že takéto rozsiahle úlohy zahrňujú v sebe prakticky všetky vedné odbory a nemôže ich plniť úzky počet vybraných ľudí, sebeviac špecializovaných. Charakteristika civilnej obrany i kvalitatívna stránka a rozsah jej úloh vyžaduje, aby sa na ich zabezpečovanie a prípravu už v čase mieru svojim dielom zúčastňovali všetky zložky spoločnosti. Preto sa vyžaduje v „Smerniciach o civilnej obrane“, že zabezpečovanie úloh civilnej obrany „patrí do náplne činnosti všetkých verejných orgánov, hospodárskych organizácií a zložiek Národného frontu“ a uskutočňuje sa už v čase mieru v súlade s hospodárskymi možnosťami štátu, za účasti všetkého obyvateľstva. Avšak preto, že civilná obrana je súčasť obrany republiky, musí byť na druhej strane centrálné riadená, ako ucelený systém na celom území štátu.

Úlohy civilnej obrany sa plnia po línii vojenskej, teritoriálnej, vo výrobnej i nevýrobnej sfére. Na zabezpečovanie úloh sú prizvaní príslušníci vojenskej časti civilnej obrany, to je štáby civilnej obrany a vojenské útvary civilnej

obranu, zamestnanci ako i občania, ktorí dobrovoľne prevzali plnenie úloh v civilnej obrane.

Pri tom je treba si jednoznačne uvedomiť, že rozhodujúcou podmienkou a základným princípom pri zabezpečovaní príprav a úloh civilnej obrany je dôsledná realizácia a presadzovanie vedúcej úlohy Komunistickej strany Československa a jej brannej politiky v celom systéme civilnej obrany ako jednotného celku.

Všetky opatrenia musia byť zladené so záujmami obrany a realizácia opatrení musí byť uskutočňovaná v tesnej súčinnosti s ČSLA. Z toho hľadiska vo vzťahu k civilnej obrane sa zvyšuje úloha aj všetkých veliteľských stupňov ČSLA, ktoré zabezpečujú prípravu teritória na obranu, ale i tých, ktoré riešia ostatné operačné otázky spojené s pobytom vojsk na území okruhov, krajov a okresov. Táto zásada a objektívna požiadavka vyplýva práve z toho, že kvalitatívne sa zmenili podmienky možností pôsobenia nepriateľa na zápolie a civilná obrana sa môže (musí) účinne zúčastňovať na vytvorení podmienok pre zabezpečenie všetkých materiálnych potrieb bojujúcej armády a teda na odrazení agresie. Je možné celkom smelo povedať aj to, že bez dobre pripravenej a v čase vojny účinne fungujúcej civilnej obrany môžu vzniknúť veľmi vážne ťažkosti pri rýchlom a plynulom zabezpečovaní bojujúcej armády, zvlášť v období nasledujúcim po hromadnom použití ZHN.

Preto aj rozhodnutie predsedníctva ÚV KSČ z 19. 12. 1975 o prevode civilnej obrany k Ministerstvu národnej obrany treba z tohto zorného uhla veľmi vážne doceňovať.

Miesto civilnej obrany v celom komplexe obranných opatrení na odrazenie agresie zdôrazňujú aj úlohy stanovené pre výcvikový rok Rozkazom ministra národnej obrany pre prípravu vojsk ČSLA.

K tomu smerujú štábne návčivky teritoriálnych štábov okruhov so štábmí civilnej obrany ČSR a SSR, krajských vojenských správ a krajských štábov civilnej obrany.

Významne k tomu prispievajú súčinnostné praktické cvičenia územných štábov civilnej obrany s náčelníkmi a štábmí civilnej obrany objektov národného hospodárstva a vojenských útvarov na teritóriu.

Taktiež dôležité miesto na podiele civilnej obrany na zvyšovaní spoľahlivej obrany majú aj ostatné operačné a materiálno technické a mobilizačné opatrenia uskutočňované štábmí civilnej obrany pod jednotným riadením ministra národnej obrany a v tesnej súčinnosti s Generálnym štáбом ČSLA a ostatnými správami MNO a veliteľstvami okruhov.

Súčasne sa však ukazuje, že v dôsledku dlhoročnej oddelenosti civilnej obrany mnohé z uvedených otázok treba dopracovať, upresniť a realizovať v plánoch, ale i v praktickej príprave zdokonalit.

Celkove teda môžeme povedať, že pred civilnou obranou v súhrne všetkých činností stojí úloha realizovať už v čase mieru také opatrenia, ktoré zabezpečia maximálnu ochranu obyvateľstva pred vzdušnými údermi nepriateľa a úspešné vykonanie záchranných a prvoradých likvidačných prác po uskutočnení týchto úderov v čase vojny.

Preto v súčasnosti vystupuje do popredia zdokonalenie bojovej pohotovosti civilnej obrany, zdokonalenie varovania a vyznamenania obyvateľstva pred nebezpečenstvom vzdušného úderu nepriateľa, budovanie potrebných úkrytov, dobre organizovaná evakuácia obyvateľstva, zdokonalenie organizácie výchovy a výcviku štábov, útvarov a jednotiek civilnej obrany.

V pojme bojovej pohotovosti civilnej obrany treba rozumieť nielen tie prvky, ktoré zabezpečujú bojovú pohotovosť podľa noriem uvedenia do pohotovosti štábov a jednotiek, ale i také opatrenia, ako je neprestajné zdokonaľovanie a rozširovanie fondu úkrytov a iných ochranných stavieb v prospech zamestnancov a objektov národného hospodárstva a ostatného obyvateľstva, zdokonaľovanie a zabezpečenie potrebného množstva prostriedkov individuálnej protichemickej ochrany podľa rôzneho veku obyvateľstva (deti, mládež, dospelí obyvatelia), zabezpečenie potrebného množstva prístrojov radiačného a chemického prieskumu, signalizátorov, vyhodnocovačov a inej techniky pre ochranu a záchranu živej sily, príprava miest velenia, organizácia pozorovania a ďalšie opatrenia zabezpečujúce v čase vojny úspešnú činnosť v prospech hlavnej úlohy civilnej obrany. Z toho vyplýva, že na zabezpečovaní bojovej pohotovosti civilnej obrany sa zúčastňujú tak vojenské, ako i výrobo hospodárske a štátne orgány.

Nie malý význam pre zabezpečenie bojovej pohotovosti a pripravenosti civilnej obrany na plnenie úloh má dobre organizovaná a zabezpečená súčinnosť s vojenským velením na teritóriu (okruhu, alebo kraja a okresu). I keď v tejto problematike sme zatiaľ iba na počiatkoch, už dnes sa jednoznačne ukazuje, že zdokonalenie tejto súčinnosti je objektívna nutnosť v dôsledku toho, že teritoriálne velenie (na akomkoľvek stupni) plní spoločné úlohy so štábmí civilnej obrany v mnohých otázkach, ako to vyplýva z vyššie uvedené.

Podstata súčinnosti spočíva v zladení úsilia a činnosti orgánov velenia a síl civilnej obrany a vojenského velenia podľa úloh, miesta a času. To znamená na jednej strane poskytnutie pomoci vojskám a na druhej strane poskytnutie pomoci pri plnení úloh civilnej obrane.

I keď je táto otázka zdánlivo jasná, na danej etape sa stretávame niekde aj s tendenciami jednostranného náhľadu na túto súčinnosť. Tieto nesprávne tendencie vyplývajú hlavne z neujasnenosti spoločnej úlohy, ale i z toho, že pri realizácii a zabezpečení tejto súčinnosti vzniká aj viacej práce a rozširuje sa obojstranná zodpovednosť.

Súčinnosť vojenského velenia s orgánmi a útvarmi civilnej obrany musí zabezpečovať tieto základné úlohy:

- včasnosť vyrozumienia a varovania o nebezpečenstve vzdušného (i jadrového) napadnutia,
- vzájomnú informáciu o úderoch nepriateľa a prognózach možných následkov,
- vzájomnú informáciu o výsledkoch prieskumu radiačnej a chemickej situácie,
- zladenosť rozmiestnenia miest velenia a ich vzájomný styk, prípadne ich spoločné dočasné využitie,
- zladenosť vo využívaní rôznych priestorov silami armády a jednotkami a útvarmi civilnej obrany ako i obyvateľstvom v časových reláciách,
- súčinnosť síl civilnej obrany v prospech vojsk a naopak činnosť vojenských jednotiek v prospech vykonania prvoradých záchranných a likvidačných prác,
- súčinnosť vo využívaní liečebných zariadení a lôžkovej kapacity,
- súčinnosť síl civilnej obrany a jednotiek armády pri likvidácii prírodných katastrof a veľkých prevádzkových havárií, ako i rad ďalších čiastkových otázok.

Ako je vidieť, tieto otázky môžu byť zabezpečené iba vtedy, keď sa budú spoločne a správne chápať zásady a spôsoby ochrany obyvateľstva, ako i úlohy, ktoré v záujme toho sa musia spoločne vykonať. Akékoľvek rezortné a lokálpatriotické záujmy sú len na škodu vecí, nehľadiac na to, komu a v akom objeme vzniknú ďalšie úlohy.

Budovanie úkrytov (hlavne dvojúčelových), evakuácia a včasné varovanie obyvateľstva, ako i opatrenia pre z odolnenie práce národného hospodárstva podstatne ovplyvnia zníženie priamych ničivých účinkov nepriateľských vzdušných úderov, ako i ich druhotné pôsobenie. Nehľadiac však na to, treba si uvedomiť, že aj tak sa nemôžeme ubrániť tomu, aby v priestoroch napadnutia, hlavne zbraňami hromadného ničenia, nevzniklo nebezpečenstvo veľkých strát aj u tých osôb, ktoré budú v úkrytoch a iných záchranných zariadeniach s rôznou odolnosťou a pripravenosťou. Zníženie tohto nebezpečenstva na minimumálne možnú mieru spočíva v dobre pripravenej, organizovanej a vykonanej záchrannej a prvoradej likvidačnej práci.

Záchranné a prvoradé likvidačné práce uskutočňujú organizované uskupenia jednotiek a útvarov civilnej obrany. K tomu sú pripravované tieto hlavné druhy jednotiek:

- vojenské útvary CO,
- záchranné a vyprošťovacie útvary,
- prieskumné jednotky,
- zdravotnícke jednotky,
- jednotky energetickej a plynárenskej služby,
- jednotky komunálnej služby,
- požiarne jednotky,
- dopravné a zásobovacie jednotky,
- jednotky dozimetrickej kontroly a špeciálnej očisty,
- vodotechnické a technické jednotky,
- jednotky ochrany potravín a hospodárskeho zvieractva,
- mobilné stanice analytického zisťovania,
- jednotky spojovacie a poriadkovej služby.

Uskupenie týchto jednotiek je členené do sledov a podľa svojho predurčenia sa delia na objektové a teritoriálne. Ich riadenie v priestoroch napadnutia sa uskutočňuje spravidla podľa zámyslu náčelníka civilnej obrany prostredníctvom štábov civilnej obrany.

Hlavné usilie ich činnosti je zamerané na rýchle vyprošťovanie ľudí zo zavalených úkrytov a rumovísk a na poskytnutie prvej predlekárskej a lekárskej pomoci vrátane odsunu do liečebných zariadení.

Pri záchranných a prvoradých likvidačných prácach sily civilnej obrany ďalej organizujú intenzívny prieskum a uskutočňujú lokalizáciu požiarov, vytvárajú priechody v zatarasených priestoroch, zabezpečujú dodanie vzduchu do zavalených úkrytov a priestorov, vykonávajú hygienickú očistu osôb, dezaktiváciu odevu a techniky, vody, terénu a veterinárnu očistu zvierat.

Taktiež poskytujú pomoc osobám, ktoré ostali bez prístrešia, vrátane ich vyvedenia z napadnutých miest.

Jednotky civilnej obrany vykonávajú iba prvoradé likvidačné práce. To znamená, že nie sú predurčené na úlohy súvisiace s obnovovaním. Obnovovacie práce sa budú jednotkami civilnej obrany uskutočňovať iba v ojedinelých prípadoch, hlavne tam, kde to bude súvisieť s nevyhnutnou potrebou zabezpečenia činnosti vojsk.

Vojenské jednotky civilnej obrany v prípadoch, keď nebudú plniť úlohy súvisiace so záchranou osôb, môžu byť použité aj pre boj s menšími diverznými a výsadežnými skupinami a môžu plniť aj rôzne iné úlohy v prospech vojsk na teritóriu.

Je samozrejmé, že tam, kde to bude možné, podľa konkrétnej situácie do záchranných prác bude zapojené aj všetko miestne a práceschopné obyvateľstvo.

Základnú úlohu pri organizovaní, riadení a uskutočňovaní záchranných a prvoradých likvidačných prác budú mať štáby civilnej obrany v mestách, okresoch a krajoch v úzkej súčinnosti s ostatnými zložkami ozbrojených síl na teritóriu.

Zhrňujúc môžeme teda povedať, že civilná obrana má dôležité miesto v celom systéme obranných opatrení. Jej pripravenosť závisí od uskutočnenia rozsiahlych opatrení už v čase mieru a od vysokého morálno-politického ducha, veľmi dobre organizovaného systému riadenia, od prípravy štábov, veliteľov a jednotiek spolu s ich dôkladným technickým vybavením.

RADIOELEKTRONICKÝ BOJ V ÚTOČNÉ OPERACI

Vyzbrojení soudobých armád raketovými zbraněmi a dalšími moderními bojovými prostředky vede k zásadním změnám v charakteru bojové činnosti vojsk a značně zvyšuje úlohu radioelektronických prostředků. Vědeckotechnická revoluce ve vojenství vede k širokému využívání elektrotechniky různého určení v systémech řízení vojsk a zbraňových systémech. Elektronika je v současné době základem průzkumných systémů, systémů velení vojskům, protiraketové a protivzdušné obrany, systémů navádění raket, řízení dělostřelecké palby, palby tanků, navádění letounů a vrtulníků a jiných prostředků.

Elektronika zvyšuje operativnost a spolehlivost velení vojskům a řízení zbraní, rozšiřuje bojové možnosti vojsk a má bezprostřední vliv na způsob vedení operací a bojové činnosti. Elektronická zařízení hrají významnou úlohu i při kvalitativním zdokonalování a zvyšování účinnosti zbraní a bojové techniky. Soudobá elektronika zbraňových systémů podle představ vojenských specialistů potenciálního nepřítele musí zabezpečovat „objevení cíle — výstřel — zásah“.

Jak vidíme, elektronika je v současné době jedním z nejdůležitějších prvků zvyšování bojových možností ozbrojených sil a masové využívání elektronických prostředků je jednou z charakteristických zvláštností soudobých armád. Na spolehlivé a nepřetržité práci těchto prostředků závisí úspěch operace a boje. Již v současné době v pásmu frontu využívá potenciální nepřítel na různých stupních velení více než 100 tisíc radioelektronických prostředků, a je předpoklad, že tento počet poroste.

Radioelektronické prostředky jsou tedy materiálním základem systémů řízení vojsk a zbraní. Proto i boj s těmito prostředky se dnes zákonitě stává jedním z rozhodujících úkolů při vedení operací a bojové činnosti vojsk. Veškerá opatření na tomto úseku zahrnujeme pod pojmem „**radioelektronický boj**“. Úkoly radioelektronického boje jsou velmi obsáhlé a neustále se rozšiřují v souladu s rozvojem elektroniky, prostředků aktivního působení i pasívní obrany. Nejdůležitějším úkolem, který radioelektronický boj v současné

době plní, je narušení a dezorganizace velení vojskům, v první řadě jaderných zbraní a uskupení vojsk, která vedou bezprostředně bojovou činnost. Tyto cíle plníme v celém komplexu a to ničením (obsazením, vyřazením z činnosti) důležitých míst velení a radioelektronických objektů a dále radioelektronickým rušením s odpovídajícím využitím raketového vojska a dělostřelectva, letectva, průzkumných diverzních skupin a útvarů REB.

Radioelektronický boj je jedním z druhů operačního (bojového) zabezpečení. Je to souhrn opatření a činností vzájemně sladěných co do cíle, místa a času, zaměřených na zjištění, znemožnění nebo ztížení bojového použití nepřátelských radioelektronických prostředků různého určení a na současné zabezpečení spolehlivého provozu analogických radioelektronických prostředků vlastních vojsk.

Na základě zobecnění nejnovějších poznatků obsahuje radioelektronický boj tyto čtyři základní oblasti:

1. **Ničení radioelektronických prostředků nepřítele**, které zahrnuje ničení a umlčování radioelektronických prostředků, systémů velení, zbraňových a průzkumných systémů a prostředků REB jadernými a klasickými zbraněmi.

Tyto prostředky a systémy ničí RVD, letectvo, výsadky, průzkumné diverzní skupiny, tankové a motostřelecké jednotky údery, palbou, přepady a léčkami.

2. **Rušení radioelektronických prostředků nepřítele**, které spočívá v rušení přijímacích zařízení systémů rádiového spojení, radiolokace a radionavigace nepřítele speciálními zdroji elektromagnetické energie. Tuto činnost organizují útvary REB, vybavené pozemními a palubními rušiči různého určení. Současně se počítá i s využitím stálých rušících zařízení, rušičů jednorázového použití a různých prostředků pasivního rušení.

3. **Ochrana vlastních radioelektronických prostředků před rušením a ničením nepřítele**, která zahrnuje:

- ochranu před rušením speciálních rušičů a rušičů jednorázového použití nepřítele;
- ochranu před samonaváděcími střelami;
- ochranu před elektromagnetickými účinky jaderných zbraní;
- ochranu před vzájemným rušením (zabezpečení elektromagnetické koexistence).

Ochranu vlastních radioelektronických prostředků zabezpečují všechny druhy vojsk. Orgány radioelektronického boje navrhuji opatření a koordinují přijatá opatření.

4. **Boj s technickým průzkumem nepřítele**, který zahrnuje jak aktivní, tak pasivní opatření.

Z aktivních opatření jde o ničení technických prostředků průzkumu a jejich nosičů zbraňovými prostředky a o rušení technických prostředků průzkumu aktivními i pasivními rušícími prostředky.

Z pasivních opatření jde o všestranné maskování, imitace, demonstrační činnost, dezinformace a legendování.

Tato opatření zabezpečují všechny druhy vojsk a zvláště jednotky a útvary ženijního vojska, chemického vojska, spojovacího vojska a útvary radioelektronického boje.

S cílem získat nezbytné údaje pro organizaci všech opatření radioelektronického boje vedeme **průzkum** nepřátelských radioelektronických prostředků.

Vedou jej síly a prostředky průzkumných útvarů a jednotek, útvarů a jednotek REB, útvary vojska PVO a PVOS a dalších druhů vojsk.

Radioelektronický boj má řadu forem svého uplatnění. Jednu z nejdůležitějších zahrnujeme pod pojem „radioelektronický úder“. Pod tímto pojmem chápeme masové použití sil a prostředků REB, zaměřené na zarušení, zničení nebo umlčení vybraných radioelektronických prostředků v přesně stanovené době.

Radioelektronický úder tedy představuje soustředěné použití sil a prostředků rušení se současným vedením úderu a paleb raketového vojska, dělostřelectva a letectva s cílem úplného narušení velení vojskům a řízení zbraní nepřítele na jednom nebo několika vybraných směrech a na potřebnou hloubku jeho operační sestavy. Radioelektronický úder se vede s využitím momentu překvapení co do doby zahájení, směru a objektů působení. Zahajuje se zpravidla před, nebo současně s vedením některé důležité etapy operace, jako je odražení agrese, průlom nepřátelské obrany, přechod na hromadné použití ZHN, zasazování druhého sledu, odražení protiúderu apod. Čas zahájení a dobu trvání radioelektronického úderu volíme tak, aby vojska při své bojové činnosti maximálně využila jeho účinků. Včasné a důsledné zplánování, organizované vedení radioelektronického úderu se současnou přípravou ochranných opatření proti obdobné činnosti nepřítele může podstatnou měrou ovlivnit průběh a výsledek celé operace.

Všechny základní charakteristiky útočné operace vševojskového svazu, které mají vliv na tvorbu rozhodnutí velitele a na přípravu a vedení operace, ovlivňují ve všech směrech i organizaci a vedení radioelektronického boje v dané operaci.

Radioelektronický boj v útočné operaci organizujeme v souladu s rozhodnutím velitele a v závislosti na konkrétní operační a radioelektronické situaci. Proces organizace radioelektronického boje je neoddelitelnou součástí celkového procesu přípravy útočné operace.

Rozsah a obsah práce štábu svazu při organizaci radioelektronického boje je určen:

- cílem a úkoly radioelektronického boje;
- věrohodností a úplností poznatků o nepřátelských radioelektronických prostředcích;
- stavem a možnostmi sil a prostředků radioelektronického boje;
- celkovou situací na válčišti;
- stavem a připraveností kádru a časem, který máme k dispozici.

Základními opatřeními organizace radioelektronického boje v útočné operaci vševojskového svazu jsou:

- a) Ujasnění úkolů radioelektronického boje v operaci.
- b) Hodnocení radioelektronické situace.
- c) Zpracování návrhů na zplánování a vedení radioelektronického boje v operaci.
- d) Plánování radioelektronického boje.
- e) Zpracování a doručení odborných a bojových nařízení radioelektronického boje.
- f) Organizace součinnosti a systém velení.
- g) Kontroly a poskytnutí pomoci podřízeným štábům a útvarům REB.

ad a) **Ujasnění úkolů radioelektronického boje v operaci**

Velitel svazu spolu s náčelníkem štábu a náčelníkem REB si na základě odborného nařízení pro REB a přijatého zámyslu na vedení operace musí ujasnit, kam bude soustředěno úsilí radioelektronického boje nadřízeného velitelství a jak toto ovlivní vedení radioelektronického boje svazu. Z ujasnění úkolu jim vyplynou limitující podmínky pro stanovení cíle, základních úkolů a zámyslu radioelektronického boje v operaci.

ad b) **Hodnocení radioelektronické situace**

Toto zahrnuje hodnocení:

- radioelektronické situace nepřítelů;
- radioelektronické situace vlastních vojsk;
- vlivu podmínek na válčišti na radioelektronickou situaci.

Podstatou hodnocení radioelektronické situace nepřítelů je studium všech průzkumných údajů o existenci, určení a prostorech rozmístění nepřátelských radioelektronických objektů a jejich základních parametrů a odolnosti před rušením a ničením, o vzájemném propojení a provozních režimech.

Radioelektronickou situací nepřítelů hodnotí náčelník REB svazu v úzké součinnosti s náčelníkem zpravodajské správy.

Z tohoto hodnocení musí vyplynout tyto závěry:

- silná a slabá místa systémů velení, rozhodující prvky systémů, jejichž zničením nebo umlčením se narušuje velení vojskům nepřítelů;
- nejdůležitější prvky systému průzkumu, uvědomování a navedení;
- možnosti sil a prostředků REB nepřítelů.

Na hodnocení radioelektronické situace vlastních vojsk se podílejí všichni náčelníci druhů vojsk a služeb — uživatelé radioelektronických prostředků. Hodnotí radioelektronické prostředky svých systémů velení a zbraňových systémů z hlediska jejich odolnosti a spolehlivosti v podmínkách radioelektronického boje. Dále je třeba zhodnotit stav, situaci a možnosti sil a prostředků radioelektronického průzkumu a radioelektronického boje a proto hlavními zpracovateli za tuto oblast musí být náčelníci operační správy (oddělení), zpravodajské správy (oddělení) a oddělení (skupiny) radioelektronického boje.

V závěrech je třeba uvést:

- slabá místa v systému velení a ve zbraňových systémech, kam je třeba zaměřit opatření ochrany;
- možnosti sil a prostředků radioelektronického průzkumu a radioelektronického boje, nejvhodnější způsob jejich použití.

Při hodnocení vlivu podmínek na válčišti na radioelektronickou situaci je třeba ocenit, jak na tuto situaci bude působit použití jaderných zbraní, klimatické podmínky, počasí, členitost a pokrytost terénu, roční a denní doba a jiné faktory. Hodnocení musí umožnit přijmout závěry:

- jak tyto faktory ovlivní spolehlivost práce radioelektronických prostředků;
- jak pozitivní faktory využít a negativní omezit.

ad c) **Zpracování návrhů na zplánování a vedení radioelektronického boje v operaci**

Na základě ujasnění úkolu a zhodnocení situace zpracovává náčelník REB ucelený návrh na vedení radioelektronického boje v operaci. Ve svém návrhu zahrne úkoly na jaderné a palebné ničení radioelektronických prostředků

nepřítele, úkoly radioelektronického rušení a použití sil a prostředků REB, opatření radioelektronické ochrany a boje s technickým průzkumem nepřítele. Všichni ostatní náčelníci druhů vojsk zpracují opatření za svůj druh vojska hlavně v otázkách ochrany vlastních radioelektronických prostředků a boje s technickým průzkumem nepřítele. Náčelník operační správy (oddělení), vojska PVO a RVD v součinnosti s velitelem letecké armády stanoví způsob ničení radioelektronických prostředků nepřítele. Náčelník zpravodajské správy (oddělení) zpracuje návrh na vedení průzkumu radioelektronických objektů nepřítele ve prospěch všech složek radioelektronického boje (ničení, rušení, ochrany a boje s technickým průzkumem). Náčelníci ŽV a CHV zpracují návrhy na ochranu radioelektronických prostředků před rušením a ničéním a opatření boje s technickým průzkumem nepřítele s využitím sil a prostředků, které mají k dispozici.

ad d) Plánování radioelektronického boje

Plánování radioelektronického boje zahrnuje tato opatření:

- organizaci získávání údajů o nepřátelských radioelektronických prostředcích a jejich doručení zainteresovaným druhům vojsk a útvarům a jednotkám REB;

- organizaci ničení a umlčování radioelektronických prostředků nepřítele;

- stanovení úkolů silám a prostředkům REB v jednotlivých údobích operace;

- rozpracování komplexu opatření ochrany vlastních radioelektronických prostředků před nepřátelským ničením a rušením, opatření elektromagnetické koexistence a boje s technickým průzkumem;

- organizaci řízení, součinnosti a všestranného zabezpečení útvarů a jednotek REB.

Podklady pro plánování radioelektronického boje v operaci tvoří odborné nařízení pro REB; rozhodnutí velitele svazu; pokyny náčelníka štábu pro plánování a vedení radioelektronického boje.

Rozhodnutí velitele svazu na vedení radioelektronického boje zahrnuje tyto otázky: cíl a úkoly radioelektronického boje v útočné operaci; na kterých směrech a stupních, ve kterou dobu a jakým způsobem narušit velení vojskům nepřítele, jaká opatření připravit k zabezpečení spolehlivé činnosti vlastních radioelektronických prostředků a opatření v boji s technickým průzkumem nepřítele; úkoly vševojskových svazů (svazků a útvarů) a druhů vojsk k ničení a umlčování radioelektronických objektů nepřítele; úkoly útvarů REB v operaci.

Náčelník štábu ve svých pokynech upřesní jaderné a palebné ničení radioelektronických objektů, množství a úkoly diverzních skupin a výsadek; stanoví způsob ochrany prvků operační sestavy a způsob použití sil a prostředků rušení rádiového spojení nepřítele; konkretizuje opatření ochrany, elektromagnetické koexistence a boje s technickým průzkumem; stanoví způsob organizace součinnosti a výměny informací ve prospěch vedení radioelektronického boje; upřesní lhůty pro zpracování, předkládání dokumentů a hlášení.

Opatření radioelektronického boje se v odpovídajícím rozsahu odrážejí v plánu operace, plánu operačního maskování, plánu průzkumu, v plánech bojového použití druhů vojsk a speciálních vojsk, v plánu radioelektronického boje a v odborných a bojových nařízeních.

Plán operace zpracovává operační správa (oddělení) a konkretizuje v něm rozhodnutí velitele svazu. Detailně plánuje jaderné ničení radioelektronických

objektů a rozděluje úsilí RVD a letectva v palebném ničení. Stanoví úkoly svazům a svazkům, výsadbkům a diverzním skupinám. Orientačně plánuje bojové použití sil a prostředků REB.

Plán operačního maskování. Cílem operačního maskování je ztížit nepříteli zjištění operačního uskupení vojsk, zámyslu operace a dalších důležitých faktorů jako je např. snížení účinků úderů raketového vojska a letectva nepříteli. Za tímto účelem maskujeme skutečné objekty a požíváme imitace klamných objektů a činnosti vojsk. V podmínkách vedení průzkumu různými technickými prostředky se maskování a imitace stávají složitým úkolem a vyžadují pečlivé zplánování a důslednou realizaci. Proto v plánu operačního maskování z hlediska radioelektronického boje bude třeba:

- vyčlenit prostředky pro maskování a imitaci proti optickému, tepelnému, laserovému, rádiovému, radiotechnickému a radiolokačnímu průzkumu a stanovit jim způsob, dobu a prostor činnosti;

- stanovit režimy činnosti všech vlastních radioelektronických prostředků, které jsou hlavním demaskujícím příznakem rozmístění a činnosti vojsk;
- zplánovat aktivní opatření dezinformace nepříteli.

Plán průzkumu obsahuje závěry z hodnocení radioelektronické situace spojovacích systémů a prostředků nepříteli a úkoly průzkumu; způsob předávání průzkumných informací o radioelektronických prostředcích nepříteli a způsob součinnosti útvarů a jednotek průzkumu s útvary REB při vedení bojové činnosti; úkoly průzkumných diverzních skupin; zabezpečení ochrany vlastních radioelektronických prostředků a opatření boje s technickým průzkumem nepříteli.

Plán bojového použití RVD zahrnuje úkoly jaderného a palebného ničení radioelektronických objektů nepříteli; způsob součinnosti s útvary REB zabezpečující ochranu útvarů RVD před radiolokačním průzkumem a mířeným bombardováním; zabezpečení ochrany vlastních radioelektronických prostředků a opatření boje s technickým průzkumem nepříteli.

Plán bojového použití letecké armády obsahuje úkoly letectva v průzkumu, v jaderném a palebném ničení radioelektronických objektů nepříteli; opatření radioelektronického boje pro zabezpečení bojové činnosti letectva; opatření k ochraně vlastních radioelektronických prostředků a boje s technickým průzkumem nepříteli.

Plán PVO z hlediska radioelektronického boje vyjadřuje organizaci vzdušného průzkumu nepříteli a jeho možnosti; vedení radioelektronického boje, způsob boje s nepřátelskými letouny a vrtulníky — rušiči; organizaci součinnosti útvarů a jednotek PVO s útvary REB; zabezpečení ochrany vlastních radioelektronických prostředků a boje s technickým průzkumem nepříteli.

Plán ženížního zabezpečení obsahuje vyčlenění sil a prostředků a jejich úkoly při realizaci opatření maskování vojsk a radioelektronických objektů; ženížní zabezpečení útvarů REB; opatření k ochraně vlastních radioelektronických prostředků.

Plán chemického zabezpečení řeší vyčlenění sil a prostředků a jejich úkoly při realizaci opatření maskování vojsk a radioelektronických objektů; opatření k ochraně vlastních radioelektronických prostředků.

Plán spojení obsahuje uskupení sil a prostředků průzkumu a radioelektronického boje nepříteli, jejich možnosti, předpokládané směry použití, dosah průzkumu a rušení; opatření radioelektronické ochrany; způsob součinnosti

spojovacích útvarů s útvary REB; vedení rádiové kontrolní služby a opatření k zabezpečení elektromagnetické koexistence.

Plán radioelektronického boje zpracovává náčelník REB svazu na základě pokynů náčelníka štábu. Obsahuje grafickou část (na mapě 1 : 500 000) a textovou část.

V grafické části jsou kromě základních operačních údajů uvedeny hlavní nepřátelské radioelektronické objekty a situace vlastních sil a prostředků REB;

- dosud zjištěné prvky velení vojskům a řízení zbraní a jiné radioelektronické prostředky nepřítele;

- zámysl ničení letectvem, RVD, vzdušnými výsadky a průzkumnými diverzními skupinami;

- prostory bojového rozmístění vlastních útvarů REB, doba jejich pohotovosti a manévr jimi v průběhu operace;

- hranice prostorů zjišťování a rušení nepřátelských radioelektronických objektů;

- velitelská stanoviště svazů, svazků, útvarů REB a útvarů rádiového a radiotechnického průzkumu;

- rozdělení úkolů pro rušení nepřátelských radioelektronických prostředků mezi útvary a jednotky REB.

V textové části plánu REB jsou uvedeny:

- závěry z vyhodnocení nepřítele;

- cíle a hlavní úkoly REB;

- sestava sil a prostředků REB a jejich možnosti;

- úkoly útvarů a jednotek REB v operaci a způsoby jejich plnění v hlavních fázích útočné operace;

- opatření radioelektronické ochrany, elektromagnetické koexistence a boje s technickým průzkumem nepřítele;

- organizace součinnosti;

- materiálně technické zabezpečení útvarů REB;

- organizace velení.

K plánu radioelektronického boje můžeme zpracovat i jiné samostatné dokumenty jako např.: „Grafický plán bojové činnosti útvarů REB“, „Grafický plán rušení při prvním jaderném úderu“.

ad e) Zpracování a doručení odborných a bojových nařízení REB

Na základě schváleného plánu radioelektronického boje štáb zpracovává a doručuje podřízeným štábům „Nařízení NŠ svazu pro REB“. Nařízení zpracovává písemně oddělení (skupina) REB svazu a podepisuje náčelník štábu a náčelník REB. K němu se přikládají provozní údaje pro organizaci součinnosti spojení mezi útvary a jednotkami radioelektronického boje a přehled zakázaných kmítočtů. Nařízení se odesílá podřízeným štábům spolu s ostatní operační dokumentací ve stanoveném čase, nebo technickými pojitky.

Bojové nařízení útvarům REB zpracovává písemně oddělení (skupina) REB a podepisuje NŠ a náčelník REB. Písemná forma nařízení bývá odesílána útvary REB cestou podací stanice (kurýrem). Úkoly při nedostatku času mohou být předávány po technických pojítkách nebo ústně na VS svazu s pořízením zápisu nutných údajů do pracovní mapy.

ad f) Organizace součinnosti a systému velení

Široké spektrum úkolů radioelektronického boje a různý podíl při jejich

plnění prakticky všemi druhy vojsk v mnohém ztěžují proces organizace REB. Proto má organizace součinnosti uvnitř štábu svazu při plánování a vedení REB mimořádný význam. Využití bojové činnosti různých druhů vojsk při ničení či rušení systémů velení a radioelektronických prostředků nepřítele klade značné nároky na sladění jednotlivých opatření REB jak při plánování, tak i ve vedení útočné operace.

Součinnost řídí náčelník štábu svazu, plánuje a organizuje operační správa (oddělení) spolu s oddělením (skupinou) REB a za účasti představitelů druhů vojsk a služeb.

Součinnost můžeme organizovat po jednotlivých etapách operace v časové posloupnosti (odražení napadení, první jaderný úder, přechod do protióde-ru, zasazování druhého sledu, atd.) nebo po jednotlivých úkolech REB. Obsah řešených otázek po jednotlivých úkolech REB může být tento:

1. Ničení radioelektronických prostředků nepřítele:
 - časové a prostorové sladění jaderných úderů RVD a letectva;
 - bojové zasazení výsadků a průzkumně diverzních skupin;
 - organizace průzkumu a způsob vzájemné informace o objektech ničení.
2. Radioelektronické rušení:
 - zabezpečení zasazení útvarů REB a manévru jimi v průběhu operace;
 - výměna informací o objektech rušení;
 - řešení priority průzkumu a rušení;
 - zabezpečení koexistence vlastních radioelektronických prostředků rušení;
 - materiálně technické zabezpečení útvarů REB.
3. Radioelektronická ochrana:
 - ženíjní opatření v ochraně radioelektronických prostředků vojsk;
 - organizace průzkumu a ničení jednotek REB nepřítele;
 - způsob boje s rušiči jednorázového použití;
 - opatření elektromagnetické koexistence.
4. Boj s technickým průzkumem nepřítele:
 - způsob operačního maskování;
 - úkoly ženíjního vojska a chemického vojska při maskování nejdůležitějších objektů vojsk, doba a způsob jejich ukončení;
 - sladění režimu práce důležitých radioelektronických prostředků z hlediska kosmických prostředků radioelektronického průzkumu;
 - úkoly, doba a způsob provedení opatření dezinformace.

Organizace systému velení

Silám a prostředkům REB velí náčelník REB se svým oddělením (skupinou) na základě rozhodnutí NŠ z velitelského stanoviště svazu a ze záložního velitelského stanoviště, kde je vyčleněný důstojník. Pracoviště oddělení (skupiny) REB se rozmísťuje (z hlediska požadavků součinnosti ve skupině štábu) v bezprostřední blízkosti operační, zpravodajské a spojovací správy (oddělení).

Na oddělení (skupině) REB se vytváří středisko bojového řízení útvarů REB. Středisko zabezpečuje:

- sběr, registraci a analýzu průzkumných zpráv o radioelektronických prostředcích nepřítele od podřízených útvarů a součinnostních správ;

- sběr, registraci nejdůležitějších provozních údajů radioelektronických prostředků vlastních vojsk;
- soustřeďování, registraci a vyhodnocování údajů o situaci vlastních útvarů REB;
- plánování a řízení průzkumu a rušení; plánování a řízení manévru silami a prostředky REB;
- řešení otázek materiálně technického zabezpečení útvarů REB.

Dále se na oddělení (skupině) REB vytváří skupina plánování REB a organizace součinnosti. Skupina připravuje podklady pro rozhodnutí velitele a zabezpečuje nepřetržitou součinnost s náčelníky druhů vojsk uvnitř štábu svazu.

Organizace radioelektronického boje je neoddělitelnou součástí organizace operace vševojskového svazu, která probíhá podle zpracované metodiky práce štábu. Otázky organizace REB musí být součástí této metodiky tak, aby úkoly REB řešil štáb svazu souběžně s ostatními úkoly přípravy operace.

Podstatné na organizaci REB v operaci vševojskového svazu je to, aby všechny správy a oddělení štábu svazu znaly své místo a své úkoly v tomto procesu a aby otázky REB řešily jako součást úkolů všech vojsk v dané operaci.

PRŮZKUM NA STUPNI msd (td) VE ZVLÁŠTNÍCH PODMÍNKÁCH

Jedním ze základních požadavků kladených na průzkum je jeho nepřetržitost. Ta spočívá v trvalém a systematickém sledování rozmístění a činnosti nepřítele před zahájením bojové činnosti i v celém jejím průběhu za každé situace, za každého počasí, ve dne i v noci.

To znamená, že různorodé geografické, povětrnostní a jiné podmínky nemohou v žádném případě zabránit vedení průzkumu. Mohou však jeho organizaci a vedení do určité míry ovlivnit. V článku chci řešit právě otázky průzkumu v některých zvláštních podmínkách střevoevropského válčiště v aplikaci na stupeň vševojskového svazku.

Průzkum v noci

Noční bojová činnost, zejména pak útočný boj, umožňuje zasazovat překvapivé údery a zabezpečuje nepřetržitost vedení boje. Msd (td) může v noci zahajovat útok průlomem nepřátelské obrany, nebo útok může být pokračováním denní bojové činnosti. Směry útoku volíme v terénu s co možná nejmenším počtem přírodních překážek a s orientačními body dobře viditelnými i za tmy. V zájmu zabezpečení styků a boků budeme věnovat zvláštní pozornost nepřetržitě součinnosti se sousedy. Všechny tyto i další skutečnosti vševojskového charakteru se musí projevit rovněž v organizaci průzkumu.

Pro činnost vševojskového svazku v noci i pro vedení průzkumu skýtá omezená viditelnost určité nevýhody, ale na druhé straně i výhody. Vhodnými opatřeními při organizaci průzkumu je třeba výhod maximálně využít a nevýhody co nejvíce eliminovat. V každém případě však význam průzkumu v noci vzrůstá na všech stupních velení, tedy i na stupni vševojskového svazku. Úspěch průzkumu v noci zá-

visí zejména na jeho pečlivé organizaci ještě v denní době, na všestranné přípravě průzkumných jednotek (orgánů), na dovedném využití prostředků rádiového, radiotechnického, radiolokačního průzkumu a přístrojů nočního vidění.

Při organizaci průzkumu musí zpravodajský náčelník vševojskového svazku počítat s plánováním nočního průzkumu již ve dne, s včasnou a pečlivou přípravou průzkumných orgánů k zasazení, včetně jejich úplného materiálního zabezpečení (přístroje nočního vidění, osvětlovací prostředky apod.), s častým upřesňováním úkolu zasazeným průzkumným orgánům a zasazováním nových orgánů, s vytvořením silné zálohy sil a prostředků průzkumu a současně i s rychlým a včasným předáváním získaných zpráv k využití. Značný význam má organizace doplňkového průzkumu, zejména ke včasnému zjištění příprav nepřítele k vedení protizteče.

Při organizaci a vedení průzkumu v noci je nutné brát v úvahu kladný i nepřít-

znivý vliv noční doby na bojovou činnost vojsk i na využívání sil a prostředků průzkumu. Za tmy je omezeno pozorování a ztíženo rozpoznávání nepřátelských objektů. Efektivnost této činnosti se zmenšuje 1,5–2krát v porovnání s denními podmínkami. Tak např. délka viditelnosti takových objektů jako jsou tanky, obrněné transportéry a bojová vozidla pěchoty dosahuje ve dne více než 3 km. V noci však můžeme takové cíle zjistit na vzdálenost 1–1,2 km a při osvětlení terénu — okolo 1,5 km.

V noci je účelné použít více průzkumných orgánů než ve dne, i za cenu jejich nižšího početního složení. Ve vojskovém průzkumu je třeba pozorovací hlídky msd (td) více přibližovat k přednímu okraji, doplňovat naslouchacími stanovišti a do všech podrobností propracovat zasazování průzkumných skupin do sestavy nepřítele. Pro vedení hloubkového průzkumu skýtá noc optimální předpoklady. Skupiny hloub-

kového průzkumu msd (td) můžeme zasazovat i netradičními způsoby.

Vzhledem ke zvýšení intenzity činnosti nepřítele, včetně jeho rádiových a radiotechnických prostředků, je třeba včas a dokonale připravit průzkumné orgány rádiového, radiotechnického a radiolokačního průzkumu msd (td) k plnění úkolů a tento průzkum považovat v nočních podmínkách za jeden z nejdůležitějších.

Z průzkumů druhů vojsk a speciálních vojsk musíme věnovat zvýšenou pozornost dělostřeleckému průzkumu, zejména pak zvukoměrnému, a radiolokačnímu průzkumu pozemních pohyblivých cílů. Úspěšně můžeme použít rovněž dělostřelecké pohyblivé pozorovatelné, které mohou zjišťovat cíle a objekty do hloubky 3–5 km s využitím technických prostředků průzkumu a přístrojů nočního vidění. Na průzkumu terénu se budou se zvýšenou intenzitou podílet ženijní průzkumné hlídky.

Průzkum v zimě

Bojovou činnost msd (td) v zimě ovlivní těžko průchodné úseky terénu, omezené množství cest a prostorů přístupných pro činnost vojsk, složité povětrnostní podmínky, vysoké nároky na týlové a technické zabezpečení apod.

Útok na nepřítele v obraně bude msd (td) zpravidla zahajovat z přímého dotyku s ním. Při možnosti útoku z chodu budou vyčkávací prostory blíže než za normálních podmínek. Nutnost vedení boje na jednotlivých směrech ovlivní šířku útočného pásma msd (td), která bude větší. Náročné terénní a klimatické podmínky sníží průměrné tempo útoku. Bojová sestava msd (td) bude zpravidla členěna do větší hloubky se silným druhým sledem (zálohou). Druhý sled (vševojsková záloha) msd (td) může být při nedostatku cest a výhodných úseků terénu zasazen do boje překročením bojové sestavy prvního sledu. Značný význam přikládáme hydrometeorologickému zabezpečení. Všechny tyto i další okolnosti ovlivňují nejen vedení bojové činnosti, ale rovněž organizaci a vedení průzkumu.

Zimní podmínky, zejména pak vysoká sněhová pokrývka a nízké teploty, způsobují některé obtíže při plnění úkolů průzkumu na stupni vševojskového svazku. Správnou organizaci průzkumu, náročnou přípravou průzkumných jednotek a všestrannou péčí o techniku a materiální zabezpečení můžeme však negativní vlivy zimních podmínek redukovat na minimum.

Při organizaci průzkumu musí zpravo-
dajské orgány vševojskového svazku vycházet důsledně z povětrnostní situace a její prognózy, stejně jako z možných vlivů počasí a terénu na použití sil a prostředků průzkumu. Vedle vlastního plánování má značný význam materiální stránka přípravy průzkumných orgánů. Jde o všestranné vybavení vojáků pro činnost za silných mrazů a zabezpečení prostředků ke zvýšení průchodnosti bojové techniky silně zasněženým terénem. V některých případech půjde rovněž o zajištění potřebného množství lyžařské výstroje. Před zasazením průzkumných orgánů budeme organizovat častější a náročnější kontroly, zaměřené především na zjištění stavu a úplnosti materiálního zabezpečení.

Při vlastním průzkumu vystupují do popředí požadavky důsledného maskování osob, výstroje, bojové a průzkumné techniky. Průzkum vedou nevelké jednotky (skupiny) na terénních vozidlech, popř. na lyžích. Postupují zpravidla mimo cesty a k pronikání do hloubky nepřátelské sestavy využívají skrytých úseků terénu a mezer v bojových sestavách nepřítele. Je-li sněhová pokrývka příliš hluboká, postupují jednotky (skupiny) průzkumu na vozidlech především po cestách.

Vojskový průzkum na stupni msd (td) bude do určité míry prostorově omezen a bude vést do menší hloubky, než za normálních podmínek. V důsledku toho se zvýší úloha hloubkového průzkumu

msd [td]. Pro přepravu skupin hloubkového průzkumu do týlu nepřítele a na odkryté boky se hojně používá vrtulníků.

Vedení rádiového, radiotechnického a radiolokačního průzkumu mohou ovlivnit potíže při manévru silami a prostředky průzkumu. Obdobně tomu bude u průzkumných orgánů druhů vojsk a speciálních vojsk. Při vedení radiačního a chemického průzkumu je třeba počítat s rozšířováním radioaktivních a otravných látek za sněhových vánic a s jejich hroma-

děním v úžinách, na okrajích lesa, v křovinách a závějích.

Ve vojskovém průzkumu je třeba využívat hlavně základního způsobu získávání zpráv — pozorování. Zima a demaskující vlastnosti sněhové pokrývky totiž vytvářejí příznivé podmínky pro pozorování nepřítele. Pozorování terénu z pozemních stanovišť je však značně ztíženo. Proto pozemní pozorování je nutné doplnit vzdušným pozorováním a ostatními způsoby získávání zpráv.

Průzkum při boji o město

K ovládnutí města v hloubce nepřátelské obrany se velitel msd [td] rozhodne při organizování útoku a své rozhodnutí upřesňuje v průběhu přibližování vojsk k městu na základě průzkumných zpráv a boje předsunutých odřadů a předvojů. Předsunuté odřady se snaží zmocnit se města z chodu se současným úderem z různých stran. Hlavní síly msd [td] se nepouštějí do boje o město, obcházejí je a postupují rázně do hloubky. Nemohou-li město obejít, zmocní se ho současnou ztečí z různých směrů. Druhý sled (vševojsková záloha) msd [td] se před zasazením do boje rozmisťuje zpravidla mimo město, aby mohl být zasazen k vedení úderů do boků a týlu nepřítele. Při vedení bojové činnosti ve městě vzrůstá význam vzájemné informovanosti se sousedy, průzkumu a zabezpečení vlastního týlu. Všechny tyto skutečnosti je třeba brát v úvahu při organizaci průzkumu.

Pohled na mapu středoevropského válčiště ukazuje, že boj o město bude častým způsobem bojové činnosti vojsk. Rozhodování velitele vševojskového svazku může i v tomto případě do značné míry ovlivňovat činnost a výsledky průzkumu. Organizace a vedení průzkumu za boje o město má své zvláštnosti, které musíme v zájmu dosažení optimálních výsledků respektovat.

Úkoly průzkumu jsou složité a náročné. S organizací průzkumu proto začínáme s co největším předstihem a v těsné součinnosti všech zainteresovaných funkcí svazku. Zvláštní pozornost věnujeme koordinaci všech průzkumných opatření a zabezpečení nepetržitelného spojení s průzkumnými orgány. Při přibližování k městu soustředíme úsilí průzkumu ke zjištění směru odchodu hlavních sil nepřítele, rázu obrany před městem a ve městě samém, složení a uskupení vojsk v obraně města, rozmístění palebných prostředků a míst velení. Při boji ve městě hlavní pozornost průzkumu soustředí-

me na uzly obrany, velké budovy, hlavní ulice, náměstí a podzemní stavby.

Činnost průzkumných orgánů vševojskového svazku při boji o město bude mít některé zvláštnosti. Budeme organizovat více pozorovacích hlídek s větším počtem pozorovatelů. S přihlédnutím k obtížnosti pozorování ve městě a k zvýšení nutnosti ochrany se počet pozorovatelů na jednom pozorovacím stanovišti může zvýšit na 5 až 6 osob. K plnění úkolů budou využívat hlavně vyvýšené prostory. Průzkumné orgány vojskového průzkumu budou většími působit bez vozidel — pěšky (průzkumné skupiny). Skupiny budou ve zvýšeném rozsahu používat léček, výpadů a průzkumu bojem.

V zájmu utajení a překvapení budeme výpady organizovat nevelkými skupinami v síle 6—8 osob. K pronikání do sestavy nepřítele využívají zbořených budov, děr ve stěnách, dvorů a skrytých úseků v parcích a sadech. Léčky obvykle zřizujeme na přístupech k budovám a domům obsazeným nepřítelem, v průchodech mezi nimi, při vstupech do podzemních objektů a zařízení, apod. Podle zkušeností z Velké vlastenecké války SSSR je pro úspěšnou činnost v léčce výhodné složení skupiny o šesti až desíti vojácích. Průzkum bojem má zjistit charakter obrany, rozmístění palebných prostředků a systému jejich palby ve městě.

Skupiny hloubkového průzkumu msd [td] budou pronikat do města přes sestavu nepřítele pěšky. Ztížené podmínky bude mít rádiový, radiotechnický a radiolokační průzkum. Časté odrazy elektromagnetických vln od budov a domů budou klást zvýšené nároky na promyšlené využití a zvlášť rozmístění průzkumných orgánů těchto druhů průzkumu. Obdobně tomu bude u zvukoměrného a radiolokačního průzkumu dělostřelectva. Významná úloha za boje o město připadá průzkumným orgánům ženijního průzkumu. Tyto v součinnosti s vojskovým průzkumem zjišťují pře-

kážky, závaly a zátarasý všeho druhu na přístupech a ve městě, připravenost budov k obraně a jiné důležité zprávy o nepříteli.

Zvláštní význam bude mít pozemní a zejména vzdušné fotografování. Požadavky bude štáb vševojskového svazku zasílat

Průzkum v horském a zalesněném terénu

Použití vševojskového svazku v horském a zalesněném terénu bude mít určité zvláštnosti. V těchto podmínkách bude vhodnější nasazení msd. Tankovou divizi použijeme zpravidla na přístupných směrech, především k rozvíjení útoku a k ovládnutí důležitých prostorů a objektů v hloubce obrany nepříteli.

Motostřelecká divize bude útočit v širším pásmu, které může podle rázu terénu zahrnovat 2—3 směry útoku. Tvorbu bojové sestavy ovlivní zejména záměr nastávající činnosti, důležitost a kapacita jednotlivých směrů. Hloubky úkolů msd budou mělčí než za normálních podmínek. Vzhledem k členitosti a nepřehlednosti terénu bude mít značný význam nepřetržitá součinnost se sousedy.

Tyto i další okolnosti podstatně ovlivní všechny druhy zabezpečení bojové činnosti, zejména pak průzkum.

Na organizaci a vedení průzkumu v horách a v lese bude mít značný vliv celá řada buď zcela společných, nebo značně blízkých činitelů. Horské a lesní podmínky usnadňují pronikání průzkumných orgánů do sestavy nepříteli, organizování výpadů, léček a průzkumem bojem. Značně však ztěžují a komplikují činnost průzkumných orgánů na vozidlech a vedení rádiového, radiotechnického, radiolokačního a dělostřeleckého průzkumu.

Při organizaci průzkumu musí velitel a štáb vševojskového svazku, zvláště pak zpravodajské orgány, respektovat všechny pozitivní a negativní vlivy na činnost průzkumných orgánů. Musí zabezpečovat vedení průzkumu na bocích, stycích, v mezerách a ve vlastním týlu. Musí věnovat zvýšenou pozornost vybavení průzkumných orgánů speciální výstrojí, teplým oděvem a ohřívacími prostředky zvláště při průzkumu v zimě. Značný důraz klademe na úplnost všestranného zabezpečení průzkumných orgánů a přijímáme účinná opatření k zajištění neselehávajícího spojení s nimi. Kromě toho musíme udržovat silnou zálohu sil a prostředků zejména vojskového průzkumu.

Při vlastním vedení průzkumu se specifické podmínky projeví v činnosti průzkumných orgánů hlavně v těchto směrech.

na nadřazený štáb. Orientace ve městě je značně ztížená, zejména pokud jde o město částečně nebo zcela zničené. Proto snímky (fotoschématy) budou plně využívat průzkumné a zpravodajské orgány. Budou též dodány až veliteli motostřeleckých (tankových) rot.

Horský a zalesněný terén ztěžuje průzkum pozorováním v důsledku značného snížení optické viditelnosti objektů (cílů). Tak např. v lese s rozestupem 6 m mezi stromy, jejichž průměr nepřesahuje 0,2 m, činí dálka pozorování asi 180 m. V hustém lese se možnosti pozorování ještě více zkracují. K výpočtu možné dálky pozorování můžeme použít vzorce:

$$D = \frac{L^2}{d} \quad [L = \text{průměrný rozestup mezi stromy} \\ d = \text{průměr stromů v metrech}].$$

Množství pozorovacích hlídek se v důsledku toho zvyšuje. Přibližují se k objektům průzkumu a rozmisťují se do šířky, hloubky a do výšky. Pozemní pozorování musí doplňovat vzdušné pozorování z vrtulníků. Rovněž v tomto případě je však třeba brát v úvahu, že les snižuje možnosti vzdušného pozorování a rozpoznávání objektů. Velikost prostorů, které můžeme pozorovat v lese, se zmenšuje 1,5 až 2krát. V důsledku toho vzrůstá význam vzdušného fotografování.

Skupiny k vedení výpadů a průzkumu bojem budou působit pěšky z mnohem bližší vzdálenosti než v otevřeném prostoru a často bez dělostřelecké přípravy v zájmu dosažení překvapení. Soutěsky a průsmyky budou vhodnými prostory pro zřizování léček. Častější bude rovněž vysílání důstojnických průzkumných hlídek. Na směrech útoku budeme zasazovat průzkumné skupiny a skupiny hloubkového průzkumu. Činnost průzkumných skupin msd [td] na vozidlech bude často možná pouze na cestách, průsecích a v řídkém porostu. Osádky vozidel budou muset častěji sesedat k vedení doplňkového průzkumu, než za normálních podmínek.

K průzkumu silničních uzlů, průsmyků a průseků bude vhodné vysílat skupiny hloubkového průzkumu msd [td] na vrtulnících, v některých případech i pěšky. Životaschopnost těchto průzkumných orgánů bude vyšší než za normálních okolností, vzhledem k příznivějším podmínkám utajené činnosti a možnostem skrytého odpoutání se od nepříteli v případě prozrazení.

Při použití průzkumných orgánů rádiového, radiotechnického a radiolokačního průzkumu msd (td) je třeba počítat s tím, že stínící vlastnosti hor a časté pohlcování elektromagnetických vln lesními masivky značně snižují možnosti těchto druhů průzkumu. Tak např. dosah radiolokačních prostředků se může zkracovat

1,5 až 2krát. V důsledku toho je třeba věnovat zvýšenou pozornost rozmisťování a manévru těchto průzkumných orgánů. V horském a zalesněném prostoru bude často docházet k decentralizaci sil a prostředků dělostřeleckého průzkumu. Vzroste též význam ženiijního a vzdušného fotografického průzkumu.

Závěrem chci uvést, že použití vševojskového svazku ve specifických podmínkách klade vysoké nároky na všechny druhy zabezpečení bojové činnosti, zvláště pak na průzkum co do jeho organizační i realizační stránky.

Velitelé, štáby a zvláště zpravodajské orgány musí organizaci průzkumu za těchto podmínek věnovat zvýšenou pozornost. Musí brát plně v úvahu všechny terénní a klimatické vlivy již při plánování průzkumu, pečlivě řešit přípravu a všestranné zabezpečení průzkumných orgánů, pružně a operativně řídit činnost zasazených průzkumných orgánů a dovedně využívat zesílené zálohy sil a prostředků průzkumu. Specifické podmínky zvyšují význam centralizovaného řízení průzkumu a shromažďování zpráv o nepříteli a terénu. Musí je umět zpracovat rychle a s plným respektováním požadavku komplexnosti.

Průzkumné jednotky musíme pro vedení průzkumu za zvláštních podmínek dobře teoreticky i prakticky připravit a dokonale materiálně zabezpečit. Vedle toho budou náročnější podmínky vedení průzkumu klást značně vysoké požadavky na jejich ideově politickou, morálně bojovou a psychologickou připravenost.

Při vlastním průzkumu vystupují do popředí takové požadavky jako je aktivnost, samostatnost, komplexnost apod. V zájmu okamžitého předání získaných zpráv o nepříteli musíme věnovat zvýšenou pozornost zabezpečení neselhávajícího spojení mezi průzkumnými a zpravodajskými orgány. Specifické podmínky často způsobí změny v charakteru činnosti průzkumných orgánů vojskového a hloubkového průzkumu a ztíží plnění úkolů průzkumným orgánům rádiového, radiotechnického a radiolokačního průzkumu, průzkumu druhů vojsk a speciálních vojsk vševojskového svazku.

BOJOVÁ ČINNOST RVD ZA ZVLÁŠTNÍCH PODMÍNEK V ÚTOKU

Úspěšné použití raketového vojska a dělostřelectva za zvláštních podmínek závisí do značné míry na tom, jak velitelé (náčelníci) a štáby RVD zvládli principy bojového použití, které tyto podmínky sebou přinášejí. Musí být schopni je tvůrčím způsobem aplikovat do praktické činnosti, tj. přijímat taková opatření, která co nejvíce usnadní bojovou činnost raketového vojska a dělostřelectva a naopak ztíží podmínky pro boj nepříteli. Bojová činnost za zvláštních podmínek je značně složitá a obtížná a vyžaduje promyšlenou činnost, iniciativu a aktivitu všech velitelů a štábů, aby uměli využít kladné a eliminovat jejich záporné vlivy.

Bojové použití RVD v horském a zalesněném terénu

Základní principy bojového použití **raketového vojska** jsou s některými zvláštnostmi platné i v podmínkách horského a zalesněného terénu.

Obecně hodnotíme, že tento terén nijak zvlášť neovlivní bojové použití **operačně taktických raket**, protože hloubka prostorů bojového rozmístění na předpokládaném operačním směru se pohybuje v rozmezí 30–50 km, což umožňuje s přihlédnutím k dostřelu volit tyto prostory mimo uvedený terén.

Zvláštnosti tohoto terénu budou mít vliv hlavně na konfiguraci prostoru bojového rozmístění, vlastní rozmístění a manévr **taktických raket**. Budou mít vliv i na charakter a rozsah opatření pro zabezpečení bojové činnosti oddílů.

Největší potíže bude dělat členitost terénu a nedostatek komunikací potřebné kvality. To vše vyžaduje, aby štáby oddílů organizovaly pečlivou **rekognoskaci terénu** v určeném prostoru bojového roz-

místění, pochodových os k vyvedení a přemístění oddílů, podmínek pro manévr uvnitř prostoru bojového rozmístění a navíc učinily řadu opatření, která snižují nepříznivé vlivy těchto specifických podmínek pro bojovou činnost vojsk (např.: vytvořily umělé dobře viditelné orientační body k orientaci v prostoru bojového rozmístění, za přesunu apod.). Bude proto třeba na rekognoskaci a přípravu prostoru bojového rozmístění vyčlenit více času, sil i prostředků.

V horském a zalesněném terénu s omezeným počtem komunikací se bude **prostor bojového rozmístění oddílů volit** nejvýhodněji blízko hlavních silnic (cest), mimo oblast horských říček, potoků a vyschlých koryt, které se mohou rychle a neočekávaně po dešti či tání sněhu změnit v prudké vodní toky s rozsáhlou oblastí záplav. Také úpatí výšin a strží nejsou vhodná pro nebezpečí pádu kamení, lavin a závalů.

Podle svého obrysu lude mít prostor bojového rozmístění obvykle **tvár oválu**, který se táhne podél komunikace. Menší kapacita směru si může vyžádat stupňovitě rozčlenění prostorů bojových rozmístění baterií do hloubky, což bude mít vliv na dostřel a ztíží velení oddílu. Silná členitost terénu a omezená kapacita prostorů pro rozvinutí mohou způsobit, že nejen prostory bojového rozmístění baterií, ale i jednotlivá postavení v baterii mohou být oddělena horskými hřebety či jinými překážkami. To může mít vliv na délku a čas pro jejich manévry.

Vzhledem k menšímu tempu útoku setrvává v řadě případů oddíl delší dobu v jednom prostoru bojového rozmístění. Proto je výhodné připravit pro každou baterii **více palebných postavení**, než za normálních podmínek (tím umožníme jejich střídání).

Podmínky horského a zalesněného terénu ztěžují též **ženijní práce** při budování prostorů bojového rozmístění a úpravě pochodových os. Kamenitá, písčité, bažinatá či zmrzlá půda vyžaduje podle své povahy zvláštní úpravu. K tomu potřebujeme speciální techniku a nářadí. Proto bude třeba oddíl posílit ženijními jednotkami a stroji.

Tento terén **ztěžuje také činnost rádiových a radioreléových stanic**, organizaci a udržení nepřetržitého spojení. Pro zabezpečení spolehlivého spojení je výhodné umísťovat stanice na vyvýšených místech, ve větší vzdálenosti od hřebců či výšin, které by mohly způsobovat stín. K dosažení nepřetržitosti je třeba vytvářet retranslační stanice a zdvojit spojení tak, aby při přerušení jednoho druhu spojení v důsledku různých vlivů terénu mohl být nahrazen druhým. To vše vyžaduje větší potřebu spojovacích prostředků.

Velikost skoku **při přemístění oddílu** může být vzhledem k pomalejšímu tempu útoku menší než v normálních podmínkách a samotné přemístění obvykle probíhá v delších časových intervalech v důsledku stavu komunikací, strmých stoupání a klesání i malých poloměrů zatáček. S tím vším musíme při plánování přesunu počítat. V nejsložitějších místech na ose umístíme doplňková regulační stanoviště a vyčleníme vyprošťovací vozidla s navijáky.

Také při **rozvinování oddílu z chodu** se mohou vyskytnout některé problémy. Oddíl nebude mít vždy možnost rozvinout se v místě, kde úkol obdržel, protože zde nebude mít vhodný prostor. Bude nucen pokračovat v přesunu až do odpovídajícího prostoru. Musí si též zabezpečit alespoň zběžnou rekonoskaci vybraného

prostoru. To vše prodlouží dobu zahájení úderu z chodu.

Vzhledem k tomu, že oddíl se bude obvykle přemísťovat za útvary na směru hlavního úderu, může vzniknout situace, že vzhledem k reliéfu terénu nebude moci vést jaderný úder ve prospěch pluku, který postupuje na druhém směru. Situaci může řešit buď přemístěním určitého odpalovacího zařízení do prostoru, odkud může úder vést, nebo úder vyžádat od náčelníka raketového vojska a dělostřelectva armády.

Podmínky horského a zalesněného terénu vyžadují také **zesílit obranu oddílu**, poněvadž mezery v bojové sestavě vševojskových jednotek a jejich činnost na samostatných směrech usnadňuje pronikání diverzních skupin nepřítele do prostoru bojového rozmístění oddílu.

Zvláštnosti jsou i při vedení jaderných úderů. Jaderné údery můžeme použít k ničení nepřítele stejně efektivně jako v rovinatém terénu. Jejich použití má však některé zvláštnosti, ke kterým je nutné přihlídnout při rozhodování pro jaderné údery.

Při volbě objektů pro jaderné údery, mchutnosti hlavic, určování záměrného bodu a výšky výbuchu bereme v úvahu reliéf terénu, porost a povětrnostní podmínky v prostoru cíle, neboť tyto prvky mají rozhodující vliv na ničivé faktory jaderného výbuchu.

Poloměr ničivého účinku a charakter šíření **tlakové vlny** se liší od jaderného výbuchu v rovinatém terénu. Mnohonásobné odrazy tlakové vlny mohou značně zvětšit dobu jejího působení, na svazích přivrácených k epicentru se účinky tlakové vlny několikanásobně zvětšují a naopak na odvrácených svazích se zmenšují.

Místní větry, jejichž rychlost a směr mohou být různé v místech od sebe ne příliš vzdálených, mají vliv na šíření **radioaktivního oblaku**. Proto silné radioaktivní zamoření může vzniknout také stranou od směru předvídaného středního větru. Úroveň radiace na návětrné straně bude při porovnání s rovinatým terénem zpravidla vyšší.

Horské hřebeny a výšiny vytvářejí na odvrácených svazích stín pro **pronikavou radiaci a světelné záření** a zmenšují rozměry jejich ničivých pásem. Ale i v těchto podmínkách se po určitou dobu mohou ničivé účinky světelného záření zvětšit v důsledku jeho odrazu od mračen a zasněžených úseků terénu.

Použití jaderných zbraní může značně snížit možnosti vlastním vojskům využít výsledků úderů a v některých případech i zkomplikovat jejich činnost. Předpoklá-

dáme, že po jaderném úderu vzniknou rozsáhlá pásma ničení terénu, požárů, závalů a zátarasů, které na jedné straně zvýší ztráty živé síly a techniky nepřítele, ale na druhé straně mohou snížit tempo útoku vojsk a podstatně ovlivnit manévry nebo jej vůbec znemožnit. Rozměry takto devastovaného terénu jsou do značné míry závislé právě na mohutnosti a výšce. Proto při použití jaderných zbraní máme na zřeteli, že jaderné údery nesmí vytvořit nepropustná pásma pro vlastní vojska v útoku. Proto v takových prostorech používáme vzdušné výbuchy s menším tritolvým ekvivalentem.

Také základní principy bojového použití **dělostřelectva** zůstávají plně v platnosti, i když při jejich aplikaci do praxe dochází k některým odlišnostem.

Vzhledem k omezenému počtu směrů, kde mohou vlastní vojska útočit, může nepřítel k jejich přehrazení soustředit značné síly a prostředky. Potřebné převahy nad nepřítelem můžeme proto dosáhnout jen za cenu **rozhodného manévru dělostřelectva na směr hlavního úderu**. Soustředění většího množství dělostřelectva v určitém ohraničeném prostoru a rozmístění jeho palebných postavení je však v daných podmínkách organizačně značně náročné.

Manévr pohybem negativně ovlivňují podmínky, které jsem uvedl pro oddíl raket. Na **manévr palbou** mají podstatný vliv od sebe mnohdy značně vzdálené směry bojové činnosti vojsk a také často se měnící reliéf terénu, který umožňuje manévr palbou jen některým palebným prostředkům.

Rozdělení dělostřelectva musí vytvořit podmínky pro samostatnost útvarů a jednotek a jejich těsnou součinnost. Proto větší část dělostřelectva je výhodně přidělit plukům a praporům prvního sledu. **Dělostřelectvo** musíme uskupit včas a s přihlédnutím k úkolům, které bude plnit v průběhu boje na celou jeho hloubku. Jako za normálních podmínek mohou být u divizí prvního sledu vytvořeny plukovní a při výhodných podmínkách i divizní dělostřelecké skupiny, obě obvykle v síle 2 až 3 dělostřeleckých oddílů. V některých případech bude účelné pro boj s většími uskupeními nepřítele vytvořit i armádní raketometnou skupinu. Změna rozdělení dělostřelectva, spojená s manévrem v průběhu bojové činnosti, je vzhledem k postupu vojsk na směrech spojena s řadou těžkostí.

V horském a zalesněném terénu je třeba při uskupování dělostřelectva přihlížet více ke **kvalitativnímu složení** skupin. Nutnost trvalé podpory činnosti obcházejících

odřadů zvyšuje potřebu dalekonosného dělostřelectva, úkol rozrušení odolných staveb vyžaduje použití palebné prostředky s velkou průbojností střeliva. Potřeba ničení nepřítele na odvrácených svazích výšin a v úžlabinách staví do popředí požadavek použití děl (minometů), střeleckých vrchní skupinu úhlů. Do sestavy obcházejících odřadů, eventuálně výsadek, budeme včleňovat jen lehké dělostřelecké zbraňové systémy, které můžeme použít i v těžko dostupném terénu, neprůchodném pro obyčejné dopravní prostředky.

Proto je výhodné plukům, které působí v širokých údolích a na náhorních rovinách, **přidělovat** kanónové dělostřelectvo a vojskům útočícím na směrech příkrými srázy výšin, roklemi apod. houfnice a minomety. Pokud to situace dovolí, je třeba se vyvarovat narušení organizační celistvosti dělostřeleckých útvarů, aby nedošlo ke složitostem ve velení a zásobování, zvláště střelivem a pohonnými hmotami.

Rozhodujícím požadavkem při boji v horském a zalesněném terénu je **soustavnost a nepřetržitost podpory** útočících vojsk. Zvláštní pozornost vyžaduje včasná organizace přemístění dělostřelectva za bojovými sestavami motostřeleckých a tankových jednotek a udržení nepřetržité součinnosti mezi vševojskovými a dělostřeleckými veliteli.

Rozhodující pro nepřetržitost palebné podpory při útoku v daném terénu je včasný výběr a odpovídající příprava palebných postavení, což je úkol náročný na čas i zkušenosti průzkumných skupin. Vzhledem k obtížnosti výběru odpovídajících postavení pro rozmístění dělostřelectva, složitosti úpravy příjezdových cest a obsáhlejšímu objemu ženijních prací bývá sestava průzkumných skupin početně větší než v rovinatém terénu. Významnou úlohu hraje také jejich včasné vysílání bezprostředně za bojovými sestavami vojsk prvního sledu.

Reliéf horského a zalesněného terénu vyžaduje vybírat prostory palebných postavení podél cest a v údolích, členit je po sledech do hloubky. Někdy může přicházet v úvahu i jiná varianta a to rozmístit část dělostřelectva na těžko dostupných výšinách a prostorech. Toto rozmístění má některé přednosti v tom, že mnohé úkoly můžeme z takového prostoru plnit přímou střelbou, že se zvětšuje hloubka ničení obrany nepřítele a konečně, že umístění dělostřelectva v takových prostorech může být pro nepřítele zcela neočekávané.

Rozestupy a vzdálenosti mezi baterie-

mi a oddíly mohou být v tomto terénu menší, ale i větší než v rovinách — podle konkrétní situace. Jestliže palebná postavení jsou v širokých horských údolích, bude žádoucí rozestupy zvětšit. Naopak jsou-li palebná postavení oddělena horskými hřbety, mohou být rozestupy menší. Při volbě palebných postavení přihlížíme k předpokládaným úkolům a k dráze letu střely.

Boj v horském a zalesněném terénu může být úspěšný jen tehdy, zúčastní-li se jej všechny pozemní síly a prostředky i letectvo a je-li mezi nimi při ničení nepřítele navázána co **nejtěsnější součinnost**. V první řadě je třeba **rozdělit jednotlivé druhy cílů mezi vykonavatele**, tj. dělostřelectvo, tanky a palebné prostředky motostřeleckých jednotek. Při rozdělování vždy přihlížíme k bojovým možnostem a situaci jednotlivých zbraňových systémů tak, aby jejich využití bylo co nejeftivnější a umožnilo sladit navzájem palbu.

V druhé řadě je třeba **řešit součinnost důsledně po etapách**. Do zahájení útoku se součinnost zabezpečuje vzájemnou znalostí úkolů i způsobů jejich plnění, stanovením společných orientačních bodů, signálů, kódování map, způsobu udávání cílů atd. V průběhu útoku se součinnost uskutečňuje společným umístěním vševojskových a dělostřeleckých velitelů, jejich bezprostředním stykem a organizací neselhávajícího spojení. Jedině tak můžeme na minimum vyloučit nepřesnosti v udávání cílů, zabezpečit včasnost a přesnost vydávání a plnění palebných úkolů při ničení (umlčování) nepřítele. Důsledně třeba tyto otázky řešit zvláště u vševojskových jednotek, které při útoku v horském a zalesněném terénu uskutečňují obchvat či obejítí opěrných bodů nebo jednotlivých výšin a často se dostanou na značnou vzdálenost od hlavních sil.

Velení dělostřelectvu v daném terénu je v průběhu boje charakterizováno často se opakujícími přechody od centralizovaného velení k decentralizovanému a obráceně. Centralizované velení organizujeme při překonávání obranných čar a opevněných rájů, při odražení silných protiztečí (protiúderů) nepřítele apod. Při postupu jednotek na samostatných směrech budeme velení decentralizovat. Velení a řízení palby dělostřelectva ztěžují také některé jiné okolnosti jako je velké množství hluchých prostorů pro všechno nebo větší část dělostřelectva, těžkosti při udávání cílů a rozpoznávání vlastních vojsk atd.

Chceme-li dosáhnout **vysoké přesnosti palby**, je třeba věnovat zvláštní pozornost

specifickým vlivům terénu a klimatu horského a zalesněného prostoru na vedení dělostřeleckého průzkumu, topograficko-geodetickou a povětrnostní přípravu. Tyto momenty bereme v úvahu při plánování a přípravě palby a v závislosti na konkrétních podmínkách terénu a situace vybíráme takové způsoby přípravy účinné střelby, které vylučují nebo oslabují nepříznivé vlivy těchto faktorů.

Ke zjištění systému obrany nepřítele a určení souřadnic jeho jednotlivých prvků použijeme všechny prostředky dělostřeleckého průzkumu v těsné součinnosti s vševojskovým a vzdušným průzkumem. Zkušenosti z Velké vlastenecké války i lokálních válek ukazují, že včas organizovaný a nepřetržitě vedený průzkum a rozbor získaných výsledků umožňují v dostatečné míře i v horském a zalesněném terénu zjistit hlavní prvky systému obrany nepřítele.

Použití prostředků pro **přímou střelbu** bude v horském a zalesněném terénu rozsáhlejší než v rovinatém terénu z několika důvodů:

1. Prostředky pro přímou střelbu vzhledem k jejich malé hmotnosti (mimo děl větších ráží) mohou být rozmístěny i v těžko dostupném terénu a tím podstatně zmenšit hluché prostory pro vedení palby z různých směrů. Prostředky pro přímou střelbu, rozmístěné na dominantních výšinách, mohou účinně ničit cíle ve větších dálkách než v normálních podmínkách.

2. Přímou střelbou lze při cílevědomé organizaci palby současně ničit palebné prostředky nepřítele, rozmístěné v různých výškách (patrech), což je pro dělostřelectvo střílející ze zakrytých palebných postavení úkol značně náročný. Obdobná situace co do efektivnosti palby nastává i při ničení obranných staveb se zabudovanými palebnými prostředky.

3. Spotřeba střeliva je při přímé střelbě podstatně menší, což při obtížných zásobovacích podmínkách hraje důležitou roli. Konečně i palebný úkol splní přímou střelbou v podstatně kratší době.

Určité **problémy** vzhledem k reliéfu terénu a jeho pokrytosti vznikají u **protitankových řízených střel**, naváděných po vodičích. Vyplývají ze tří skutečností:

— v porostlém terénu je při necitlivé práci operátora podstatně větší možnost přetržení vodičích drátů,

— je větší nebezpečí, že pohyblivý objekt zmizí za terénní nerovností či jinou překážkou dříve, než je střela navedená,

— sledování střely v porostlém terénu je pro operátora složitější a obtížnější.

Proto ke zvýšení účinnosti protitankových řízených střel budeme s předstihem organizovat podrobný průzkum palných čar (stanovišť) tak, abychom palbu mohli vést vzhledem k pokrytosti terénu za nejvýhodnějších podmínek.

Problémy při použití pozemních proti-

tankových řízených střel můžeme vyloučit tím, že **protitankové řízené střely použijeme z vrtulníků**. Při volbě čáry zteče vrtulníku volíme takový prostor, aby při vlastním navádění střely nedošlo k problémům jako u pozemních protitankových střel.

Bojové použití RVD při boji o město

Při rozvíjení operace (boje) budeme často bojovat o **město**, která nepřítel předem připravil k obraně.

Rozhodnutí k ovládnutí města přijímáme při organizaci útoku a upřesňujeme v průběhu přibližování vojsk k městu. Pro úspěšnou činnost vojsk při boji o město má rozhodující význam včasné studium plánu města, zláště způsobu jeho zástavby, hustoty a charakteru městských staveb, podzemních zařízení apod. Tak např. pravidelný půdorys města se širokými a rovnými ulicemi, s velkými náměstími, parky a nezastavěnými místy ulehčuje orientaci, organizaci palného systému, rozmístění dělostřelectva, řízení a manévru v průběhu boje. Dostatek odolných železobetonových a kamenných staveb i podzemních zařízení naopak ulehčuje obránci přípravu obranných objektů, úkrytů pro živou sílu a bojovou techniku a tím zvyšuje jejich životnost apod.

Je proto třeba dostupné plány (mapy, fotonalany) města neustále upřesňovat. To umožní zjištění nových cílů a detailnější studium objektů ve městě. K tomu slouží několikrát zhotovování leteckých snímků velkého měřítka. Z těchto snímků můžeme **vyrobiť fotonalany** a jimi vybavit všechny vševojskové a dělostřelecké velitele až do velitelů rot (baterií) v to.

Při přiblížení se k městu i při boji o město má důležitou úlohu **dělostřelecký průzkum**. V součinnosti s vševojskovým a vzdušným průzkumem musí zjistit rozmístění prostředků jaderného napadení, dělostřeleckých a minometných baterií nepřítel, míst velení a pozorovatelů, obranných zařízení a opěrných bodů a jejich charakter, palných prostředků (zejména protitankových) v opěrných bodech i mimo ně a dalších důležitých cílů a to na přístupech k městu, na okrajích i uvnitř města. Přitom zvláštní pozornost musíme věnovat průzkumu velkých budov, hlavních ulic, náměstí, parků a podzemních zařízení.

Jedním z hlavních **způsobů dělostřeleckého průzkumu** ve městě je pozorování z pozemních pozorovatelů. Proto je třeba většinu pozorovatelů rozmísťovat v bojových sestavách jednotek. Při vniknutí

do města můžeme část průzkumníků rozmístit v horních patrech a na střechách budov, zejména rohových, na továrních komínech či jiných výškových stavbách, abychom zvětšili hloubku pozorování. Možnosti zvukoměrného a radiolokačního průzkumu jsou ve městě omezené na minimum. Podle situace můžeme samozřejmě použít i jiné způsoby a prostředky pozemního a vzdušného průzkumu.

Máme-li možnost ničit hlavní síly nepřítel na přístupech k městu jadernými zbraněmi, pak se budeme snažit **ovládnout město předsunutými odřady z chodu**. Hlavní síly vojsk v tomto případě město obcházejí a energicky pronikají do hloubky.

Raketové vojsko vede údery na důležité objekty nepřítel na přístupech k městu a event. i přímo ve městě. Takovými objekty mohou být prostředky jaderného napadení a protivzdušné obrany, zálohy, místa velení, silná ohniska odporu a jiné důležité cíle, jejichž zničení podstatně snižuje bojeschopnost a tím odolnost obrany města.

Dělostřelectvo, přidělené předsunutým odřadům (např. předsunutému odřadu v síle motostřeleckého pluku mohou být přiděleny dva až tři dělostřelecké oddíly a baterie protitankových řízených střel) podporuje palbou jejich bojovou činnost při ovládnutí důležitých objektů ve městě, zabraňuje manévru tanků, motorizovaných (mechanizovaných) jednotek a přisunu záloh nepřítel do města.

Nepodaří-li se předsunutým odřadům zmocnit se města z chodu, pak organizujeme současný útok z různých stran. Vzhledem k tomu, že ve městě útočí vojska na jednotlivých dostupných směrech, tj. ulicemi, sady, parky, dvory, vytvořenými průchody ve zdech budov apod., musí dělostřelectvo plnit celou řadu netypických palných úkolů jako např. boření budov a zařízení přizpůsobených k obraně; umlčení a ničení živé síly a palných prostředků v budovách, ve sklepích, v podzemních zařízeních a v jiných úkrytech; vytvoření průchodů ve zdech budov a v barikádách; zabránění manévru jednotek nepřítel ulicemi, náměstími, průchody ve zdech, parky a od-

rážení jejich protiztečí; podporu boje o udržení důležitých ovládnutých objektů a jiné.

Omezené možnosti výhledu a výstřelu, bezprostřední dotyk bojujících stran, vedení bojové činnosti ve dne i v noci a ztížená možnost manévru kladou zvýšené nároky na **přesnost přípravy a vedení palby** dělostřelectva a na důslednou součinnost dělostřeleckých a vševojskových velitelů a jednotek.

Z těchto důvodů vzrůstá význam a důležitost **přímé střelby** děl všech ráží a přimknutí bojové sestavy dělostřelectva co nejvíce k bojovým sestavám jednotek. Jak ukazují zkušenosti z Velké vlastenecké války bude se počet děl, vyčleněných pro přímou střelbu (včetně děl větších ráží), podle postupu jednotek od okraje k centru města zvyšovat, neboť v řadě případů bude proveditelná jen přímá střelba.

Také **rozdělení dělostřelectva** má při boji o město své zvláštnosti. Jde o to, aby na jedné straně byla zabezpečena dostatečná samostatnost útočících vojsk a na druhé straně, aby velitelé pluků a divizí měli osobně možnost ovlivňovat průběh boje ve městě. Proto při vedení boje uvnitř města velkou část dělostřelectva, včetně dělostřelectva velkých ráží, přidělujeme jednotkám (úderným odřadům) až do rot (úderné skupiny) v to. Vytváříme i plukovní a divizní dělostřelecké skupiny, obvykle v síle dvou oddílů. V některých případech může být vytvořena i armádní dělostřelecká skupina pro boj s taktickými prostředky jaderného napadení a dělostřelectvem nepřítele, k zabránění příchodu záloh a odchodu nepřítele z města, k narušení silničních, říčních a železničních komunikací apod.

Palby dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení plánujeme na nejdůležitější klíčové objekty jako jsou mosty, přepravy, parky, náměstí, křižovatky důležitých ulic apod. Na rozhodující prostory je třeba soustředit palbu několika oddílů naložmo.

Při útoku ve městě je vhodné vytvářet u motostřelecké divize i motostřeleckého pluku **protitankové zálohy**, nejlépe smíšené z jednotek protitankového dělostřelectva, protitankových řízených střel a tanků. Protože nepřítel bude vést protiželeznici jen menšími skupinami tanků, postačí k vytvoření protitankové zálohy divize obvykle dvě baterie a pluku jedna baterie. Protitankovou zálohu armády vytváříme vždy a používáme ji k zabránění odchodu jednotek nepřítele z města a nebo k odrážení možných úderů tanků mimo město. Vytváří se zpravidla v síle do

jednoho protitankového pluku.

Určité potíže zvláště při boji o větší město působí **rozmístění dělostřelectva** v zakrytých palebných postaveních. Může se rozvíjet v parcích, sadech, prolukách, na širokých ulicích, křižovatkách či na jiných místech, ovšem vždy tak, aby mělo možnost vést palbu v nařízeném směru. Část dělostřelectva, zvláště divizního a armádního, je výhodné rozmísťovat v palebných postaveních blíže k okrajům města. To mu umožňuje působit na nepřitele delší dobu bez změny palebných postavení.

Přenosné komplety protitankových řízených střel můžeme umístit v budovách, odkud mohou vést palbu okny a průřazy ve zdech budov. Pro protitankové zálohy pluků a divizí se obvykle volí vyčkávací prostory na křižovatkách ulic, na náměstích, v parcích a na jiných místech, ze kterých mohou manévrovat na libovolné ohrožené směry.

Raketové útvary se zpravidla rozvíjí mimo město či na jeho okrajích. To umožňuje plnit úkoly na nejvýhodnějších dálkách střelby a vykonat potřebný manévr. V jednotlivých případech se palebná postavení baterií mohou volit i ve městě.

Ve většině případů před útokem na město a nebo i na jednotlivé komplexy budov ve městě probíhá **dělostřelecká příprava** a nebo mohutný **dělostřelecký přeпад** na rozhodující cíle (objekty) obrany nepřítele. Délka dělostřelecké přípravy (přepadu), její struktura, zahájení i ukončení mohou být různé podle směrů činnosti jednotlivých pluků.

Raketové vojsko a letectvo vede v období dělostřelecké přípravy údery na nepřítele v operních bodech, umístěných ve zvláště odolných budovách, na zálohy, prostředky jaderného napadení, dělostřelectvo a místa velení.

Vzhledem k tomu, že boj ve městě představuje vlastně nepřetržitě ztěžle operních bodů či jiných obranných staveb, bude se dělostřelecká příprava v průběhu boje nejdříve opakovat. Charakteristickou zvláštností dělostřelecké přípravy (přepadu) ve městě je malá hloubka jejího působení oproti normálním podmínkám a použití velkého počtu dělostřelectva pro přímou střelbu.

Se zahájením ztěžle přecházíme na **dělostřeleckou podporu útoku**. Během ní se umlčují znovu oživlá či nově objevená obranná zařízení před útočícími vojsky i v hloubce města, přicházející zálohy a jiné důležité cíle, které brání postupu vlastních jednotek. Dělostřelecká podpora útoku na přístupech k městu až po ovládnutí okrajů města může být vedena po-

stupným soustředováním palby, ve městě zpravidla soustředěním palby a palbami na jednotlivé cíle. Důležitou úlohu v období dělostřelecké podpory sehraává dělostřelectvo, které je v sestavě úderných odřadů a skupin. Toto vede přímou střelbu na objekty zteče s důrazem na průzory, okna, průrvy či jiné prostory umístěné nepřátelských palebných prostředků.

Přemísťování dělostřelectva, které vede palbu ze zakrytých palebných postavení, se řídí tempem útoku, délkou střelby a podmínkami pro rozvinutí v dalším prostoru. Plukovní dělostřelecká skupina se

obvykle přemísťuje po bateriích a divizní po oddílech. Stanovené osy přesunu a prostory palebných postavení je nutné důsledně prozkoumat a včas upravit. Hloubka přemístění bude obvykle menší než za normálních podmínek.

Dělostřelectvo v sestavě úderných odřadů (skupin) se přemísťuje společně s nimi po ulicích, přes sady a parky, proluky či průrvy ve zdech obvykle jen silami obsluhy. Zvláště u děl větších ráží bude třeba k přemístění vyžádat pomoc ze strany motostřeleckých event. ženijních jednotek.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války, z lokálních válek i cvičení ukazují, že úspěšné použití raketového vojska a dělostřelectva závisí mimo jiné na tom, jak raketčící a dělostřelci znají zvláštnosti bojiště, jak jsou schopni řešit bojové úkoly ve specifických podmínkách tohoto prostoru a konečně zda přijali potřebná opatření, která ulehčí bojovou činnost jednotek, použití zbraní a jiné techniky. Každá nedůslednost v uvedených oblastech se projeví v daných podmínkách zvláště zřetelně, může značně zmenšit efektivnost použití raketového vojska a dělostřelectva, zvětšit ztráty vojsk a snížit tempo útoku, popř. útok vůbec zastavit.

LETECKÁ ARMÁDA PŘI PODPOŘE POZEMNÍCH VOJSK

Bojová činnost letecké armády úzce souvisí s činností pozemního vojska. V útočné operaci bude plnit úkoly v celém pásmu jeho útoku a do celé hloubky operace. V soudobých operacích vedených bez použití jaderných prostředků úloha letecké armády značně narůstá. Je to dáno nejen její mohutnou palební silou, ale i možnostmi působení letectva do značné hloubky nepříteli a jeho schopností rychle přenášet bojové úsilí na rozhodující směry činnosti pozemních vojsk.

Letecká armáda bude zpravidla působit za čarou dostřelu vlastního dělostřelectva a do hloubky 250 i více kilometrů. V tomto prostoru může být okolo 70 % cílů nepříteli. Při jednom armádním vzletu a typovém složení letecké armády může být, ve válce vedené s klasickými prostředky ničení, shozeno okolo 700 tun leteckých pum, odpáleno okolo 20 000 leteckých raket a použito 500 leteckých kanónů.

Ve válce s použitím jaderných zbraní může letecká armáda v prvním hromadném jaderném úderu kromě použití jaderných pum, jejichž účinky mnohonásobně převyšují možnosti klasických prostředků ničení, ničit nepříteli současně i těmito prostředky. Vidíme, že frontové letectvo dnes představuje v operační sestavě frontu mohutnou údernou a manévru schopnou sílu.

Bojové možnosti letecké armády závisí na jejím kvalitativním a kvantitativním složení. Tyto charakterizují:

- možnosti ničení a umlčení pozemních a vzdušných cílů;
- hloubka činnosti;
- doba vedení úderů;
- možnosti plnění úkolů za normálních a ztížených povětrnostních podmínek ve dne i v noci.

Hovoříme-li o kvalitativních ukazatelích složení letecké armády, vidíme, že výsledky dosažené v oblasti konstrukce letadel a prostředků ničení, raketové a radioelektronické techniky, vytvoření různých typů letecké jaderné munice dodaly vojenskému letectvu zcela nové bojové vlastnosti a tím i bojové možnosti. Srovnáme-li např. bitevní letoun z druhé světové války a dnešní stíhací bombardovací letoun, pak jeho účinnost se vyšila 8–12krát. Proto jeden soudobý letoun je schopen splnit tytéž úkoly jako dříve jedna letka.

Raketová výzbroj letadel zvyšuje možnosti účinně ničit pozemní a vzdušné cíle. Rychlost letadel a jejich radioelektronická výzbroj umožňuje úspěšně překonávat PVO nepřítele. Moderní radionavigační vybavení letadel umožňuje letectvu plnit úkoly ve dne i v noci za ztížených povětrnostních podmínek.

V důsledku základních kvalitativních změn v letecké technice a prostředcích ničení se mnohonásobně zvětšila palebná síla letecké armády, značně se zvětšily její možnosti vést boj o nadvládu ve vzduchu rozhodným ničením nepřítele ve vzduchu a na zemi, samostatně zjišťovat a ničit pohyblivé malorozměrné cíle, vést vzdušný průzkum, zabezpečit vzdušné přepravy a výsadky. Letecká armáda se může podílet na plnění operačně strategických úkolů a úspěšně plnit stanovené operační úkoly ve válce vedené s použitím i bez použití jaderných prostředků ničení.

Bojové možnosti letecké armády z hlediska kvantity ovlivňuje její bojové složení, které není stálé. Je určováno pro každou operaci v závislosti na úloze a místu frontu a jeho úkolech v operaci. Dále závisí na složení sil protistojícího nepřítele a jeho letectva, na počtu přidělené jaderné munice, kapacitě letištní sítě v pásmu frontu a řadě dalších faktorů.

Letecká armáda se může skládat z několika leteckých divizí, samostatných útvarů všech druhů letectva. Podíl letadel jednotlivých druhů letectva může být různý a dosahovat přibližně 40 % stíhacích letounů, 25 % stíhacích bombardovacích letounů, 15 % bombardovacích, 10 % průzkumných a 10 % speciálních letounů.

S bojovým složením letecké armády úzce souvisí bojové úsilí, které se vyjadřuje počtem bojových vzletů na osádku, letku, pluk zpravidla za jeden den bojové činnosti.

Normy bojového úsilí jsou stanoveny v bojových řádech pro jednotlivé druhy letectva. V závislosti na situaci může převyšovat stanovené normy a dosahovat u stíhacího bombardovacího letectva 4–6 letounových vzletů za den a u bombardovacího a průzkumného letectva 3 letounové vzlety.

Aby letecká armáda mohla plně využít svých bojových možností, je třeba věnovat pozornost uskupení svazků, útvarů a týlových zařízení a včasnému dokončení letištního manévru. Uskupení letecké armády musí zabezpečit:

- soustředění úsilí na směru hlavního úderu pozemních vojsk;
- manévr svazků a útvarů do pásma sousedních frontů;
- součinnost svazků a útvarů různých druhů letectva se vševojskovými nebo tankovými armádami a divizemi působícími na samostatných směrech;
- součinnost s dálkovým a dopravním letectvem prolétávajícím prostorem bojové činnosti letecké armády a plnění úkolů ve prospěch jeho zabezpečení ochranou stíhacím letectvem, údery na prostředky PVO nepřítele, jeho systém velení a navedení;
- nepřetržitost velení ve vzduchu a na zemi.

V dalším se pozastavím u bojových možností letecké armády při vedení

války s použitím i bez použití jaderných prostředků ničení. Při tom uvedené údaje vycházejí z těchto předpokadů:

1. Bojové složení letecké armády:

- dvě stíhací letecké divize,
- dvě stíhací bombardovací letecké divize,
- jedna bombardovací letecká divize,
- dva letecké průzkumné pluky.

Celkem 600—700 bojových letounů.

2. Jde o jeden armádní vzlet. Technická pohotovost letounů 0,9.

3. Letouny jsou vyzbrojeny leteckými pumami, raketami a kanóny.

Při vedení války s **jadernými zbraněmi** se letecká armáda zúčastní prvního jaderného úderu frontu. V prvním jaderném úderu může být použito 50—60 % jaderných pum z celkového množství přiděleného na celou operaci. Údery jdou především na nejdůležitější pohyblivé cíle, k jejichž účinnému zničení bude třeba organizovat doplňkový průzkum. Budeme ničit prostředky jaderného napadení, pochodové proudy pozemních vojsk, zvláště tankové svazky a útvary. Část sil můžeme použít proti letištím, skladům jaderných zbraní, velitelským stanovištím, která nebyla zničena raketami. Objekty působení letecké armády budou převážně v hloubce 30—200 km od čáry dotyku.

Kromě jaderných pum budou letouny používat i klasické prostředky řízení k umlčování taktických a operačních raket, protiletadlových raketových baterií Hawk, systému velení a navedení. Z cílů, které má letecká armáda v prvním jaderném úderu ničit, bude konvenčními prostředky působit asi na 40—50 % objektů.

Hromadný úder, kterého se zúčastní veškeré síly stíhacího, stíhacího bombardovacího a průzkumného letectva, bude veden operačním učením sil letecké armády zpravidla ve dvou sledech.

První sled je zabezpečovací. Do tohoto sledu zařazujeme průzkumné letouny k vedení průzkumu a přímého průzkumu objektů prvního jaderného úderu, letouny rušiče, skupiny letounů pro ničení a umlčování protiletadlových raketových baterií, systému velení a navedení, jakož i stíhací letouny k zabezpečení úderných sil letecké armády proti ztečím nepřátelského stíhacího letectva.

Zkušenosti ze cvičení ukazují, že do prvního sledu může být vyčleněno 40—50 % sil stíhacího bombardovacího letectva, 30 % sil stíhacího a až 60 % průzkumného letectva.

Letouny prvního sledu přelétávají čáru dotyku za 10—15 minut po signálu k odpálení raket, což zabezpečuje působení vlastního letectva a chrání před údery vlastních raketových vojsk.

Za prvním sledem s intervalem 3—5 minut vlétá do prostoru cílů druhý sled letecké armády, v jehož složení jsou hlavní síly stíhacího bombardovacího a bombardovacího letectva, ostatní síly stíhacího a průzkumného letectva. Může zahrnovat 40—50 % stíhacího bombardovacího letectva, 90 % bombardovacího, 60 % stíhacího, 30 % průzkumného letectva.

V záloze letecké armády letí skupiny letounů nosičů se zabezpečením s určením vést úder na cíle, které nezničil druhý sled, popř. vést úder na nově zjištěné objekty. Zkušenosti ze cvičení ukazují, že do zálohy je určováno asi 10 % jaderných pum určených pro první jaderný úder.

Trvání bojové činnosti letecké armády v prvním jaderném úderu od vzletu do přistání se pohybuje v rozmezí 50—60 minut.

Při vedení války **bez použití jaderných prostředků ničení** bude bojová činnost letecké armády probíhat za podmínek, kdy část jejich sil bude udržována v pohotovosti k přechodu na použití jaderných zbraní. To znamená, že na jedné straně nebude moci využít plně svých bojových možností a na straně druhé počet cílů, které má ničit vzhledem k menší účinnosti klasických prostředků ničení, narůstá. Tato skutečnost klade značné nároky na práci leteckých štábů a středisek velení letectva.

Od samého počátku války bude veden rozhodný boj o získání nadvlády ve vzduchu a proto úsilí letecké armády bude soustředěno na ničení nepřátelského letectva na letištích a ve vzduchu.

Zvyšuje se úloha letecké armády při letecké podpoře útoku pozemních vojsk a boje proti nepřátelským zálohám, neustále se vede boj s nepřátelskými prostředky jaderného napadení.

Kromě toho značnou část sil bude nutné použít ke zničení a umlčování prostředků PVO nepřítele.

Za těchto podmínek úspěch bojové činnosti bude zajištěn především soustředěním úsilí letecké armády na nejdůležitějších směrech a k plnění hlavních úkolů.

Na bojové možnosti letecké armády při vybojování nadvlády ve vzduchu má vliv zodolnění bojových sestav a ukrytí letecké techniky v odolných úkrytech. Jestliže u nekryté letecké techniky mohl zničit jeden letoun několik letadel nepřítele, pak dnes na zničení jednoho letounu v úkrytu je zapotřebí 4—5 stíhacích bombardovacích nebo 6—7 bombardovacích letounů. Proto bude výhodnější především dlouhodobě ničit vzletové a přistávací dráhy a další důležité objekty na letištích a tak eliminovat činnost vzdušného nepřítele.

Současně s ničením nepřátelského letectva je nezbytné ničit i raketové jaderné prostředky. Tyto, i když v dané etapě operace nejsou použity, představují potenciální úhrozu pro vojska v útoku.

Od samého začátku války s klasickými prostředky ničení musí tedy letecká armáda plnit především úkoly ničení nepřátelského letectva, jaderných prostředků a leteckou podporu útočících vojsk. Objekty ničení kromě letišť a raketových jaderných prostředků budou palebná postavení dělostřelectva, vojska na přesunu, divízní a brigádní zálohy, systém velení a navedení.

Bojové možnosti letecké armády při podpoře boje pozemních vojsk zvyšuje vojskové letectvo se svými bojovými vrtulníky.

Nejúčinnějším způsobem vedení bojové činnosti letecké armády jsou hromadné údery. Při nich lze zabezpečit mohutnost úderu, efektivní využití sil a prostředků při průlomu nepřátelské PVO a překvapivost.

Úkolem prvního zabezpečovacího sledu je průlom nepřátelské PVO, zaručit systém velení a navedení PVO a letectva a zablokovat nepřátelská letiště.

Druhý sled bude úderný a bude ničit nepřátelská letiště, prostředky jaderného napadení, zálohy a velitelská stanoviště.

Jestliže se vytvoří třetí sled, pak jeho úkolem může být odrazení nepřátelských stíhacích letounů, které pronásledují při návratu vlastní letouny po splnění úkolu, a průzkum výsledků bojové činnosti.

V **závěru** chci uvést některé číselné údaje o bojových možnostech letecké armády, získané při cvičeních a výpočtech na počítačích.

Bojové možnosti letounů typu MIG-23

Charakter cíle		Potřebný počet letounů na	
		zničení	umlčení
Pozemní vojska	Rota pěchoty na pochodu rozměr cíle 800 × 10 m	8	3
	Rota v prostoru soustředění 300 × 300 m	11	3
	Mechanizovaný prapor na pochodu 6000 × 10 m	22	7
	v prostoru soustředění 1500 × 1500 m	32	10
	Rota tanků na pochodu 1000 × 10 m	14	6
	v prostoru soustředění 500 × 500 m	11	4
	Dělostřelecká baterie v palebném postavení (6 děl) 300 × 100 m	4	1
	Velitelské stanoviště divize 200 × 300 m	14	3
PVO	Velitelské stanoviště armádního sboru 500 × 500 m	30	6
	Baterie Hawk 300 × 400 m	4	2
	Nike 1200 × 500 m	6	3
	Radiolokační stanoviště 50 × 50 m	1	–
Letectvo	Středisko velení a navedení 8–12 radiolokátorů 2000 × 2000 m	4	1
	Letka 18 letounů na stojánce 800 × 200 m	6	2
	v úkrytech 350 × 700 m	39	12
	Vzletová a přistávací dráha 2500 × 45 m	4	
	zaminování na 6 hodin zaminování na 24 hodin zaminování stojánky letky 800 × 200 m	12 3	
Raketové jaderné prostředky	Baterie Sergeant 1 odpalovací zařízení 100 × 100 m	1	
	Baterie Pershing 9 odpalovacích zařízení 350 × 400 m	8	2
	Četa Pershing 3 odpalovací zařízení	3	1
	Baterie 203,2 mm 4 houfnice 400 × 100 m	3	1
	Baterie 155 mm 6 kanónů 300 × 100 m	4	1

Při použití letounů Su-7

Baterie dělostřelectva	4	2
Tanková rota, ztráty 30–40 %		12
Mechanizovaný prapor, ztráty 25–30%		36
VS divize, armádního sboru		12
Letka (12–15 letounů) a vyřazení vzletové a přistávací dráhy na 6–8 hodin	36	
Radiolokační stanoviště 2 radiolokátory 5–6 radiolokátorů	4 12	6
Baterie – Hawk	8	4
Odpalovací zařízení – Pershing	4	2
Blokování letiště		4

Při prvním hromadném úderu může být ničeno nebo umlčeno okolo 35–40 objektů. Z toho např.:

- 4 vzletové a přistávací dráhy na letištích,
- 6–8 letišť (blokováno),
- 6–8 baterií Pershing,
- 5–6 předsunutých radiolokačních postavení,
- 2 střediska navedení,
- 10–12 baterií Hawk (umlčováno),
- 2 velitelská stanoviště.

Při vyčlenění dvou stíhacích bombardovacích pluků na přímou leteckou podporu pozemních vojsk může být zničeno okolo 40 tanků nebo umlčeno 12 baterií dělostřelectva.

Stíhací letectvo může zničit do 45–50 nepřátelských letounů ve vzduchu.

Údaje odpovídají uvedenému bojovému složení letecké armády.

Potřebné orientační počty letounů k umlčení nebo zničení některých typických cílů — viz **tabulku 1**.

Při použití letounů typu MiG-23 se účinek zvyšuje 1,5–2krát, nebo snižuje potřebný počet letounů ke splnění úkolu 1,5–2krát.

Dále chci zdůraznit, že bojové možnosti letecké armády jsou dány kvantitativními ukazateli, tj. počty letounů, jejich takticko-technickými vlastnostmi, účinností prostředků ničení, systémů velení a navedení. Na úspěšném splnění úkolů letectva se podílí nejen letečtí velitelé a štáby, ale i umění vševojskových velitelů používat letectvo ke splnění rozhodujících úkolů.

Vývoj letecké techniky, nových prostředků ničení a systému navedení jde mílovými kroky vpřed. Zároveň však dochází i k bouřlivému rozvoji prostředků PVO a proto jejímu překonávání musíme věnovat stálou pozornost. Tím můžeme plně využít bojových možností letecké armády.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ NÁSILNÝCH PŘECHODŮ ŘEK V ZIMĚ

V zimě je převážná část úkolů ženijního zabezpečení násilných přechodů vodních překážek složitější a náročnější. Sněhová pokrývka a zledovatělé vozovky nepříznivě ovlivňují tempo pohybu vojsk i přepravních prostředků při přibližování k vodní překážce, promrzlá zemina ztěžuje ženijní úpravu terénu ve výchozích prostorech k přepravě a při budování ženijních ochranných objektů na přepravištích, bílý fón terénu klade zvláštní požadavky na maskovací opatření. Zamrzlé hladiny vodních překážek při pokrytí neúnosnou ledovou vrstvou ztěžují zřizování všech druhů přepravišť i jejich provoz.

Při velmi nízkých teplotách a tím i při tvorbě silných ledových pokrývek na vodních překážkách můžeme s výhodou využít lední přepraviště, průjezdné mohou být dříve neúnosné, rozbahněné úseky terénu na přístupech k vodní překážce. V podmínkách středoevropského a západoevropského válečnictví jsou však tyto výhody, vzhledem k průměrnému zimnímu klimatu, zcela výjimečné.

Hlavní úkoly ženijního zabezpečení násilného přechodu řeky se ve svém souhrnu neliší od úkolů plněných při volné hladině řeky. Mají však své výrazné zvláštnosti, které musíme respektovat zejména v ženijním průzkumu, v zabezpečení pohybu a manévru, ve zřizování přepravišť, v ženijní úpravě terénu, v zatarasování a odtarasování i v bojovém použití ženijního vojska.

Ženijní průzkum zaměříme zejména na zjištění sjízdnosti přístupových cest k vodní překážce s důrazem na výšku sněhové pokrývky, zledovatělé úseky komunikací a úseky zaváté sněhovými závějemí.

Při ženijním průzkumu řeky je nezbytné zjistit tloušťku ledové pokrývky ve všech prostorech plánovaných přepravišť, která může být s ohledem na režim řeky značně rozdílná. Někde mohou být nezamrzlé úseky vhodné pro zřízení přepravišť. Podrobně musíme prozkoumat vjezdy na jednotlivá přepraviště a výjezdy z nich, zejména z hlediska výškových poměrů.

Zabezpečení pohybu a manévru vojsk při přibližování k vodní překážce a při vlastním násilném přechodu je třeba pozitivně ovlivnit již výběrem cest a postupových os. Volíme komunikace bez prudkých stoupání a klesání a vy-

hneme se prudkým zatáčkám a serpentínám. Obdobné parametry je nezbytné uplatnit i na pobřežní rokády na vlastním i protilehlém břehu. Zimní podmínky si vynucují vyčleňovat na údržbu cest více sil než v obvyklých podmínkách a vyžadují začleňovat do bojových nebo pochodových sestav praporů a oddílů vozidlo s posypovým materiálem a vytvářet z vlastních sil „komunikační skupiny“.

Z hlediska ženíjního zabezpečení je nezbytné cesty a postupové směry přehledně vytyčit, odstranit vrstvu sněhu při použití ženíjní dozerové techniky nebo pomocí návěsných dozerových radlic na tancích a tahačích. Povrch vozovky po odstranění vrstvy sněhu a zledovatěle úseky je nutné zdrsnit vhodnými posypovými materiály, jako jsou škvára, písek, zemina, piliny apod.

Na nebezpečných a nepřehledných místech je účelné upravit a vytyčit výhybky nebo objízdky.

Zřizování přepravišť v zimních podmínkách nepříznivě ovlivňuje několik faktorů, z nichž jako nejdůležitější bude:

- ledová pokrývka hladin vodních překážek,
- zledovatěle a kluzké přístupové cesty k přepravištím, vjezdy a výjezdy z nich,
- snížená maskovací kapacita na přístupech a v blízkém okolí vodní překážky a obtížná ženíjní úprava terénu.

Při zřizování všech druhů přepravišť je nezbytné negativní vlivy uvedených faktorů účinnými ženíjnými opatřeními eliminovat.

Technicky nejsložitějším a časově nejnáročnějším úkolem je odstranění ledové pokrývky. Vždy půjde o odstranění ledové pokrývky z poměrně velké plochy, v závislosti na druhu přepraviště a šířce překážky.

Při vhodných podmínkách, zejména menší šířce vodní překážky, síle ledu do 15 cm a za předpokladu, že nepřítel nemá možnost pozorovat a ohrožovat palbou prostor budoucího přepraviště, můžeme ledovou pokrývku odstranit jejím postupným rozdělováním na kry o rozměru přibližně $1,5 \times 3$ m pomocí ručních, motorových řetězových nebo elektrických řetězových pil a splavováním jednotlivých ker po ledovou pokrývku na poproudni straně vytvořené průrvy. Tento způsob je časově náročný a vhodný zejména při malých rychlostech proudu. Můžeme jej použít při zřizování brzdových, podvodních a plavidlových přepravišť, kdy požadavky na šířku průrvy v ledové pokrývce nepřesahují několik desítek metrů.

Na středně širokých a širokých řekách budeme odstraňovat ledovou pokrývku při použití trhavin. Na hladinu rozložíme soustředěné nálože o hmotnosti 2–3 kg, podle síly ledu, ve vzdálenosti 8–10 m na celou požadovanou plochu. Pak je odpalujeme po řadách, postupně od povodni strany. Obdobného účinku dosáhneme položením soustředěných náloží o hmotnosti 6–10 kg na dno vodní překážky a jejich odpalováním. Nálože se umísťují na větší vzdálenost v závislosti na hloubce a kry mají větší rozměry. Takto vytvořené kry a ledová tříšť jsou unášeny k neporušené ledové pokrývce na poproudni straně průrvy a proudem vody vtahovány pod ní. Toto se děje zvláště u řek s rychlostí proudu přes $1 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$. Při nižších rychlostech proudu dochází zpravidla k hromadění ker u neporušené ledové pokrývky na povodni straně a vtláčovat kry pod ní musíme ručně.

Vzhledem k tomu, že odstranění ledové pokrývky je časově značně náročné a musí skončit před zřízením přepraviště a zahájením přepravy, může nepřítel úspěšně tuto činnost narušovat a tím i výrazně zdržet násilný přechod.

Proto je třeba zkrátit dobu těchto přípravných prací na nezbytné minimum a zřizovat přívozová a zejména mostová přepraviště z normovaných souprav pozměněnou technologií a metodikou stavby. K optimálnímu řešení je třeba vycházet z faktu, že celková doba pro zřízení přepraviště je dána dobou potřebnou na odstranění pokrývky vodní hladiny a dobou potřebnou na vlastní montáž, přičemž doba potřebná k odstranění ledu je podstatně větší. Musíme se proto snažit, aby plocha odstraňované ledové pokrývky byla co nejmenší, při dodržení všech technických podmínek pro zřízení a provoz jednotlivých druhů přepravišť.

Plavidlová, brodová a podvodní přepraviště vyžadují odstranění ledové pokrývky v šířce 20—30 m, u širokých řek s proudem vody větším než $1,5 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$ přiměřeně širším.

Přívozová přepraviště zřizovaná ze samohybných prámů a ze soulodí z pontonostavby do únosnosti soulodí 40 t, při dvou soulodích na jednom přepravišti vyžadují odstranění ledové pokrývky v šířce 60—80 m, při uplatnění zásady o přiměřeném rozšíření za podmínek jako u plavidlových přepravišť. Tato šířka postačuje i pro spuštění člunů na vodu a pro shoz jednotlivých pontonů.

U přívozových přepravišť, na nichž používáme těžkotonážní soulodí z pontonostavby, musíme odstranit ledovou pokrývkou, v závislosti na konkrétním typu soulodí, v šířce 100—200 m.

Uvedená šířka uvolnění vodní hladiny u všech jmenovaných přepravišť musí umožňovat manévr záchranných a vyprošťovacích prostředků na vodě.

Mostová přepraviště na plovoucích podpěrách vyžadují odstranění ledovou pokrývkou v prostoru spouštění člunů na vodu, v prostoru shozu pontonových dílů a sestavování úseků mostu u břehu, dále uvolnění manipulačního prostoru pro zaplouvání jednotlivých úseků mostu do osy mostu a jeho zakotvení.

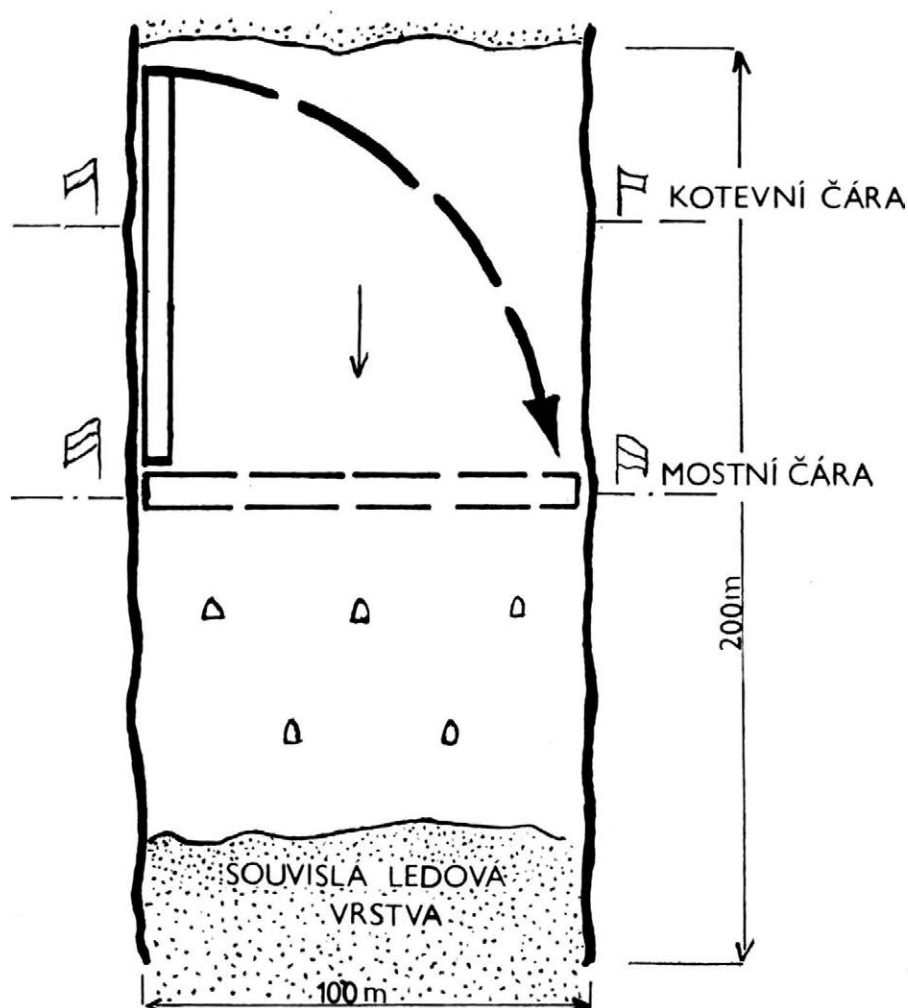
Šířka odstranění ledové pokrývky na úzkých a středně širokých vodních překážkách by neměla být menší než 180—200 m a je limitována těmito minimálními potřebami, počítaje od mostní čáry:

- protivodně: 60 m na délku kotevních lan,
20—40 m na manipulační prostor při kotvení,
- poproudě: 100 m na manipulační prostor pro vytvoření propustí, výměnu poškozených soulodí a pro činnost záchranné a vyprošťovací služby.

Při zřizování mostových přepravišť o šířce vodní překážky do 100 m umožňuje toto řešení využít vodní hladiny pod osou mostu ke spuštění člunů na vodu, prostoru nad osou ke shozu pontonů a sestavení celého mostu u břehu. Do osy mostu můžeme zaplout v tomto případě najednou otočením po vodě, do kotevní čáry a dále obvyklou manipulací do mostní osy (**viz obr. 1**).

Při zřizování mostových přepravišť přes středně široké vodní překážky do 200 m bude vhodné zařizovat most po úsecích v délce poloviny celého mostu v prostoru protivodně od osy mostu, v časové posloupnosti a prostor povodně osy mostu ponechat pro spouštění a manipulaci člunů. V příznivých podmínkách taktických nebo povětrnostních můžeme čluny spouštět na vodu na očištěném úseku v časovém předstihu (**viz obr. 2**).

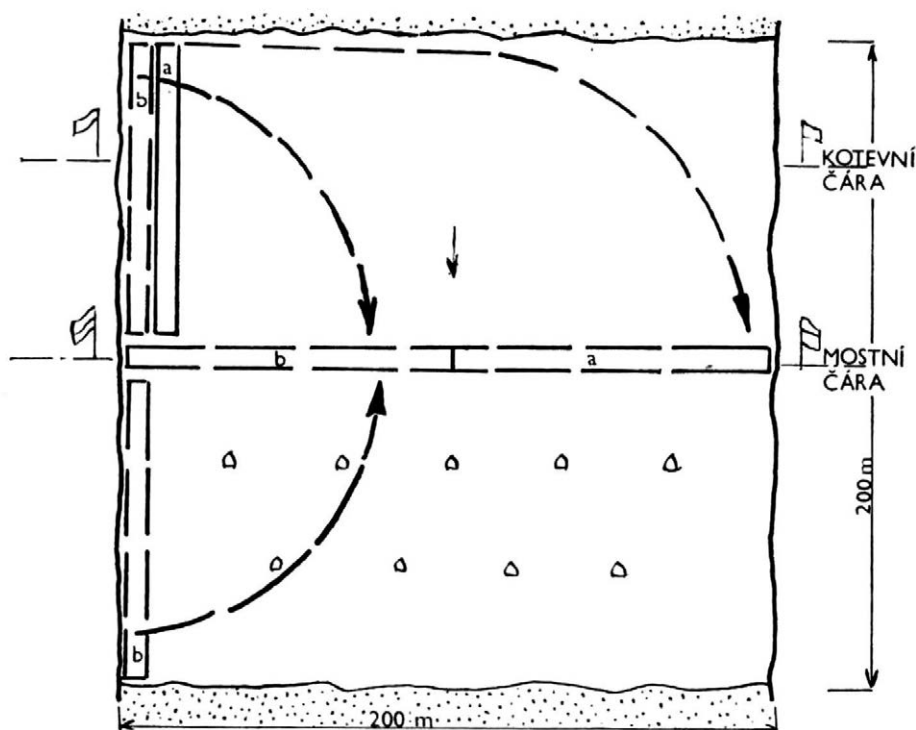
Při zřizování mostových přepravišť přes široké vodní překážky použijeme obdobné metody stavby po úsecích jako v předchozím případě. K urychlení stavby úseků mostu, při nedostatku sil k odstraňování ledové pokrývky, bude vhodné protivodně od očištěné hladiny v celé šíři vodní překážky odstranit

Obr.1

ledovou pokrývku v šířce 15—20 m podél vlastního břehu, v délce 100—150 m, kde současně zřizovat další úsek mostu. Takto ukompleťované úseky mostu splavit po vodě podél břehu, po dosažení volné hladiny celým úsekem mostu jej vytočit a zaplout do kotevní a mostní čáry. Využití tohoto způsobu vyžaduje z bezpečnostních důvodů kotvení od protilehlého břehu, nebo popsané opatření vykonat povodně od očistěné hladiny a kotvení postrkem proti vodě (viz obr. 3).

Při zřizování mostových přepravišť na úzkých a středně širokých vodních překážkách s velmi malou rychlostí proudu (do $0,5 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$), který nevyžaduje

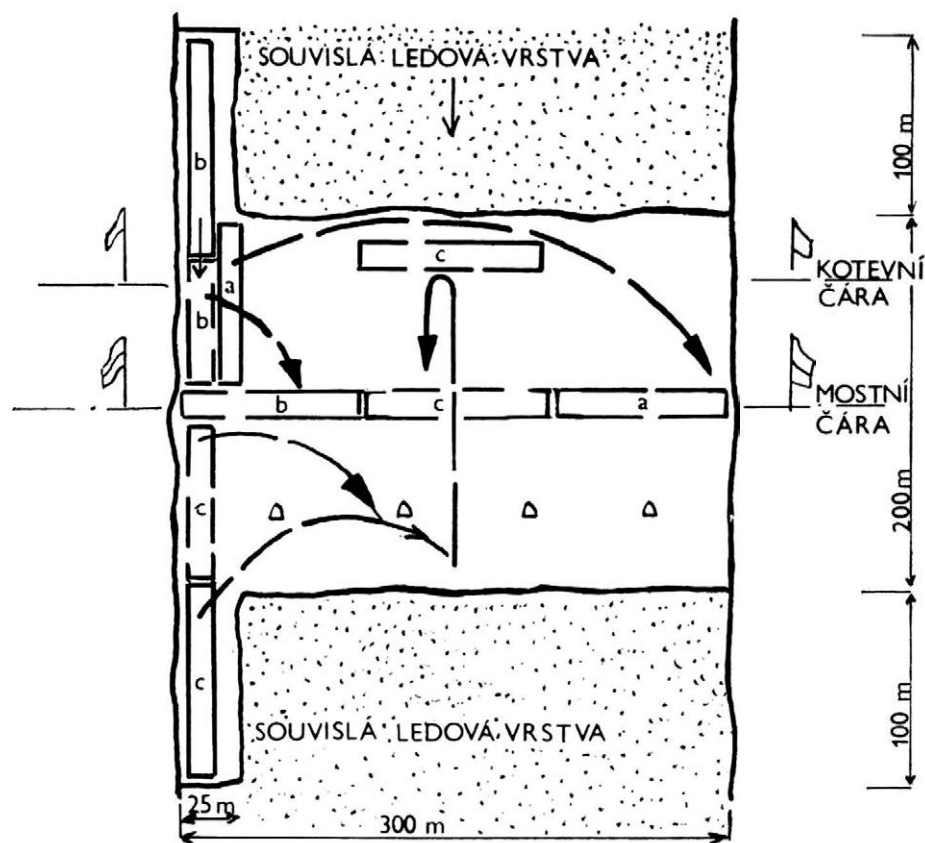

Obr. 2

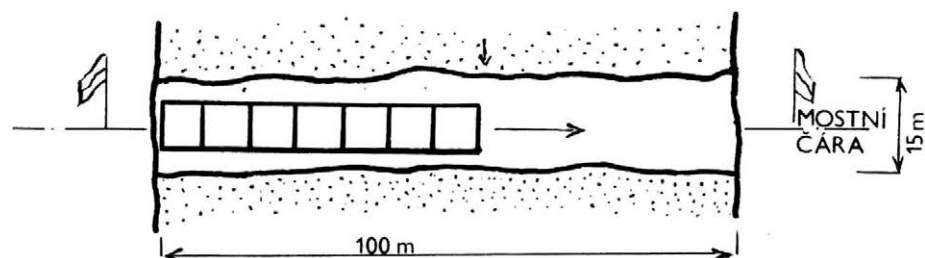
kotvení celého mostu, můžeme odstraňovat ledovou pokrývku jen v nejnужnější šířce 15–20 m. Most pak zřizujeme sestavováním jednotlivých soulodí, jejich postupným vysouváním do průrvy na celou šířku vodní překážky. Tento způsob stavby je zdoluhavý, avšak s ohledem na čas potřebný k očištění celé plochy vodní hladiny je celkově výhodnější. Takto zřízené mosty musí být vykotveny na obou březích až do jedné třetiny své délky, při dostatečně silné ledové pokrývce je můžeme kotvit i přímo do ní. Neumožňují však funkci záchranné a vyprošťovací služby, ani náhradu poškozených nebo zničených soulodí. Tím jsou i nevýhodné (viz obr. 4).

Přes všechna uvedená znení opatření se při zřizování přepravišť v zimních podmínkách mohou projevit potíže. Ledová tříšť ztěžuje plavbu, může způsobit poškození lodních šroubů na obojživelných přepravních prostředcích a člunech, ztěžuje rychlé spojování pontonových dílů do soulodí, přívozů a mostů.

Zvláštnost, kterou musíme brát v úvahu, je omezený manévr přepravišti. S ohledem na ledovou pokrývku nebude možný plavbou po vodě. Přívozová a mostová přepraviště je nutné při manévru rozebrat, pontonové díly a čluny naložit na dopravní vozidla a převézt po souši, což je pracnější i časově náročnější. Pro urychlení manévru mostovými přepravišti je nezbytné v záložních prostorech plánovaných přepravišť odstranit ledovou pokrývku předem.

Obr. 3

Obr. 4

Závažnou otázkou je i ochrana zvláště mostových přepravišť z vody. I při zamrzlé vodní překážce může nepřítel rušit přepravu na přepravištích říčními plovoucími minami a splavováním různých předmětů, což je proti obdobné činnosti při volné hladině o to horší, že jsou omezené možnosti jejich včas-

ného zjištění a zneškodnění. Tento úkol musí i v daných podmínkách plnit říční stráž, která v prostoru své činnosti zřídí 1—2 průrvy v ledové pokrývce o šířce 15—20 m vzdálených od sebe 100—200 m, které slouží k pozorování hladiny a zjištění plovoucích předmětů. Povodně od nich další průrvu o šířce do 100 m, která slouží k zachycení a zneškodnění plovoucích předmětů přímou činností říční stráže z plavidel a zřízenými minovými uzávěrami. Nepřítel může velmi vážně narušit přepravu taktickou manipulací s vodou z vodních děl, které ovládá nad úsekem násilného přechodu. Takováto činnost by se projevila rychlým vzedmutím hladiny, vytvořením velikých ledových ker a jejich rychlým pohybem ve směru proudu. Musíme vyčleňovat pozorovatele vodní hladiny do prostoru 10—15 km proti vodě a mít plně zabezpečen systém včasné informace ke správcům jednotlivých přepravních úseků. V takovém případě bude vhodné s ohledem na vzdálenost přívalové vlny a její rychlost dokončit přepravu nejdůležitějších prvků bojové sestavy, v dalším přepravu přerušit a všechny přepravní prostředky vyvést do bezpečného, neohroženého prostoru.

Plynulý provoz všech přepravišť je nutné zabezpečit i stálou údržbou a úpravou příjezdových a odjezdových cest. Vjezdy a výjezdy z přepravišť, paluby mostů a přívozů budou koly a pásy přepravované techniky soustavně zvlhčovány a namrzáním se stanou kluzké a pro provoz nebezpečné. Je proto nezbytné mít připravenou u přepravišť dostatečnou zásobu zdrsňujících posypových materiálů a zhoršení sjízdnosti nepřipustit.

Lední přepraviště se zřizují při potřebné tloušťce ledové pokrývky s ohledem na hmotnost přepravovaných břemen. Před jejich zřízením je třeba pečlivě prozkoumat tloušťku ledu v celé trase ledního přepraviště, protože může být v jednotlivých úsecích trasy velmi rozdílná. Menší je zpravidla u břehů a v proudnici.

Lední přepraviště zřizujeme vytyčením trasy přepravy v šířce 15—20 m improvizovanými vytyčovacími prostředky, při provozu v noci světelnými signály.

Při malé tloušťce ledu a jeho nízké únosnosti půjde o jeho zesílení. Nejvýhodnější je použití roznášecích dřevěných roštů s konstrukcí plné, nebo kolejové vozovky. Při přepravě pásové techniky, i když je ledová pokrývka dostatečně únosná, je třeba chránit její narušení zřízením kolejové dřevěné vozovky.

Zesilování únosnosti vodních přepravišť zvyšováním tloušťky ledu namrzáním použijeme, vzhledem k časovým požadavkům, jen zcela výjimečně.

Pro vlastní provoz je nezbytné ledovou plochu přepraviště, vjezdy i výjezdy z něj zdrsnit vhodným posypem.

Ženíjná úprava terénu na přepravištích v zimních podmínkách ovlivňuje především vrstva promrzlé zeminy. Výkony při hloubení ochranných okopů a objektů se snižují až na 50 % a tím se značně prodlužuje i celková doba ženíjných opatření na přepravištích. K narušení promrzlé vrstvy zeminy můžeme s výhodou použít malých soustředěných náloží trhavin, zapuštěných do poloviny hloubky zámrazu a dále pak pokračovat v budování ručním způsobem nebo použitím zemních strojů. Při sněhové pokrývce vysoké alespoň 60 cm můžeme budovat okopy a objekty jako polozapuštěné, při vysoké vrstvě sněhu pouze jako povrchové, vyhloubené jen do sněhu. Opevňovací objekty na kontrolním propouštěcím místě, na stanovišti správce přepraviště a objekty pro jednotky obsluhy přepraviště je nutné přizpůsobit vytápění.

Maskování při násilném přechodu v zimě je zpravidla ztíženo sníženou maskovací kapacitou přístupů k vodní překážce i jejího blízkého okolí. Ve vrstvě sněhu zanechávají vlastní vojska zřetelnější stopy po své činnosti než v terénu v období vegetace, listnaté porosty ztrácí z části svoji maskovací kapacitu, bojová technika, přepraviště, opevňované objekty i živá síla se maskují obtížněji.

Maskovací opatření musí být proto zaměřena na skrytí vojsk v jehličnatých porostech, na maskování stop po činnosti vojsk, na umísťování opevňovacích objektů do prostorů rozrušených předcházející bojovou činností a na klamnou maskovací činnost.

Bojovou techniku i přepravní prostředky je proto třeba opatřit zimními maskovacími nátěry, vojska vybavit bílými maskovacími oděvy. Více využívat při zřizování přepravišť i při provozu na nich specifických zimních podmínek, zejména dlouhé noci a mlhy a v případech, kdy to je výhodné, i maskování dýmovými clonami.

Odtarasování a zatarasování při násilném přechodu v zimě má své zvláštnosti. Průchody ve výbušných zátarasích na přístupech k vodní překážce, na vlastním i protilehlém břehu můžeme zřizovat úspěšně ručním způsobem, vzhledem ke snadnější zjistitelnosti. Při nedostatku času a ve složité situaci zřizujeme průchody obvyklým způsobem mechanickými a výbušnými odminovacími prostředky. Pozornost budeme věnovat výraznému vytyčení průchodů při vyloučení možnosti jejich zavátí sněhem.

Minová pole k ochraně přepravišť před možnými protiztečemi nepřítelů z protilehlého břehu zřizujeme ukládáním bílé maskovaných min do sněhové pokrývky. To vyžaduje častější kontrolu úplnosti a maskování minových polí, zejména po sněhových bouřích při větrném počasí.

Bojové použití ženijních jednotek při násilných přechodech vodních překážek v zimě je více decentralizované. To se projevuje v přidělování ženijních družstev nebo skupin ženistů praporům, k vytváření doprovodných, odtarasovacích a komunikačních skupin k zabezpečení rychlého proniknutí vojsk k vodní překážce.

Odřady k zabezpečení pobytu vybavíme technikou na odstraňování sněhové pokrývky na přístupových cestách k jednotlivým přepravištím a vozidly s posypovým materiálem na zprůjezdnění zledovatělých úseků vozovek. Ke zřízení přepravišť je nutné vyčlenit o 30—50 % více ženijních jednotek, zejména s ohledem na nutnost odstranit ledovou pokrývku a podstatně vyšší nároky na udržování přepravišť v provozu, zejména udržování sjízdnosti vjezdů na přepraviště a výjezdů z nich, udržování palubových vozovek mostů a soulodí ve sjízdném stavu. Ženijní jednotky určené do mostní hotovosti musí zvláště při nízkých teplotách kontrolovat namrzání ledové vrstvy na boky a dno přepravní techniky a u přepravišť na plovoucích podpěrách odstraňovat ledovou tříšť s návodní strany plovoucích mostů.

Zvýšenou pozornost budeme věnovat vjezdům na přepraviště a výjezdům z nich a občasným posypem budeme eliminovat sníženou adhezi vjezdů a výjezdů způsobenou namrzáním vytékající vody z přepravované techniky. Ženijní jednotky budou při plnění úkolů ženijního zabezpečení násilných přechodů vodních překážek vystaveny nepříznivému počasí a je proto potřebné plánovitě je při plnění úkolů střídát, zabezpečit jim možnost ohřevu a včas řešit jejich všestranné materiální zabezpečení.

ZDRAVOTNICKÉ ZABEZPEČENÍ V HORSKÉM A ZALESNĚNÉM TERÉNU

Bojová činnost vojsk v horském a zalesněném terénu má své zvláštnosti a ty plně ovlivňují i zdravotnické zabezpečení.

Sovětská armáda získala ve Velké vlastenecké válce především v boji o Kavkaz, o Malou zemi, v Karpatech a v dalších horách značné zkušenosti. Celá řada poznatků a zkušeností je i z bojů v Korejské válce a ve Vietnamu. Částečně můžeme vycházet i z některých zkušeností horské služby, která často poskytuje zdravotnickou pomoc v našich horách. Všechny tyto zkušenosti můžeme vhodně aplikovat do současného zdravotnického zabezpečení v polních podmínkách.

Organizaci zdravotnického zabezpečení v horském a zalesněném terénu ovlivňuje především ráz bojové činnosti. Ta probíhá na široké frontě a přitom po směrech od sebe oddělených. Pokud jde o obranu, přehrazuje údolí, horské přechody, řeky a stezky. Za útoku je postup pomalejší než v rovinatém terénu. Není dostatek komunikací a je méně osad. Použití těžké bojové techniky je omezené. Při použití zbraní hromadného ničení, zejména jaderných zbraní a jaderných min, se budou tvořit velké neprůchodné závaly. Vlivem porostu a členitosti terénu se snižuje účinek tlakové vlny a záření. Budou vznikat lesní požáry a v horských úžlabinách a údolích bude docházet k dlouhodobému zamoření otravnými látkami. Své zvláštnosti má i horské počasí, které se mění i několikrát za den. Snižování kyslíku značně ztěžuje dýchání a působí zvýšenou únavu. Horské řeky mají prudký tok a často mění úroveň hladiny vody. V zimním období bývá na horách značné množství sněhu a nízké teploty vzduchu, v letním období dochází k úžehům a úpalům. V horách a lesích je ztížena orientace.

Výskyt zdravotnických ztrát bude značně nerovnoměrný. Všeobecně počítáme, že

zdravotnické ztráty budou o 20–30 % nižší než při analogické bojové činnosti v rovinách.

Počítáme s tím, že bojová činnost bude ve značném rozsahu probíhat i v noci a výpady budou organizovány menšími skupinami. To ztíží vyhledávání a vynesení raněných z boje. Zranění, pokud nebudou použity zbraně hromadného ničení, budou většinou od pěších zbraní, od střepin min, granátů a leteckých pum. Zvýší se počet druhotných zranění od kamenů a dřev. Značně se zvýší počet úrazů, zejména fraktur nohou, rukou a odřeniny. Rovněž počítáme s vyšším výskytem onemocnění z prochazení.

Již při zahájení bojové činnosti v horském a zalesněném terénu musí zdravotnická služba učinit opatření, která vycházejí ze zvláštností boje v horách. Jde o odsun všech raněných a nemocných z vojenských etap do nemocničních základen, o doplnění zdravotnickým materiálem (vojákům a do lékárenšek bojových vozidel, zdravotnickým instruktorům rot, netabulkovým sběračům raněných, všem etapám), o doplnění speciální horskou výstrojí jako jsou lyže, saně, smykové ložky, lana, brýle, horská obuv a těž maskovací a nepromokavé oděvy. Do stanů, úkrytů a okopů dááme polní kamínka, pro raněné dostatek odsunových vaků a příkrývek, vaříče, nouzové osvětlení apod. Doplníme zdravotnicko-hospodářský materiál. Odsunová zdravotnická vozidla vybavíme protismykovými řetězy a ženíjním nářadím.

Včas organizujeme hygienicko-epidemiologický průzkum prostoru rozmístění vojsk a vyhledáme vodní zdroje pro potřebu zdravotnických etap. Vojska přímo činí preventivní opatření, abychom předešli onemocněním z nachlazení, infekčním nemocem, úpalům a úžehům.

Zdravotnické etapy rozmísťujeme na

směrech bojové činnosti poblíž komunikací a především dopravních křižovatek. Prostor má poskytovat přírodní podmínky pro ochranu a obranu, má chránit proti pozorování ze vzduchu a mít v blízkosti vodní zdroj nezávadné užitkové vody. K rozmístění využíváme osad, okopů, zákopů, jeskyní, stavíme stany a přístřešky. Prostor při plném rozvinutí etapy odborné zdravotnické pomoci je 200×300 m a přistávací plocha pro vrtulníky 50×50 m. Pro plukovní zdravotnické etapy 100×100 metrů a přistávací plocha pro vrtulníky.

Náčelník zdravotnické služby svazku musí přesně stanovit místa, kde budou jednotlivé zdravotnické etapy rozmístěny. Musí především dbát na to, aby rozmístění bylo prostorové a byl zabezpečen každý směr bojové činnosti. K tomu využívá i jednotlivých zdravotnických etap druhů vojsk, zejména obvazišť dělostřeleckého a protiletadlového pluku, průzkumného, ženijního a chemického praporu, protitankového a dělostřeleckého oddílu. Tato obvazišť můžeme i spojit, protože jednotky druhů vojsk budou většinou rozčleněny a přiděleny jako posilové prostředky prvosledovým vševojskovým útvarům. Tím vytváříme možnost zkvalitnit zdravotnické zabezpečení.

Limitujícím pro místo rozvinutí etapy odborné lékařské pomoci bude čas, protože ranění se mají na ni dostat z hlediska medicínských požadavků k výkonu lékařské pomoci do 6—8 hodin po zranění. Tomu odpovídá rozmístění od předního okraje asi 12—15 km, v obraně do 20 km. S rokádním pohybem vzdálenost odsunu by neměla překročit 40 km.

Přemísťovat zdravotnické etapy budeme po důkladném průzkumu nového prostoru. Je výhodnější prodloužit odsunovou vzdálenost a mít dobré podmínky pro odbornou činnost, než rozmístit etapu v nevýhodných podmínkách. Přemístění plukovních etap řídí náčelník zdravotnické služby svazku, aby dodržel jejich prostorové rozmístění k pokrytí celé bojové sestavy.

Nebude-li dostatek místa na rozvinutí etap odborné lékařské pomoci (např. v úzkých údolích, úžlabích, sedlech), bude nutné ji rozmístit i na dvou místech. Blíže k čáře dotyku se rozvine třídící hlídka, třídící oddělení pro lehce a těžce raněné, operačně převazový blok a odsunové oddělení, izolátor, oddělení dočasné hospitalizace a velitelství. Ostatní pracoviště, včetně týlové části, umístíme v dalším prostoru vzdáleném 1—2 km.

Zdravotnické etapy prvosledových útvarů budeme zesilovat. Předpokládáme, že z divizního zdravotnického praporu vy-

členíme 6 zdravotnických posilových skupin (každá dvě zdravotnická vozidla a čtyři sběrači raněných). Tyto posilové zdravotnické skupiny bude účelné před-sunout s prostředky plukovních obvazišť (dvě odsunová vozidla z družstva sběru a vývozu) až k praporním obvazištím prvosledových jednotek. Každá zdravotnická skupina může mít u sebe 6—10 nosítek a 6 souprav dlah (Ditrichovy a Kramery).

První zdravotnická pomoc se poskytuje formou svépomoci a vzájemné pomoci v širším měřítku než v rovinatých podmínkách. Především se zastavuje krvácení, poskytuje se umělé dýchání, podávají se antibiotika, prostředky utišující bolest a vykonává se imobilizace při frakturách.

První lékařská pomoc a odborná lékařská pomoc se poskytuje podle všeobecných zásad. Pokud se vyskytne větší počet raněných a zasažených, těžiště pozornosti v činnosti zdravotnické etapy se přesunuje na oddělení příjmací a třídící, které posílíme z ostatních částí etapy. Vytváříme větší počet příjmacích a třídících brigád posílením lékaři a středním zdravotnickým personálem.

V horském a zalesněném terénu je velmi ztížen odsun raněných a nemocných. Vyhledat a vyprostit raněné, zejména v noci, ve sněhu, v členitém terénu a v lese musí především příslušníci bojových jednotek.

Společně se zdravotnickými instruktory a sběrači raněných vyčlenění pomocní sběrači raněných od rot řetězovitě prohledávají terén. Prvořadou pozornost při tom věnují keřům, roklím, úžlabím, skalním výklenkům a jiným terénním nerovnostem, kam se mohou ukrýt ranění. Vyhledávači mohou používat i zvukových signálů (píšťalek, klaksonů), aby upozornili raněné na svou přítomnost. K vyhledávání raněných můžeme využít i psů (obdobně jako horská služba).

Raněné vynášíme k cestám, kde se shromažďují v hnízdech raněných. K vynášení používáme nosítek, lan, smykových loděk, saní, lyží, různých improvizovaných prostředků jako jsou dřevěné tyče a na nich zavěšené stanové dílce, pláště, prostěradla apod. Výhodně můžeme využívat i koní a koňského potahu.

Odsun na praporní obvaziště zabezpečují zdravotnické posilové skupiny přidělenými zdravotnickými vozidly. Pokud se do prostorů hnízd raněných nedostanou, zabezpečují si odsun velitelé jednotek pomocí bojové techniky (zejména obrněných transportérů) a vozidel (osobních a nákladních s vysokou průchodností terénem). Pokud nemůžeme použít techniky, pak od-

sun zabezpečíme na saních, nesením na nosítkách, popř. doprovodem.

Z praporek obvažít na plukovní a divizní etapy budou raněné odsunovat zdravotnická a nákladní vozidla. Z divizních etap budeme k odsunu využívat autobusy. Podle množství raněných a nemocných a podle možností budeme k odsunu využívat i vrtulníky. Pokud to bude výhodné, budeme z plukovních etap odsunovat raněné přímo do nemocničních základů.

Značnou pozornost bude zdravotnická služba věnovat preventivním opatřením u vojsk. Bude činit přímo u vojáků opatření proti omrznutí, úžehu a úpalu, kontrolovat zdravotní stav, hygienu, kvalitu stravování, prověřovat úpravu vody atd. Zásadně musí pracovat přímo mezi vojáky u jednotky a prakticky řešit jejich zdravotnické zabezpečení.

Velení zdravotnické službě v horském a zalesněném terénu nemá proti jiným druhům bojové činnosti větších rozdílů. Důraz klademe na ujasnění a zhodnocení situace a na součinnost v rámci štábu svazku (útvary). Především je třeba si upřesnit u náčelníka štábu rozdělení posilových prostředků a zámysl pro ochranu proti zbraním hromadného ničení, s náčelníkem průzkumu předpokládanou činnost nepříteli (z toho vyvodit závěry pro předpokládané množství a místa zdravotnických ztrát), u náčelníka chemického vojska upřesnit předpokládané rozvinutí míst speciální čistoty, u náčelníka ženijního vojska zjistit úpravu komunikací, s náčelníkem spojovacího vojska upřesnit spojení a se ZVTV řešit zvýšení průchodnosti a oprav zdravotnických vozidel.

Na základě ujasnění a zhodnocení situace a dohovořené součinnosti si připraví návrh na zdravotnické zabezpečení boje.

Důležité je doručení všech plánovaných opatření zdravotnického zabezpečení k vykonavatelům. To půjde po velitelské i po odborné lince. Náčelník zdravotnické služby a hlavní lékař musí navrhnout opatření (na stupni svazku NT-ZV, na stupni útvaru velitel), která je třeba doručit velitelům a štábům. Tato opatření vydá v tylovém rozkaze a přednese je na organizační součinnosti velitele. Zpravidla uvádí místa a doby rozvinutí etap odborné lékařské pomoci a obvažít útvarů, osy jejich postupu a předpokládaná místa dalšího rozvinutí, přidělení posilových pro-

středků, nutné údaje o hygienicko-epidemiologické situaci a z toho vyplývající opatření, prostředky, jež musí velitelé (NT-ZV, ZT) vyčlenit ve prospěch zdravotnické služby, včetně povinností odsunu raněných s využitím bojové a dopravní techniky, zásadní zdravotnická opatření pro ochranu před zbraněmi hromadného ničení a odstranění následků po napadení.

V odborné směrnicí náčelníka zdravotnické služby svazku (v odborném nařízení hlavního lékaře útvaru) je třeba uvést rozsah poskytování zdravotnické pomoci, přidělení sil a prostředků útvarům, představení odsunových prostředků, místa a doby rozvinutí zdravotnických etap a předpokládaný manévry s nimi. Dále uvedeme odsuny raněných a odsunové cesty, úpravy odsunových prostředků pro horské podmínky, otázky hygienicko-epidemiologického zabezpečení u vojsk a prostoru, průzkum, úpravu a odběr pitné vody, dozor nad stravováním. Konkrétně stanovíme jaké bude zásobování zdravotnickým materiálem, materiálem bojového zabezpečení a využití úzkoprofilového materiálu. Dále je třeba stanovit opatření služby k ochraně proti zbraním hromadného ničení a vyčlenění sil a prostředků pro odstranění následků po napadení. Určíme jaká preventivní opatření učinit u vojsk a jak bude probíhat kontrolní činnost. V závěru uvedeme systém zdravotnického spojení, hlášení a stanoviště NZS.

Pro velitele etap zdravotnické pomoci vydává NZS svazku rozkaz, který doplňuje odbornou směrnicí a řeší konkrétní úkoly etap.

Pokud bude dostatek času, je výhodné organizovat na stupni svazku odbornou součinnost. Ta může probíhat na VS, TVS popř. u zdravotnického praporu. Na součinnosti podrobně rozebereme celý plán zdravotnického zabezpečení svazku s důrazem na zvláštnosti terénu, součinnost mezi hlavními lékaři navzájem, mezi hlavními lékaři a veliteli etap odborné lékařské pomoci, ujasníme otázky spojení a hlášení. Současně hlavní lékaři útvarů navrhnou svá rozhodnutí a NZS svazku si doplní svůj plán zdravotnického zabezpečení.

Po skončení součinnosti i v průběhu bojové činnosti organizuje NZS svazku kontrolu plnění vydaných rozkazů a nařízení. K tomu plně využívá příslušníků divizního zdravotnického praporu.

Závěrem chci uvést, že i v horském a zalesněném terénu, kde bude zdravotnické zabezpečení mít některé zvláštnosti, musí bojeschopnost a upevňovat zdravotní stav poskytovat zdravotnickou pomoc raněným je léčit a vracet je k jednotkám.

zalesněném terénu, kde bude zdravotnické přesto splnit svůj hlavní cíl — udržovat vojsk, předcházet vzniku a šíření nemocí, a nemocným, odsunovat je, co nejrychleji

K dalšímu zdokonalování plánování operací

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek podplukovníka-inženýra L. J. Špešilova a majora-inženýra A. I. Kabyše, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čís. 9/1978.

Podstatou problému zavedení analytických metod operačního výzkumu do praxe velitelско-štábních cvičení a válečných her na mapách je možnost využít poměrně jednoduchých a srozumitelných modelů k vypracování rozhodnutí v rámci stanovené doby na plánování. Tato cesta není sice plně optimální při volbě jednoho z kritérií hodnocení efektivity operace, je však přijatelná v celkovém souhrnu. Jinými slovy jde o možnost:

- připravit pro velitele a štáb operační a technické informace ve stručné a přijatelné formě a tak usnadnit zhodnocení situace,

- ukázat formou matematických modelů možný výsledek operace při jednotlivých variantách rozhodnutí a na základě toho umožnit volbu nejlepšího způsobu činnosti.

Úspěšně řešit tento úzeji omezený, avšak zdaleka ne snadný úkol, mohou jen dobře připravení odborníci v oblasti analytických metod operačního výzkumu, tj. matematici, kteří mají současně dostatek vojenských znalostí a zkušeností. Požadujeme od nich speciální přípravu a odbornost, jakož i znalost teorie a praxe při přípravě a vedení operací. Potřebné je i období na jejich přeškolení a je-li to

možné, rovněž i změny v organizačním složení plánovacích orgánů.

V soudobém štábu již nyní prakticky existuje nový typ důstojníků — operátorů-matematiků, specialistů v oblasti plánování bojového použití vojsk a zabezpečení bojové činnosti s využitím soudobých analytických metod. Všichni tito specialisté právem zaujímají patřičné místo v operačních štábech již proto, že matematické metody operačního výzkumu vyžadují bezprostřední účast štábů při rozpracování úkolů a algoritmů jejich řešení. Samotné modelování je v podstatě zobecněním získaných operačních zkušeností na novém základě.

Operátoři-matematické s využitím jakýchkoli modelů nemohou zcela odstranit neurčitost při předvídání situace a tak zjednodušit proces přijetí rozhodnutí. Přibližné matematické modelování vyžaduje od velitele a štábu značně vyšší úroveň operační a speciální přípravy.

Metoda práce, během níž tvůrčí činnost velitele a štábu při přípravě rozhodnutí a plánování operace nabývá na velké přesnosti a jasnosti, má ve své podstatě operačně matematický charakter. Vyplývá to z používání systematizovaných informací s využitím samočinných počítačů

a z toho, že jednotlivé prvky rozhodnutí mohou štáby předběžně hodnotit s použitím přibližných matematických modelů. Zdůrazňujeme přitom, že hlavní v této metodě jsou operační zkušenosti velitele a a štábu. Projevují se logicky a postupně vzhledem k tomu, že možný obsah rozhodnutí upřesňují velitelé a štáby na základě výsledků matematického modelování.

Mezi rozdílné rysy práce přitom patří:

- orientace na rozpracování a zdůvodnění rozhodnutí v přijatelné době pro praxi velitelско-štábních cvičení,

- využití včas připravených operačních a vojenskotechnických informací, získaných samočinným počítačem a zobecněných švejskovým štábem,

- použití přibližného modelování bojové činnosti ne pro celý obsahový komplex rozhodnutí, ale jen pro jeho jednotlivé prvky,

- zhodnocení účinnosti operace na základě analýzy systému kritérií.

Úplné informace o situaci, analyzované při rozpracování návrhů na přijetí rozhodnutí a plánování operace, do jisté míry můžeme rozdělit na stálé a proměnlivé.

Jako **stálé informace** ukládá štáb do paměti samočinných počítačů shromážděné a zobecněné údaje o bojovém složení vojsk stran, úrovni jejich bojové přípravy, operační připravenosti válčiště o takticko-technických datech zbraní, bojové techniky, prostředků zabezpečení a velení, o ukazatelích bojové pohotovosti a dalších známých informacích, které charakterizují bojové možnosti druhů vojsk a stav technické základny velení.

Z celkového množství údajů o vojscích, systémech výzbroje, všech druzích zabezpečení a velení musí štáb vyčlenit hlavní a určující a jen tyto ukládat do paměti samočinných počítačů. Např. ke zhodnocení kvality bojové techniky musíme znát rozsah úkolů, které budou plnit jednotlivé druhy zbraní, dálku, mohutnost a přesnost palby, mobilnost, rychlost činnosti, odolnost, spolehlivost činnosti při rušení. Všechny tyto charakteristické rysy musíme vzít v úvahu a analyzovat je při hodnocení bojových možností vojsk. Podobných informací o soudobých vojscích se nahromadí tolik, že jen velmi těžko je můžeme plně zhodnotit v krátké době, kterou máme k dispozici na přijetí rozhodnutí.

Proto je účelné, aby štáb s využitím odpovídající metodiky přípravy operačních propočtů a s pomocí samočinných počítačů včas zobecnil hlavní takticko-technická data zbraní, bojové techniky, prostředků bojového zabezpečení a velení. To je jeden z nejdůležitějších, výpočtově in-

formačních úkolů, na jehož úspěšném splnění v mnoha směrech závisí realnost zhodnocení situace a přijetí zdůvodněného rozhodnutí v krátké době.

Samočinný počítač musíme používat ne jako klasický počítač stroj, ale jako zpracovatele informací. Využívat velký stacionární samočinný počítač jen proto, abychom propočítali např. množství protitankových prostředků v pásmu obrany a ukládat do paměti stroje jejich různá takticko-technická data je nerentabilní. Samočinný počítač je schopen více. Po zpracování vložených informací může samočinný počítač připravit názornou pomůcku, která by obsahovala, kolik a jakých prostředků protitankové obrany je na 1 km fronty a konkrétně v pásmu průlomu, jaká je hustota radioelektronických prostředků a hlavně jaké mohou být pravděpodobné ztráty tanků při překonávání obrany. Na základě těchto propočtů, bez zbytečných podrobností, je daleko snadnější zhodnotit odolnost protitankové obrany na jednotlivých úsecích a naplánovat odpovídající opatření k jejímu umlčení.

Stálé vložené informace do samočinného počítače musí být stručné a musí náležitě charakterizovat bojové složení vojsk stran, úroveň přípravy vojáků, množství a kvalitu bojové techniky a zbraní, podmínky vedení bojové činnosti a potenciální bojové možnosti svazků, útvarů a jednotek různých druhů pozemních vojsk, letectva a vojsk PVO při plnění odpovídajících bojových úkolů. V tom tkví hlavní poslání těchto informací.

Proměnlivé (variabilní) informace zahrnují známé nebo předpokládané údaje o situaci vojsk nepřítele, jejich posílení a o změnách v dislokaci, logické závěry o pravděpodobných zámýslech nepřítele a dále o obsahu možného rozhodnutí. Cílem uložení takových informací do paměti samočinného počítače, který má již shromážděné dostatečné množství stálých informací o bojových možnostech vojsk stran a o podmínkách vedení bojové činnosti, je získat odpověď na otázku: „Jaký je možný výsledek bojové činnosti ve vzniklé situaci a v dané variantě rozhodnutí?“ Samočinný počítač určí číselné významy kritérií účinnosti a tak odpoví na danou otázku.

Nepřijatelné výsledky kritérií účinnosti bojové činnosti svědčí o tom, že ve zkoumaném rozhodnutí jsou slabá místa a určité chyby v určení způsobů zničení nepřítele. Abychom je zjistili, pokračujeme ve svérázném „dialogu“ se samočinným počítačem. Obsah rozhodnutí upřesňujeme, doplňkové informace znovu ukládáme do počítače a tento proces opakuje do té do-

by, než se nám podaří získat nejučinnější způsob řešení dílčích úkolů.

V průběhu „dialogu“ se samočinným počítačem hodnotíme několik možných variant rozhodnutí, uvažujeme o různých způsobech činnosti a hodnotíme je. K předběžnému přijetí rozhodnutí a zhodnocení jeho jednotlivých prvků (podle celé řady kritérií účinnosti), musíme využívat operátory-matematicky různé odbornosti. Všichni musí spojovat pochopení podstaty modelování a umění analyzovat získané výsledky. Přitom se neobejdou bez speciální přípravy.

„Dialog“ této skupiny připravených vojenských specialistů při zkoumání operací se samočinným počítačem probíhá po obdobích. Postupně, krok za krokem, hodnotíme výsledky činnosti druhů vojsk, každého vzletu i úderu letectva, každého období palebného ničení nepřítele, předvídáme možné změny situace, upravujeme podle toho obsah variabilních informací a teprve potom pokračujeme v modelování další činnosti.

Zpracování návrhů na přijetí rozhodnutí a matematické modelování v tomto případě připravujeme současně, postupně nebo souběžně. Tvoří jednoduchý proces. Příprava výchozích údajů je současně přípravou vstupních informací, které analyzují operátoři-matematické v průběhu modelování. Získané propočty jsou součástí mapy rozhodnutí. Protože modelovat soudobou rozsáhlou operaci je velmi složité, proces zpracování rozhodnutí kombinujeme (ovšem jen tam, kde je to skutečně nezbytné, hlavní a možné) s modelováním jednotlivých prvků operace. Mezi takové prvky, popisované s použitím přibližných matematických modelů, můžeme zařadit:

- palebné ničení nepřítele a průlom jeho obrany,
- odrazení protiúderů a protiztečí,
- vedení střetných bojů,
- odrazení náletů letectva nepřítele, překonání (průlom) jeho protivzdušné obrany a vedení leteckých úderů na určité objekty atd.

K maximálnímu zjednodušení procesu modelování můžeme používat ne jeden, ale několik přibližných matematických modelů, např. společné bojové činnosti pozemních vojsk a letectva i dvoustranné bojové činnosti letectva a vojsk PVO. Operace se jakoby rozděluje, přičemž operační a taktické vzájemné spojitosti mezi bojovou činností pozemních vojsk, letectvem a vojskem PVO zůstávají neporušené. Počítají s nimi a logicky je analyzují operátoři-matematické s použitím metody experimentního hodnocení.

Samotné modely představují poměrně

nesložité matematické závislosti a systémy zdůvodněných logických pravidel, které určují vzájemné spojitosti mezi zdůvodněnými údaji situace, obsahem zkoumaného rozhodnutí a očekávané účinnosti společné bojové činnosti pozemních vojsk a letectva, dále dvoustranné bojové činnosti letectva a vojsk PVO. Tyto modely jsou pro štáb určitým nástrojem, s jehož využitím je možné orientačně „vyzkoušet“ rozpracovávané rozhodnutí způsobem „matematického experimentování“.

Jednou ze zvláštností takového přibližného modelování je to, že operátoři-matematické, kteří se zabývají modelováním bojové činnosti, při přípravě a upřesnění variabilních informací musí znát názory velitele na obsah plánované operace. Proto jeho operační zkušenosti a intuice jsou v daném případě prvotní a základní. Z toho vyplývá praktický závěr: modelování bojové činnosti na cvičeních by měl řídit osobně velitel nebo náčelník štábu.

Navrhovaná metoda „styku“ velitele a jeho podřízených s využitím samočinného počítače, během níž se uskutečňuje předání kolektivních operačních zkušeností strojů, jeho zdůvodnění na matematickém základě a postupné rozpracování formalizovaného algoritmu řešení úkolu, umožňuje získat přibližné údaje o očekávaném výsledku bojové činnosti při jednotlivých variantách rozhodnutí. Přitom je nejméně chyb, více logiky a zdravého rozumu. Proto „dialog“ se samočinným počítačem můžeme hodnotit jako jednu z praktických metod rozpracování rozhodnutí.

Velitel nemusí vnikat do terminologie a matematických podrobností používaných modelů. V procesu „dialogu“ se samočinným počítačem požadujeme přijmout nebo zamítnout návrhy operátorů-matematických na obsah rozhodnutí a odpovědět na otázku, kterým způsobem činnosti dává přednost. Může nařídít část procesu rozpracování rozhodnutí předat podřízeným s přesvědčením, že očekávané výsledky bojové činnosti budou přibližně stejné s těmi, se kterými plánuje.

Podle nahromadění propočtů ke všem možným variantám činnosti má velitel možnost v potřebné míře upravovat své původní úvahy o obsahu rozhodnutí. Bude-li množství propočtů o způsobech dosažení přijatelných výsledků plánované operace dostatečné, potom na jejich základě zpracované názory na obsah rozhodnutí můžeme považovat za objektivní.

Značný význam pro formování objektivního názoru na obsah rozhodnutí a plánu operace má správný výběr kritérií účinnosti.

Kritérium účinnosti je ukazatel čísel-

ného významu, podle kterého určujeme srovnávací účinnost bojového použití zbraní, bojové techniky a vojsk. Poněvadž základem analytických metod operačního výzkumu je aparát teorie pravděpodobnosti, kritéria účinnosti vyjadřujeme obyčejně takovými pojmy jako „pravděpodobnost splnění určeného bojového úkolu ve stanovené době“, „matematicky očekávané ztráty“, „ztráty v dané zaručené pravděpodobnosti“ atd.

Všechna tato kritéria mají přísné matematické zdůvodnění, jde-li o poměrně jednoduchý taktický úkol, konkrétní boj nebo úder. Avšak jak vyjádřit jedním číslem pravděpodobnost splnění celé řady úkolů ve velké operaci? K tomu je potřebný systém ukazatelů. Navíc používání pravděpodobných charakteristik při hodnocení účinnosti operace není vůbec vhodné. Ty vyžadují značnou „deformalizaci“ a přechod na pochopitelnější operační úroveň. Navíc tento způsob práce velitele a štábu předpokládá přibližné modelování jen jednotlivých prvků operace, sražení, úderů a bojů na základě „dialogu“ se samostatným počítáním.

Hlavním kritériem účinnosti operace není pravděpodobnost splnění určených úkolů, ale to co tvoří základ, tj. **kvantitativní a kvalitativní poměr sil stran** (celkový, podle směrů a plněných úkolů, před zahájením operace a v jejím průběhu). Znají-li velitel a štáb poměr sil a hlavně charakter jeho změn v průběhu bojové činnosti, mohou sami orientačně určit očekávané nebo pravděpodobný výsledek operace.

Hodnotu kvantitativního a kvalitativního poměru sil určujeme na základě srovnání bojových možností stran. Smluvným číselným ukazatelem bojových možností svazků a útvarů různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk je **bojový potenciál**. Poměr bojových potenciálů charakterizuje i poměr sil stran.

Kvantitativní stránku bojového potenciálu hodnoceného uskupení ozbrojených sil můžeme vyjádřit celkově počtem vševojskových svazků (útvarů), kvalitativní stránku systémem vzájemně spjatých dílců nebo pomocných kritérií účinnosti, jako je např. palebná převaha nad nepřítelem, vytvářená společným úsilím palebných prostředků pozemních vojsk a letectva, nadvláda ve vzduchu a rovněž očekávané ztráty vojsk v útoku (v obraně) s přihlédnutím k možnému jejich doplnění v průběhu operace.

Palebná převaha v daném případě je poměr průměrného celkového počtu (matematického očekávání) v průběhu vedení palby zničených typových, zvláště malých

a pohyblivých objektů nepřítele k celkovému počtu očekávaných vlastních ztrát. Přitom počítáme jak s množstvím bojových prostředků pozemních vojsk a letectva, tj. tanků, dělostřelectva, protitankových prostředků, bojových letounů a vrtulníků, tak i s jejich kvalitou, tj. dálkou přímé střelby, taktickým doletem letounů a vrtulníků, dostřelem (doletem) raket, palebným průměrem, přesností ničení cílů (průměrnou pravděpodobnou odchylkou), dále s účinností prostředků průzkumu a udávání cílů. Znamená to souhrn všech charakteristických rysů bojové techniky a výzbroje, které tvoří základ stálých informací. Kromě toho při určování palebné převahy věnujeme pozornost i očekávaným ztrátám bojové techniky a účinnosti jejího bojového použití (pravděpodobnosti zničení určených cílů), které vypočítáme modelováním společné bojové činnosti pozemních vojsk a letectva.

Mezi další ukazatele bojového potenciálu patří **očekávané ztráty živé síly vojsk v útoku (v obraně)** a jejich možné doplnění. Určujeme je rovněž modelováním společné bojové činnosti pozemních vojsk a letectva. Tyto ukazatele jsou charakteristické na jedné straně celkovou palebnou převahou a na druhé straně manévrovostí vojsk, jejich ochranou, zranitelností úderů letectva, dále obsahem rozhodnutí a možností systémů vedení vojskům a zbraním při jeho realizaci.

Ukazatele palebné převahy, očekávané ztráty živé síly pozemních vojsk a jejich možné doplnění můžeme charakterizovat i dalším důležitým kritériem hodnocení převahy v silách a prostředcích, tj. **nadvládou ve vzduchu**.

Účinnější výsledky leteckých úderů na vojska v útoku (v obraně) a na zálohy, ve srovnání s nepřítelem, které ve značné míře určují celkovou palebnou převahu, přímo i nepřímo svědčí o tom, že systém PVO nepřítele je spolehlivě umlčený, vlastní PVO působí dostatečně účinně, stíhací letectvo má nadvládu ve vzduchu a letiště nepřítele jsou pod palbou našeho letectva. Výsledkem je výhodný poměr ztrát letounů a leteckého personálu způsobených palbou protiletadlových řízených střel, protiletadlového dělostřelectva, ve vzdušných bojích a na letištích. To umožňuje zabezpečit spolehlivou obranu vojsk před úderem ze vzduchu a soustředit úsilí letectva ke splnění úkolů palebného ničení pozemních vojsk nepřítele.

Ukazatele převahy ve vzduchu vyčíslujeme modelem dvoustranné bojové činnosti letectva a vojsk PVO. Výsledkem modelování jsou očekávané ztráty letounů stran, způsobené palbou protiletadlových

řízených střel a protiletadlového dělostřelectva, ve vzdušných bojích i na letištích, dále i letecké úsilí, stanovené na leteckou podporu pozemních vojsk a ničení záloh (izolování prostoru bojové činnosti), se kterými počítáme při určování celkového stupně palebné převahy nad nepřítelem, očekávaných ztrát živé síly pozemních vojsk a jejich možného doplnění.

Přibližný vzorec bojového potenciálu můžeme vyjádřit vztahem — viz **vzorec 1**.

$$\text{Bojový potenciál} = \text{počet divizí} \times \text{palebná převaha} \times \left(1 - \frac{\text{ztráty živé síly} - \text{doplněné ztráty}}{\text{bojové složení pozemních vojsk}} \right)$$

Vzorec 1

Bojový potenciál uskupení pozemních vojsk, letectva a PVO nepřítele je analogický.

Vztah bojových ztrát nebo poměr sil stran — viz **vzorec 2**.

$$\text{Poměr sil stran} = \frac{\text{bojový potenciál uskupení pozemních vojsk, letectva a PVO}}{\text{bojový potenciál pozemních vojsk, letectva a PVO nepřítele}}$$

Vzorec 2

Z analýzy těchto vzorců vidíme, že poměr bojových potenciálů, které charakterizují číselnou hodnotu poměru sil, počítá s bojovým složením vojsk stran, množstvím a kvalitou zbraní a bojové techniky, podmínkami vedení bojové činnosti a očekávaným stupněm realizace bojových možností pozemních vojsk, letectva a PVO v závislosti na obsahu rozhodnutí. Kvantitativní a kvalitativní poměr sil stran je výsledkem srovnávacího hodnocení očekávané účinnosti bojové činnosti.

Poměr sil jako kritérium účinnosti bojové činnosti je nestálá hodnota. V mnoha směrech závisí na vojenskotechnické převa-ze a na obsahu rozhodnutí.

K dosažení maximální převahy sil a prostředků v průběhu operace dovednějším použitím pozemních vojsk, letectva a PVO, jedna z dílčích kritérií, která určují hodnotu bojových potenciálů a poměr sil, musíme změnit na maximální a druhá na minimální. Např. bychom chtěli bez zvětšování bojového složení vojsk dosáhnout toho, aby ukazatele palebné převahy, nadvlády ve vzduchu a ztráty nepřítele byly maximální a vlastní ztráty minimální. Ty-

to požadavky jsou však ve vzájemném rozporu a těžko najdeme řešení.

V praxi musíme hledat rozumné kompromisní formy. Matematické metody optimalizace při všech jejich dokonalostech

doposud málo mohou pomoci v dané situaci. Jen zkušený velitel s pomocí štábu je schopen rychle a úspěšně připravit originální rozhodnutí na základě souhrnu kritérií, které zabezpečí dosažení úspěchu operace.

Cílem stanovení číselné hodnoty poměru sil není „optimalizace“ rozhodnutí, ale jen orientační srovnání bojových možností stran, kontrola logických závěrů a srovnávací zhodnocení účelnosti rozhodnutí. To nezabezpečí samočinné počítače, ale operátoři-matematicové na základě všestranné analýzy situace a číselných významů dílčích kritérií účinnosti, které získáme modelováním bojové činnosti.

To jsou hlavní směry dalšího zdokonalování metod práce velitelů a štábů. Je pochopitelné, že těmito názory si neděláme nároky na dokonalost. Nakonec také kritéria hodnocení účinnosti operace mohou být jiná. Hlavním cílem článku bylo ukázat, na základě zkušeností rozpracování a využití přibližných matematických modelů a metodik operačních propočtů, možné cesty zvyšování kvality a účinnosti operačního plánování na velitelsko-štabních cvičeních a válečných hrách na mapách s využitím samočinných počítačů.

Způsoby přechodu do útoku

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek plukovníka V. V. Krysanova, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“, čís. 11/1978.

Zkušenosti z vedení útočných operací v minulých válkách svědčí o neustálém zvyšování manévrovosti bojové činnosti. V tomto směru je jedním z objektivních ukazatelů tempo útoku vojsk. V manévrovém období první světové války dosahovalo tempo v útočné operaci 6–8 km za 24 hodin. Ve druhé světové válce se průměrné tempo operace zvýšilo. V útočných operacích sovětských vojsk dosahovalo 20–40 km za 24 hodin a v některých případech i více. Použití jaderných zbraní a značné zvýšení bojové síly i pohyblivosti vojsk mohou přispět k ještě většímu manévrovému a rozhodnému charakteru útočných operací.

Co je základem procesu narůstání dynamiky útočných operací?

Mezi nejdůležitější faktory patří změny v prostředcích ozbrojeného zápasu a ve způsobech vedení útoku.

Ve druhé světové válce zahajovala vojska útok nejčastěji z přímého dotyku s nepřítelem. Vojska byla před útokem ve výchozím prostoru pro útok, předem ženině vybudovaném, bezprostředně před předním okrajem obrany nepřítele. Vojska vedla útok po silné dělostřelecké přípravě. Tento způsob vyžadoval včasné soustředění velkého množství pěchoty, dělostřelectva, tanků (SHD) a dalších sil i prostředků v bezprostřední blízkosti od nepřítele. Protože při zahájení útoku byla

vojska v obraně, bylo nutné k zaujetí výchozího postavení pro útok částečně je přeskupit k vytvoření bojové sestavy pro útok. Celá příprava k operaci probíhala v bezprostřední blízkosti od nepřítele.

Na základě zavedení a hromadného použití tankových a mechanizovaných vojsk, letectva a dalších prostředků boje byl útok v letech Velké vlastenecké války obohacen o nový způsob — o přechod do útoku z chodu. Většinou jej vojska používala v průběhu rozvíjení operací, při průlomu mezilehlých obranných postavení nebo při zasazování druhých sledů, rychlých skupin a záloh do sražení.

Přesto hlavním způsobem přechodu do útoku zůstával nadále útok z přímého dotyku s nepřítelem.

V poválečném období, v průběhu prvních deseti let, rozvíjelo se vojenské umění na základě zobecnění bojových zkušeností z minulé války a s přihlédnutím ke změnám v technické vybavenosti a organizační struktuře vojsk, i k názorům pravděpodobného nepřítele na vedení obrany. S postupným zaváděním jaderných zbraní do vojsk došlo k přepracování mnohých teoretických zásad vojenské umění, ke změnám názorů na způsoby bojové činnosti, především na její hlavní druh — útok.

Hlavním způsobem přechodu do útoku byl útok z chodu z výchozích prostorů,

vzdálených několik desítek kilometrů od předního okraje obrany nepřítele. Přechod do útoku začínal okamžitě po rychlém a utajeném přesunu vojsk z hloubky. Organizace útoku probíhala ve výchozím prostoru. Zvýšenou pozornost zasloužovala práce velitelů a štábů v terénu.

Byla-li v letech druhé světové války tendence přibližovat výchozí prostor pro útok bezprostředně k přednímu okraji obrany nepřítele, potom v poválečném období byla snaha v širším měřítku využívat způsobů přechodu vojsk do útoku s přesunem z hloubky. Současně však vojenské umění i nadále uznávalo útok z přímého dotyku s nepřítelem.

Vojska mohou tedy útočit na obranu nepřítele z chodu z prostorů soustředění nebo s plánovitou přípravou z přímého dotyku s nepřítelem. Útok z přímého dotyku s nepřítelem mohou vést v těch případech, kdy je nepřítel předešel v rozvíjení, připravil a zaujal obranu. Tohoto způsobu přechodu do útoku mohou také použít v důsledku převahy sil nepřítele, nevýhodných terénních podmínek, někdy i potíží při zabezpečování (zásobování) vlastních vojsk. Útok z chodu může být pravidlem v těch případech, kdy nepřítel spěšně zaujal obranu, nebo útočník má dostatečně množství jaderných zbraní.

Těchto způsobů vojska používají v závislosti na podmínkách situace, bojovém úkolu a stupni pohotovosti jak vlastní, tak i nepřítel. V soudobých operacích neustále nabývá na významu útok z chodu. Jedním z hlavních důvodů je motorizace a mechanizace pozemních vojsk, která odstranila dosavadní rozpor mezi tankovými vojsky a soudobou pěchotou. Zjevný vývoj pěchoty a růst jejích manévrových možností byly charakteristické pro armády všech států.

V důsledku dalšího rozvoje tankové a mechanizované techniky, hromadného vybavení vojsk samohybným dělostřelectvem a vrtulníky různého určení došlo ke značnému zvýšení pozemní a vzdušné mobility pozemních vojsk, jejich palebných možností a úderné síly. Vysoká manévrovost se stala jedním z hlavních rysů vedení boje a operace.

To mělo za následek další vývoj způsobů přechodu do útoku. Současně s vedením útoku z chodu z výchozího prostoru vznikl názor na možnost zahájení útoku bezprostředně po přesunu. Tohoto způsobu je možné použít v těch případech, kdy nepřítel má menší počty a narušenou bojovou pohotovost, nebo v těch případech, kdy použití tohoto způsobu je pro nepřítele překvapením. Vojska přitom zahajují útok bez zdlouhavé přípravy zpravidla proti

oslabenému nebo nedostatečně připravenému nepříteli, a dále při zasazení příslušných záloh do sražení k rozvíjení útoku.

Použití tohoto způsobu útoku spočívá v tom, že organizované a včasné zasazení do boje (sražení) bezprostředně po přesunu poskytuje aktivní straně řadu výhod. Především je to předejití nepřítele v činnosti, možnost vedení nenadálých úderů do boku a týlu a dosažení úspěchu v celku nejen stejnými, ale i menšími silami.

Tyto způsoby přechodu vojsk do útoku, jak z chodu, tak bezprostředně po přesunu, vznikly již v průběhu minulé války a jejich další rozvoj v současné době je rozhodující tendencí v operačním umění pozemních vojsk. Stačí říci, že od roku 1942 nebylo ani jedné útočné operace sovětských vojsk, ve které by chyběl v její přípravě a průběhu přesun, včetně přesunu na velké vzdálenosti. Analýza celé řady operací svědčí o tom, že z celkové doby připadalo v průměru 30–35 % na vedení boje, 25–30 % na odpočinek a přeskupení a přibližně 40 % na přepravu a přesuny vojsk.

Analýza vedení útočných operací v období Velké vlastenecké války v celku svědčí o tom, že útok bezprostředně po přesunu používala většinou tanková a mechanizovaná vojska, zpravidla při rozvíjení úspěchu v hloubce a na nepřítele, který spěšně přešel do obrany.

V soudobých podmínkách, kdy motorizace a mechanizace pozemních vojsk dosáhla vysoké úrovně, vznikají velmi široké možnosti pro přechod do útoku jak z chodu po přesunu vojsk z vyčkávacích prostorů, tak i bezprostředně po přesunu. Těchto způsobů mohou používat všechny vševojskové svazky pozemních vojsk a ne pouze tankové, jak tomu bylo dříve. To můžeme vysvětlit tím, že tendence rozvoje svazků pozemních vojsk v současné době jde cestou vysoké motorizace. V podstatě všechny svazky jsou dnes tankové nebo mechanizované. Současně s tím značně narůstá dynamičnost soudobých operací, zvětšuje se rozsah přesunů v průběhu boje a operace. To bezesporu předurčuje rozšíření pravděpodobnosti vedení bojové činnosti bezprostředně po přesunu. Vyplyvá to i ze zkušeností z lokálních válek.

Bojová činnost bezprostředně po přesunu byla charakteristická pro tanková a mechanizovaná vojska ve válce na Blízkém východě. Speciální rychlé skupiny a jednotky spojovaly údery a výpady zpravidla s přesuny a boj zahajovaly bezprostředně po jejich ukončení. Analýza vojskových cvičení a manévrů ukazuje, že až

70 % zásob motohodin spotřebovala vojska na přesuny v pochodových sestavách.

Zvláště častá může být bojová činnost bezprostředně po přesunu v podmínkách jaderné války. V této situaci budou vojska vést boj a sražení, nejen při přímém střetnutí stran, ale také formou oboustranných mohutných jaderných a palebných úderů, kdy vojska budou od sebe značně vzdálena. V těchto podmínkách dokončení zničení nepřítele a obsazení jeho území vyžaduje od vojsk rychlý přesun a zahájení boje s nepřátelskými vojsky, která si uchovála bojeschopnost. Vedení bojové činnosti bezprostředně po přesunu bude napomáhat rovněž široké používání vzdušných výsadkových a aeromobilních vojsk. Jejich vznik má za následek, že pozemní vojska vedou bojovou činnost ve třech rozměrech. Jsou schopna používat také „obchvatu vzduchem“ a rozdělovat nepřítele nejen čelně, ale také současně v hloubce.

Toho dosahují vedením jaderných a palebných úderů, čelních roztržných úderů pozemních vojsk, vysazením taktických a operačních výsadků do týlu a činností aeromobilních vojsk, která vedou úder ze vzduchu. V důsledku toho dochází k rozšiřování sféry ozbrojeného zápasu, která zahrnuje také vzdušný prostor (třetí rozměr), ke zvýšení jeho rozhodnosti a dynamičnosti. Rychlý spád bojové činnosti a náhlé změny situace budou vést k nepředvídaným situacím, které donutí vojska zahajovat bojovou činnost bezprostředně po přesunu.

Zkušenosti z války a současné názory na vedení boje a operace svědčí o tom, že bojovou činnost bezprostředně po přesunu mohou vojska vést v různých podmínkách operačně taktické situace. Může vzniknout převážně při přesunu a zasazování druhých sledů a záloh do sražení k rozvíjení úspěchu i v dalších případech.

Přitom nejúčinnější je útok bezprostředně po přesunu proti nepříтели, který spěšně přešel do obrany. Jednou z hlavních podmínek úspěchu je sladění palby, úderů a manévru, zvláště v bojové činnosti s použitím jen klasických prostředků ničení.

Velká vlastenecká válka přesvědčivě potvrdila důležitý význam záloh a jejich plánovitého přidělování frontům v průběhu bojů. V budoucnosti rozsah přesunů vojsk z hloubky, přeskupení v rámci jednoho válečného a mezi válečnými k okamžitému jejich zasazení mohou být ještě větší. Zálohy můžeme zasazovat do sražení k narůstání úsilí prvních sledů, využívat k vytváření úderných uskupení na nových směrech k vystřídání vojsk, která utrpěla velké ztráty, a k jiným cílům. Přitom

můžeme zasadit vojska na přesunu do sražení z chodu bez dlouhé přípravy, někdy i bez zaujetí speciálních prostorů soustředění.

Bojovou činnost bezprostředně po přesunu můžeme široce uplatnit na začátku války, zvláště při překvapivém zahájení válečné činnosti. Nemůžeme vyloučit, že tento způsob bude tvořit hlavní obsah pohraničních sražení, která organicky zahrnují úder bezprostředně po přesunu a přesun po úderu.

Stále rostoucí význam přesunu v soudobé válce se projevuje také ve změnách názorech na jeho místo a úlohu při vedení bojové činnosti. To není náhoda. Vždyť s celkovým rozvojem vojenství probíhá také vývoj obsahu ustálených názorů, včetně obsahu „pochodu“, který se stal neoddelitelnou součástí boje a operace.

Např. velení USA pokládá přesun za součást všech druhů bojové činnosti vojsk. Přitom zdůrazňuje, že ve většině případů zejména po přesunu může dojít k zahájení boje a sražení. Z těchto hledisek hodnotí také druhy přesunů vojsk. Při taktických přesunech předvídá možnost střetnutí s nepřítelem na přesunu nebo možnost přechodu do bojové činnosti okamžitě po vyjití vojsk do stanoveného prostoru. Dokonce při přeskupení vojsk z týlu k přednímu okraji, kdy hlavní pozornost věnuje nejúčinnějšímu využití dopravních prostředků vyžaduje, aby vojska byla v pohotovosti po přesunu zahájit boj např. proti výsádkám, ale i v dalších případech, kdy je možné střetnutí s nepřítelem. Pokud se týče bezprostředně bojové činnosti, potom při vedení útoku je novinkou zavedení pojmu „přibližování“, které předpokládá přesun a rozvíjení před předním okrajem obrany.

Také v armádě NSR odborníci počítají s tím, že bojová činnost je v mnoha případech pokračováním přesunu vojsk. Za této situace dávají přednost rychlé činnosti, usměrněné k dosažení překvapení. Zdůrazňují, že rychlý přesun a překvapení při rozvíjení po přesunu ve spojitosti s palbou vojsk v útoku vytvoří potřebnou převahu sil a prostředků nad nepřítelem.

Názory na současné způsoby bojové činnosti vojsk v armádách hlavních států NATO jsou v souladu s jejich poválečnou koncepcí vést útok podle nového principu, tj. principu manévrovosti, který nejvíce odpovídá požadavkům budoucí války.

Těmto požadavkům také odpovídá tendence přechodu do útoku z chodu nebo bezprostředně po přesunu.

Sovětská vojenská věda vždy tvůrčím způsobem přistupovala k rozvíjení a používání způsobů bojové činnosti vojsk.

Jedním z jejích hlavních principů je aktivnost, rozhodná činnost, neustálá snaha k získání a udržení iniciativy.

Zvládnutí umění organizovat bojovou činnost bezprostředně po přesunu v soudobých podmínkách je perspektivní a důležitá k získání a udržení iniciativy.

Organizace útoku bezprostředně po přesunu má své zvláštnosti. Bude probíhat ve velmi krátké době, v průběhu rychlého přibližování stran, v intenzivní boji o získání času, vybojování a udržení iniciativy, v náhlých a častých změnách situace. Tyto zvláštnosti značně ovlivní celou práci při organizaci bojové činnosti a předurčují podmínky jejího úspěchu. Toho můžeme dosáhnout včasným uskutečněním nezbytných opatření. Jsou to např.:

- rychlé přijetí rozhodnutí a doručení úkolů vojskům;
- včasné vytvoření potřebného uskupení sil a prostředků, které odpovídá zámyslu plánované činnosti;
- včasné předsunutí a rozvinutí palebných prostředků s cílem předejít nepříteli ve vedení jaderných a palebných úderů;
- rychlé zabezpečení přesunu a rozvinování vojsk.

Na základě zvláštností organizace útoku bezprostředně po přesunu budeme rozhodnutí na plánovanou činnost většinou přijímat na mapě v průběhu přesunu vojsk k obraně nepřítele. V tom případě budeme úkoly určovat formou bojových nařízení. Organizaci součinnosti a zabezpečení bojové činnosti můžeme uskutečňovat (umožní-li to situace) v prostoru poslední zastávky (denního odpočinku) nebo v prostoru těsně před zasazením do srážení. To potvrzují i zkušenosti z války, kdy k organizaci bojové činnosti tankových a mechanizovaných svazků i k vytvoření potřebného uskupení sil a prostředků při útoku bezprostředně po přesunu docházelo v průběhu přesunu s rozvíjením z chodu nebo se zastávkou k upřesnění bojových úkolů a součinnosti v terénu, doplnění bojových prostředků apod.

Po skončení této činnosti se přemístil velitel k přednímu okraji obrany nepřítele, kde upřesňoval v terénu své rozhodnutí, vydával podřízeným upřesněné úkoly a řídil přesun a rozvíjení vojsk. Tyto zkušenosti si uchovávají v mnoha směrech svůj význam i v současných podmínkách. Můžeme jich využít s přihlédnutím ke změnám v operačně taktické situaci.

Výjimečný význam při organizování bojové činnosti bezprostředně po přesunu má splnění opatření v otázkách velení vojskům v krátké době.

Umění organizovat činnost vojsk a řídit je v dynamické situaci je projevem především vysokého odborného mistrovství velitelů a štábů, jejich schopnosti hluboce předvídat průběh operací a rovněž rychle přijímat odpovídající rozhodnutí, v krátké době vydávat úkoly vykonavatelům. Vzhledem k vysoké dynamičnosti rozvoje situace můžeme vylénit v procesu organizace bojové činnosti samostatná období, a to přijetí rozhodnutí, vydání bojových úkolů, organizace součinnosti a zabezpečení. Tato období mohou být časově různě dlouhá nebo sloučená. Jednotlivé prvky rozhodnutí zpracováváme již v průběhu ujasnění úkolů. Bojová nařízení vojskům můžeme vydávat na základě zámyslu, před konečným přijetím rozhodnutí. Takto organizovaná souběžná práce při organizaci útoku bezprostředně po přesunu bude jednou z hlavních podmínek úspěšné činnosti vojsk.

Nejvýhodnější podmínky pro organizaci a vedení útoku bezprostředně po přesunu mohou vzniknout v případě, že vojska dostanou bojový úkol, jsou-li poměrně v kompaktním uskupení, např. v prostoru soustředění (zastávky, odpočinku). Tam mohou účinně organizovat bojovou činnost a vytvořit odpovídající útočné uskupení vojsk.

Vytvoření vhodného uskupení při rozvíjení bezprostředně po přesunu má některé zvláštnosti:

1. Vytvoření uskupení ve všech případech nesmí být předčasně.
2. V průběhu rozvíjení musí být vojska schopna uskutečnit jakýkoli neočekávaný manévry.
3. Rozvíjení nesmí trvat dlouho, aby nepřítel při zjištění rozvíjení vojsk nestačil přijmout účinná protipatření.
4. Rozvíjení musí skončit přechodem do útoku ihned po jaderných a palebných úderech na nepřítele.

Proto vytvoření úderného uskupení vojsk při přechodu do útoku bezprostředně po přesunu vyžaduje zvláštní umění. Jak svědčí zkušenosti z minulých válek, takové uskupení musí zabezpečit vedení mohutného prvního úderu z chodu k prolovení obrany nepřítele do velké hloubky a k rozvinutí taktického úspěchu v operační. Hlavní zásadou vytváření úderného uskupení bezprostředně po přesunu je využití pohyblivosti, rychlosti a utajené soustředění úsilí na hlavním směru k vedení rozhodného úderu.

Při vytváření úderného uskupení bezprostředně po přesunu má velký význam činnost k předejití nepřítele, tj. předejití v rozvíjení, zaujetí výhodných prostorů, vedení jaderných a palebných úderů.

Ničení nepřítele jadernými údery a palbou musíme zahájit na maximální vzdálenost do přiblížení vojsk obou stran. S postupným přibližováním vojsk musí ničivé účinky na nepřítele narůstat, až k vybojování a udržování jaderné a palebné převahy. Proto při přijetí rozhodnutí k vytvoření uskupení vojsk je důležité především zhodnotit možnosti předejít nepřítele zejména použitím prostředků ničení v souladu s konkrétně vzniklou situací.

Zvláště těžké budou podmínky pro vytvoření úderného uskupení vojsk, která jsou na přesunu na omezeném počtu os. Situace se může vytvořit tak, že vojska budeme zasazovat do sražení z chodu postupně podle toho, jak budou vycházet do určených prostorů. V souvislosti s tím, bude mít velký význam určení základu účelného uskupení vojsk pro útok bezprostřed-

ně po přesunu již v době vytváření pochodové sestavy.

Jak ukazují zkušenosti z minulé války, při přeskupování a přesunech v podmínkách možného střetnutí s nepřítelem vytvářela pochodová sestava jakousi svinutou operační sestavu. 2. gardová tanková armáda (březen 1945) měla pochodovou sestavu ve dvou sledech, které měly v dalším působit jako odpovídající sledy operační sestavy armády. Před hlavními silami se přesunovaly předsunuté odřady, zajištění a další síly a prostředky, které tvořily svérázný prvek pochodové sestavy, tj. sled zabezpečení rozvinování vojsk. Tak se vojska včas přesunovala do stanoveného prostoru (na určenou čáru) a rychle rozvinula do bojové sestavy. Této zkušenosti můžeme využívat i v současných podmínkách.

Ozbrojený zápas je mnohotvárný a podmínky jeho vedení jsou různé. K dosažení úspěchu v soudobých operacích musíme využít celého rozsahu forem a způsobů vedení bojové činnosti. Jak ukazuje vývoj způsobů přechodu vojsk do útoku, jsou určité historické tendence v jejich rozvíjení, se kterými musíme počítat jak ve vojenské teorii, tak i ve vojenské praxi.

z kapitalistických armád

SPÔSOBY POUŽITIA CHEMICKÝCH ZBRANÍ

V súlade s najnovšími doktrínálnymi vojenskými závermi imperialistických štátov sa predpokladá v rôznych vojenských konfliktoch široké využívanie všetkých typov súčasných zbraní hromadného ničenia v ich vzájomnej súvislosti a súčinnosti s využitím ich silných stránok a špecifických zvláštností. Medzi typmi zbraní hromadného ničenia majú chemické zbrane dôležité miesto. Zvlášť významnú úlohu pripisujú použitiu chemických zbraní v podmienkach lokálnych vojen a v podmienkach špecifických druhov a etáp vojen, keď sa nepoužívajú jadrové zbrane.

Agresívne naladenými vojenskými funkcionármi a politickými činiteľmi USA sú chemické zbrane chápané ako „dôležitá časť síl zastrašenia USA“ a sú predurčené na vydieranie a politický nátlak. Väčšina vojenských špecialistov bloku NATO vysoko oceňuje možnosti chemických zbraní pri ničení živej sily nepriateľa na bojišti a tiež možnosti potlačenia ekonomického, vojenského a morálno-politického potenciálu v hlbokom tyle protivníka. V ich vystúpeniach sa často zdôrazňujú predovšetkým tie výhody chemických zbraní, ktorými sa líšia od iných prostriedkov ničenia. Napr. na rozdiel od účinkov jadrových zbraní sa podčiarkuje ich schopnosť ničiť živú silu bez narušenia a/alebo zničenia rôznych objektov, ktorých udržanie je žiadúce a to z hľadiska vojenského, ekonomického alebo politického.

Chemické zbrane je výhodné použiť na ničenie čo do plochy malých a nedostatočne overených prieskumom cieľov, na ktoré nie je účelné použiť jadrové zbrane.

Po použití chemických zbraní nevznikajú požiare, lesné závaly, nie sú narušené komunikácie, priechodivosť horských priesmykov, ktoré môžu sťažovať alebo znižovať tempo útočnej činnosti. V riedko osídlených oblastiach, v miestach zdrojov vody, oázach na púšti atď., kde by boli použité jadrové zbrane, vytvorili by sa nepriaznivé podmienky pre vedenie bojovej činnosti nielen protivníkovi, ale i vlastným vojskám. Tieto skutočnosti priamo podmieňujú rozsiahle použitie chemických zbraní vo zvláštnych podmienkach rôznych priestorov vojnovnej činnosti.

Chemické zbrane môžu byť aj efektív-

Generálmajor ing. Ján Franko

nejšie pri ničení živej sily v úkrytoch, tankoch a ďalšej bojovej technike alebo ženijných zariadeniach, ktoré zabezpečujú určitý stupeň ochrany pred ničivými faktormi jadrových zbraní.

Keď porovnáme chemické strelivo so strelivom triestivým, chemické strelivo má vyšší ničivý účinok zvlášť pri ničení ukrytej živej sily, je schopné zabezpečiť veľké straty živej sily, ktorá je rozptýlená na veľkých plochách, má čo do času dlhšie trvajúci charakter pôsobenia na terén a jeho účinky v dôsledku pohybu zamorenej atmosféry, pôsobí ďaleko od priestoru použitia a navyše má podstatne väčší morálno-psychologický dopad, resp. efekt. Skutočnosť, že do výzbroje boli zavedené rôzne typy OL so špecifickým charakterom pôsobenia a špecifickými fyzikálno-chemickými vlastnosťami, dovoľuje pri ich používaní vhodne voľiť a určovať charakter a stupeň ničenia živej sily protivníka.

K výhodám, resp. silným stránkam chemických zbraní patria:

- relatívne voľná dostupnosť výchoďiskových surovín na ich výrobu,
- relatívne nižšie náklady na výrobu v porovnaní s jadrovými zbraňami,
- sťažené podmienky pre zabezpečenie medzinárodnej kontroly pri výrobe, skúškach a hromadení zásob.

Pri hodnotení chemických zbraní sa venuje patričnú pozornosť aj neprestajne zvyšujúcim sa možnostiam ich použitia v návaznosti na zvyšovanie toxicity nových OL a ďalšiemu perspektívnemu skvalitňovaniu chemického streliva spolu s perspektívou rozvoja prostriedkov a spôsobov ich bojového použitia.

Použitie chemických zbraní sa plánuje tak v útočnej ako i obrannej bojovej činnosti (operácii) s hlavnou úlohou zničiť protivojake uskupenie protivníka. Okrem toho sa použitie chemických zbraní plánuje s cieľom vysiliť (zničiť bojaschopnosť) živú silu a sťažiť (obmedziť) jej možný manéver.

Aké sú všeobecné princípy použitia chemických zbraní? Podľa názoru velenia NATO musia sa pri použití chemických zbraní dodržiavať nasledujúce princípy:

- použitie s prevapením,
- hromadné použitie,
- jednoduchosť použitia,
- jednotné velenie.

Prevapivosť použitia chemických zbraní sa dosahuje utajenou prípravou, operatívnym maskovaním a oklamaním protivníka voľbou vhodného času napadnutia, predovšetkým vtedy, keď ho nepriateľ neočakáva a nie je dostatočne pripravený

na ochranu proti nim (v nočných podmienkach, počas oddychu po etape úporných bojov, za nevýhodných meteorologických podmienok atď.), maskovaním začiatku chemického napadnutia, kombináciou použitia s jadrovými údermi, triestivým, zápalným a dymovým strelivom. Je celkom možná kombinácia použitia dráždivých a smrteľných OL rôznych druhov a tiež použitie nových, predtým neznámych OL.

Dôležité miesto pre zabezpečenie prevapivosti hrá požiadavka na skryté zaujatie palebných postavení delostrelectvom, jednotkami a útvarmi raketových vojsk a na bojovú činnosť letectva na malých výškach a vysokých rýchlostiach.

Prevapivosť sa tiež dosahuje vykonaním silných krátkodobých delostreleckých prepádov, salvami raketometov, raketovými údermi kazetovými bojovými hlavicami, údermi bombardérov s použitím rýchlo pôsobiacej OL v kontejnerových typoch streliva, resp. bômb.

Hromadné použitie chemických zbraní predpokladá ich použitie vo veľkých rozmeroch na hlavných smeroch na najdôležitejšie objekty a v rozhodujúcich etapách bojovej činnosti (operáciách). Niekedy možno použiť chemické zbrane taktiež na iných smeroch, napriek tomu rozptýlenie úsilia na niekoľko smerov a na veľa cieľov sa považuje za neúčelné. Jednoduchosť plánov použitia chemických zbraní musí zabezpečovať presnú organizáciu súčinnosti všetkých útvarov a jednotiek, ktoré vykonávajú údery a tiež s vojskami, v prospech ktorých sa chemické zbrane používajú. Osobitná pozornosť sa musí venovať zabezpečeniu voľnosti činnosti vlastných vojsk.

Jednotné velenie podmieňuje prísnu centralizáciu velenia pri použití chemických zbraní, sústreďenie úsilia všetkých druhov vojsk pre splnenie stanovených cieľov a zabezpečenie prevapenia pri vykonávaní úderov.

Aké sú metódy a úlohy pri použití chemických zbraní?

Chemické zbrane sa môžu používať prostriedkami rôznych druhov ozbrojených síl a druhov vojsk armád štátov NATO, hlavným delostrelectvom a raketometmi, raketami, bombardovacími a stíhacími bombardovacími letectvom, vrtuľníkmi a tiež prostriedkami motopechotných útvarov a jednotiek.

Možné sú nasledujúce metódy použitia chemických zbraní:

- palebné prepady a riadená paľba hlavným delostrelectvom a minometmi,

- salvy raketometov,
- jednotlivé a skupinové údery rakiet,
- jednotlivé a skupinové bombardovanie bombami a kazetami,
- postrek OL z leteckých postrekovacích prístrojov,
- adjustáciou polí chemických fugasov,
- vypúšťanie vlnového aerosólu,
- vrhanie z granátometov.

S využitím vyššie uvedených metód predpokladá pravdepodobný nepriateľ splnenie nasledujúcich úloh:

1. Počas vedenia útočnej činnosti:

- ničenie živej sily v priestoroch, kde sa plánuje prielom obrany a podpora útoku vlastných vojsk,
- ničenie živej sily na palebných (štartovacích) postaveniach delostrelectva a raketových vojsk,
- zabezpečenie medzier a krídel v bojových zostavách vlastných vojsk,
- zamorenie záložných obranných postavení nepriateľa s cieľom obmedziť manéver,
- dezorganizácia velenia a činnosti tyla,
- boj so zálohami nepriateľa,
- vyčerpanie živej sily v rôznych objektoch nepriateľa.

2. Pri vedení obrannej činnosti:

- ničenie živej sily hlavného uskupenia nepriateľa, zníženie tempa útočnej činnosti alebo zmena smeru útoku,
- ničenie živej sily na palebných (štartovacích) postaveniach raketových vojsk a delostrelectva,
- zabezpečenie medzier a krídel v bojových zostavách vlastných vojsk,
- dezorganizácia velenia a činnosti tyla,
- boj so zálohami nepriateľa,
- zbaviť útočiacu vojská možnosti uskutočniť manéver na tých smeroch, te-

réne a objektoch, ktoré majú zásadný význam.

Tynovými objektami na vykonanie chemických úderov sú jednotky a útvary vojsk odkryté rozmiestnené alebo tie, ktoré sa nachádzajú v rôznych obranných zariadeniach (úkrytoch), ženie vybudovaných alebo v pohyblivých prostriedkoch (v tankoch, obrnených transportéroch, automobiloch atď.) a tiež prvky velenia, le-
tiská a tylové objekty.

Použitie chemických zbraní sa realizuje v súlade s plánom palebnej podpory, ktorý je prílohou k bojovému rozkazu veliteľa zväzku (zväzu).

Pri plánovaní použitia chemických zbraní sa musia brať do úvahy nasledujúce základné údaje:

- úloha, ktorú plní zväzok (zväz), v prospech ktorého sa chemické zbrane používajú,
 - sily a prostriedky, ktorými sa vykonávajú chemické údery,
 - úloha použitia chemických zbraní,
 - ciele (objekty), ktoré prichádzajú do úvahy napadať chemickými zbraňami,
 - stupeň ukrytia živej sily v cieľi napadnutia, či sú k dispozícii, a stav prostriedkov ochrany a stupeň chemickej disciplíny,
 - typ OL a druh streliva,
 - stav počasia, ročné obdobie a denná doba,
 - povrch terénu a charakter pokrytia v priestore ničenia objektov,
 - rozmiestnenie vlastných vojsk v dobe použitia chemických zbraní a predpokladaný charakter ich ďalšej bojovej činnosti.
- V priebehu plánovania použitia chemických zbraní spracúva sa schéma cieľov, ciele sa analyzujú a súbežne sa vykonávajú potrebné prepočty zabezpečujúce požadovanú a očakávanú efektivitu použitia, rozpracúvajú sa normy spotreby nábojov a volia sa najvýhodnejšie optimálne spôsoby vykonania chemických úderov.

Spôsoby použitia chemických zbraní delostrelectvom

Spôsoby použitia chemických zbraní delostrelectvom závisia od úlohy, ktorá má byť splnená, a od typu použitej OL. Čiastkový význam má tiež použitý delostrelecký systém (mínomety, húfnice, raketomety). Mínomety sa používajú na ničenie malých cieľov na malé vzdialenosti od predného okraja. Raketomety sa používajú na ničenie cieľov v hĺbke do 10 km; hlavné delostrelectvo sa používa spravidla na ničenie cieľov, ktoré sú rozmiestnené za hranicou paľby mínometov a raketometov.

Použitie delostrelectvom chemického streliva plneného OL typu GB (sarínom)

Použitie delostreleckých nábojov s GB sa vykonáva pre splnenie úloh ničenia a vyčerpania živej sily nepriateľa. V závislosti od stavu ochrany živej sily sa môže ničenie uskutočňovať dvoma spôsobmi:

- a) vykonaním prekvapivých krátkodobých prepádov alebo sálv, vypočítaných na ničenie živej sily do nasadenia ochranných masiek,

b) vykonaním relatívne dlhotrvajúcich prepádov, vypočítaných na účinnok celkovej dávky OL za plnú expozíciu.

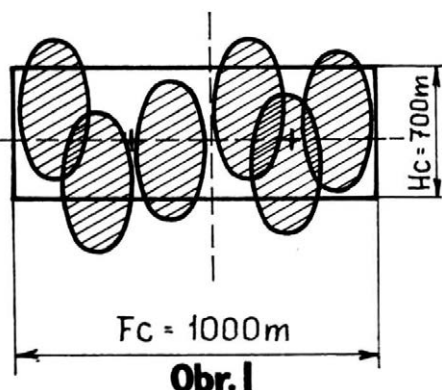
Pri použití prvého spôsobu má byť doba prepádu 15 alebo 30 sekúnd, v súlade s očakávaným priemerným časom, ktorý je potrebný na nasadenie ochranných masiek. V prípade, že by za tento čas nebola schopná palebná jednotka vystreliť požadované množstvo nábojov pre zabezpečenie stanovenej efektívnosti paľby, predpokladá sa jej posilnenie od iných jednotiek (batérií alebo oddielov). Najvyšší počet oddielov hlavného delostrelectva, ktorý je ešte účelný pre použitie na ničenie jedného cieľa, nemá presahovať počet päť; najvyšší počet odpaľovacích zariadení raketometov nemá byť vyšší ako deväť.

Stojí za zmienku skutočnosť, že v amerických predpisoch sa za palebný prepád považuje séria sálv, jedna za druhou s maximálnou rýchlosťou, ktorú dovoľuje kadencia daného delostreleckého systému. Počas 15 sekúnd 105mm húfnice sú schopné vystreliť tri salvy, 155mm a 203,2mm húfnice len jednu. Počas 30 sekúnd 155mm húfnice urobia 2—3 salvy, 105mm húfnice spolu 6, 203,2mm húfnice len jednu salvu.

Keď vedie paľbu batéria nezávisle od rozmerov cieľa, zámerný bod sa volí do stredu cieľa a vedenie paľby sa uskutočňuje **zovretým alebo paralelným vejárom**. Pri streľbe oddielom na cieľ s **polomerom** menším ako 100 m, všetky batérie vedú paľbu na stred cieľa. Ak je polomer cieľa väčší ako 100 m, jedna batéria vedie paľbu na stred cieľa a ďalšie dve po oboch vynešených na vzdialenosť 100 m na každú stranu od stredu cieľa. Uvedený spôsob streľby podstatne zjednodušuje vedenie paľby, ale na druhej strane nedosahuje optimálne výsledky. V predpisoch ozbrojených síl USA napr. chýbajú aj pokyny pre využitie metódy rozdelenia zámerných bodov na hĺbku cieľa. Na druhej strane sa pri ničení rozmerných cieľov predpokladá ich delenie na časti, ktoré sa potom ničia samostatne. Tak sa dosiahne rozdelenie zámerných bodov na ploche cieľa a jeho rovnomernejšie postreľovanie. Na dokumentáciu možno vziať nasledujúci príklad zo služobného predpisu FM 3-10 B:

Podmienky úlohy: cieľ — jednotka ženijného vojska s prepravnými prostriedkami $H_{\text{cieľ}} = 700$ m, $F_{\text{cieľ}} = 1000$ m, diaľka streľby $D = 7$ km, na ničenie vyčlenených 6 odpaľovacích zariadení M 91. Plocha ničenia jedného odpaľovacieho zariadenia dosahuje rozmery $H_p = 1050$ m,

$F_p = 280$ m. Pre zadané podmienky úlohy sa ako optimálny spôsob paľby odporúča rozdelenie plochy na osy y (po fronte) na dve časti a stanovenie zámerných bodov v strede každej jednotlivéj časti. Na každý zámerný bod vedú opakovanú paľbu tri odpaľovacie zariadenia (pozri obr. 1).

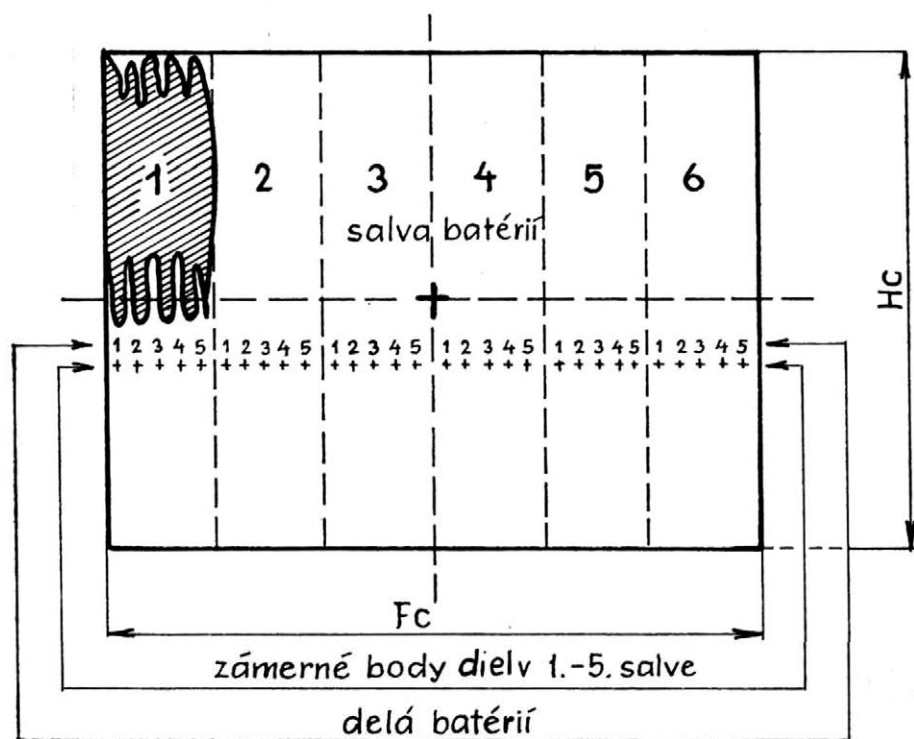
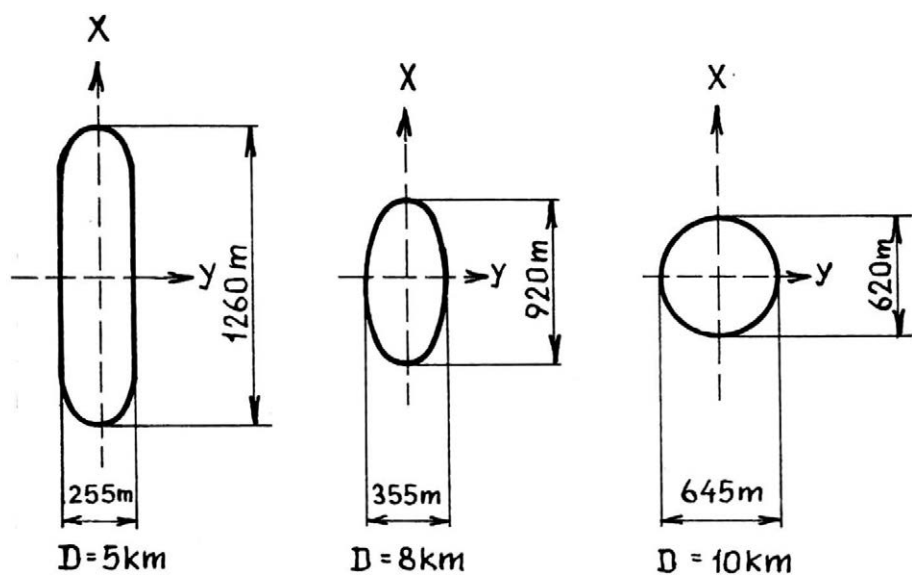

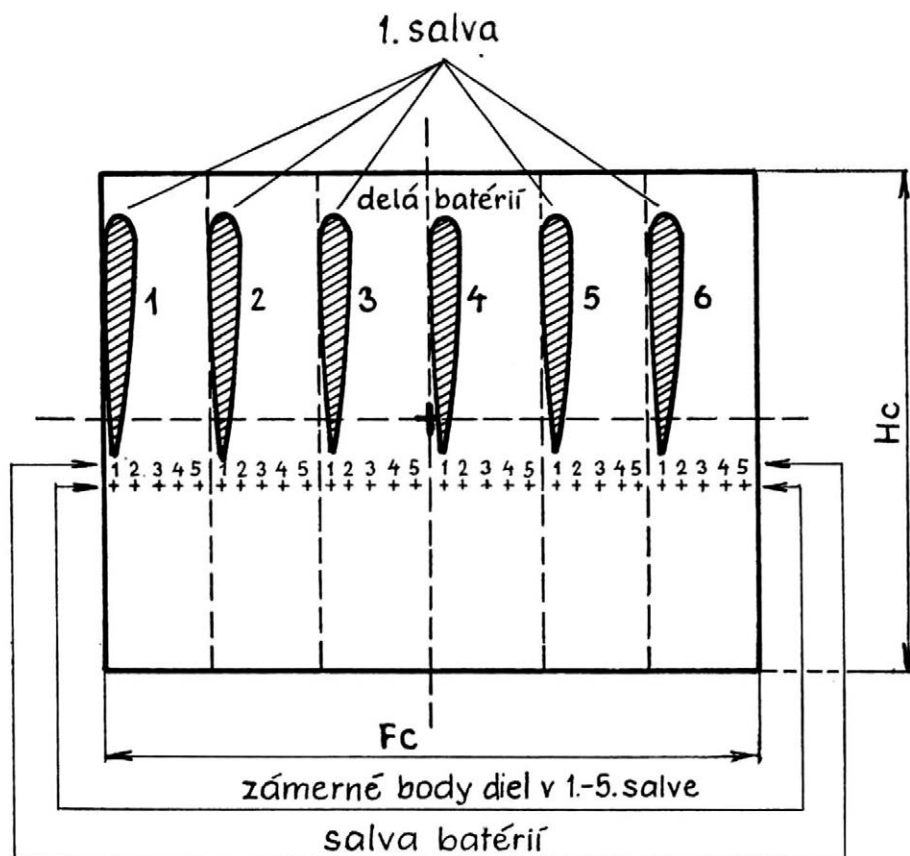
Odobný spôsob rozdelenia zámerných bodov je možný aj do hĺbky cieľa, avšak musia sa vziať do úvahy rozmery plochy cieľa a takisto tvar a rozmery plochy ničenia.

Zvláštnosť použitia raketometov spočíva predovšetkým v tom, že paľba sa vykonáva jednou salvou a určeným počtom odpaľovacích zariadení. Dosiahnutie požadovanej normy spotreby nábojov sa zabezpečuje na úkor zvýšenia počtu sálv jedného odpaľovacieho zariadenia, ale zvýšením počtu odpaľovacích zariadení, ktoré salvou strieľajú. Tak paľba reaktívneho delostrelectva nemôže v nijakom prípade podstatnejšie prevyšovať dobu salvy jedného odpaľovacieho zariadenia a trvá 15 sekúnd.

Takisto sa požaduje, aby salva všetkými strelami bola vykonaná súčasne. Okrem toho sa pri voľbe spôsobu paľby raketometmi musí brať do úvahy aj zmena tvaru a plochy ničenia (obrazca rozptylu), ktorý závisí od dĺžky paľby (pozri obr. 2).

Pri ničení živé sily na plnú expozíciu dĺžka paľby môže dosiahnuť 10—15 minút. Paľba môže byť vedená batériami (oddielmi) na relatívne veľké plochy, pričom protivník je nútený každú nasledujúcu salvu zabezpečiť prenosom paľby batériou (delom) na nový zámerný bod. Možné varianty prenosu paľby batérií za podmie-

Obr.3a

nok, že smer vetra je totožný so smerom paľby, sú uvedené na **obr. 3 a 3a**.

Na každý prenos paľby treba počítať čas do 1 minúty. Preto paľba môže byť skončená maximálne v priebehu 10 minút (pri 5 salvách batériou a spotrebe času do 1 minúty). Za iných podmienok doba paľby nepresiahne viac ako 5—7 minút.

Paľba na vyčerpanie sa vykonáva v dlhšom časovom úseku a môže prebiehať aj niekoľko hodín. Schéma rozdelenia zámerných bodov musí zabezpečiť rovnomernú paľbu na celú plochu cieľa, ale nesmie byť stereotypná. V prestávkach a to tak časových, ako i cieľových majú sa využívať trieštivé náboje. Hlavný cieľ takej paľby spočíva v donútení protivníka k dlhodobému použitiu ochranných prostriedkov a tým zníženiu bojuschopnosti predovšetkým v oblasti psychofyziologických možností jednotlivca.

Aké sú zvláštnosti pri použití delostrelectvom OL typu VX?

Pri použití nábojov plnených OL typu VX dosahuje sa plnenie všetkých úloh na živú silu (ničenie, vysílenie a obmedzovanie bojovej činnosti). Zvláštnosti použitia sú podmienené týmito faktami:

- že OL pôsobia, predovšetkým v podobe aerosólu, cez odkryté časti tela a cez výstroj,
- že náboje s VX majú rádiový nekontaktný zapalovač,
- že OL má vysokú stálosť, ktorá dovoľuje využiť aj ich druhotný účinok,
- že pri plánovaní použitia VX sa neberú do úvahy vertikálna stálosť atmosféry a rýchlosť vetra, ak nie je vyššia ako $7,5 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$,
- že sa zvyšuje význam rýchlosti účinku OL (tzn. čas, keď dôjde k vyradeniu

živej sily), ktorý je v priamej závislosti od hustoty zamorenia.

V závislosti od vymenovaných faktov sa plánujú

1. Vedenie paľby (palebných prepádov) o rôznej dĺžke: od 1 do 16 sálv batériou (oddieľom) 155mm húfnic a do 8 sálv batériou 203,2mm húfnic. Zvlášť sa odporúča začínať paľbu s prekvapením a s maximálnou kadenciou. Preto čas palebného prepádu na ničenie živej sily by nemal prekročiť dobu 4–5 minút.

2. Vedenie paľby na rozlične vystrojenú živú silu protivníka z hľadiska ochranných vlastností výstroja a použitých prostriedkov protichemickej ochrany, v závislosti od ročnej doby. Pri všetkých variantoch plánovania paľby sa počíta s nasadenou ochrannou maskou.

3. Rôzne varianty vyradenia živej sily z hľadiska požadovaného času, a to počas 0,5 hodiny, 1, 4, 10 hodín a variant, že čas potrebný na vyradenie bude dlhší ako 10 hodín. Z týchto časových variantov vyplýva praktický záver, že čím bude čas kratší, tým je spotreba chemického streliva vyššia so všetkými ďalšími požiadavkami (na dobu paľby, počet diel, ktoré vedú paľbu a pod.).

Spôsoby vedenia paľby sa podstatne nemenia proti vedeniu paľby, ktoré boli popísané pri použití GB (sarinu).

Pri plnení úloh pre obmedzenie manévru vojsk sa plánuje zamorenie terénu a bojovej techniky s hlavným cieľom obmedziť alebo sťažiť ich využitie živou silou. Zamorenie terénu sa podľa možnosti vykonáva rovnomerne s hustotou nie menej ako 0,2 g.m⁻². Tento stupeň zamorenia sa dosiahne vykonaním prepádov s dĺžkou do 10–15 minút. Stálosť OL typu VX zabezpečuje ničivý účinok v časovom rozmedzí od niekoľkých hodín do niekoľkých dní v závislosti od meteorologických podmienok a povrchu zeme. Je prirodzené, že terén môže byť zamorený podľa potreby aj opakovane niekoľko razy po sebe.

Aké sú zvláštnosti použitia delostrelectvom OL typu yperit (HD)?

Úlohy, ktoré plní delostrelectvo pri použití OL typu yperit (HD) sa v podstate nelíšia od úloh, ktoré plní s OL typu VX. Napriek tomu pri ich použití sú určité zvláštnosti, ktoré sú podmienené týmito skutočnosťami:

a) pary HD sú schopné účinne pôsobiť na vyradenie očí a častí pokožky, ktoré nie sú chránené ochrannou maskou a impregnovaným výstrojom,

b) čas, za ktorý dochádza k vyradeniu živej sily, je závislý od hustoty zamorenia terénu, teploty a vlhkosti vzduchu,

c) chemické strelivo a HD je vo výzbroji len u mŕnometných jednotiek 105mm a 155mm húfnic.

Palebné prepady na ničenie živej sily a na zamorenie terénu sa vykonávajú v dobe 15 minút a viac. Pri zamorení terénu sa požaduje hustota zamorenia 20 g.m⁻². Pri opakovaných palebných prepadoch, ktoré zabezpečujú potrebný ničivý efekt, sa požadovaný čas vykonania volí v závislosti od charakteru terénu, rýchlosti vetra, teploty pôdy a stupňa vertikálnej stálosti vzduchu. Tento čas sa pohybuje v rozmedzí od 30 minút do 72 hodín podľa konkrétnych podmienok.

Použitie OL raketovými jednotkami

Chemické úderu neriadenej aj riadenej raketami rôznych typov sa vykonávajú použitím 1–2 rakiet na jeden cieľ. Ničenie sa dosahuje predovšetkým pri použití s prekvapením a s využitím OL, ktoré majú krátkodobý účinok a to do doby, než sa živej sile podarí nasadiť ochranné masky, alebo na celkovú dobu expozície. Pri použití dvoch rakiet sa zameranie urobí obyčajne na stred cieľa oboma raketami alebo každou raketou na samostatný zámerný bod. Odpálenie dvoch rakiet sa urobí súčasne. Bojové hlavice rakiet sa otvárajú na takej výške, ktorá zabezpečí optimálny rozptyl jednotlivých sférických dielov, naplnených OL. Rozptyl jednotlivých dielov je rovnomerný, kruhový a jeho rozmery sú priamo závislé od výšky, na ktorej došlo k uvoľneniu dielov. Rozmery sa pohybuju od 455 do 1300 metrov (pre riadenú streľu Sergeant minimálny rozmer je 780 m a maximálny 1300 m). Odpálenie riadených aj neriadenej striel a presnosť úderu závisí od pravdepodobných kruhových odchýlok. Zvlášť u neriadenej striel kruhová odchýlka závisí od dĺžky streľby. U riadených striel kruhová odchýlka závisí minimálne od dĺžky streľby a radovo predstavuje desiatky, maximálne stovky metrov.

Aby sa dosiahla optimálna efektívnosť úderu v závislosti od plochy cieľa, dĺžky streľby a spôsobu ničenia živej sily, volí sa optimálna výška otvorenia bojovej hlavice, ktorá zabezpečí prekrytie väčšej alebo menšej plochy ničenia pri správnej voľbe zámerných bodov. Zväčšenie plochy ničenia podľa amerických predpisov sa odporúča plánovať až do hodnoty

$D_p = 2R_c + K\dot{P}$, kde

R_c = polomer cieľa v m

D_p = priemer kruhu rozptylu jednotlivých dielov v m.

Pritom sa berie do úvahy podmienka, že $D_p \leq D_{max}$, tzn. že zvýšenie priemeru kruhu rozptylu jednotlivých dielov nemá byť väčšie ako maximálna hodnota, ktorá je vlastná danej bojovej hlavici.

Spôsoby použitia chemických zbraní letectvom

Použitie chemických zbraní letectvom sa uskutočňuje využitím bitevných lietadiel rôznych typov: lietadlami strategického letectva, taktickými stíhačmi (stíhačmi bombardérmi) a bombardérmi vojenských vzdušných síl, lietadlami armádneho letectva, rôznymi typmi lietadiel námorných síl a rôznymi typmi vrtulníkov.

Chemické úderu sa vykonávajú spravidla skupinami lietadiel, v počte od 2—6 do 20—25. Bombardovanie sa robí z horizontálneho, stúpavého alebo strmhlavého letu.

Bojové tvary môžu mať tvar „klina“, „stupňovite vpravo“, „na úrovni“ alebo „v prúde“.

Odhodnenie bômb sa uskutočňuje „sériou“ alebo „salvou“. Bojová činnosť letectva pri použití chemických zbraní (chemických úderoch) sa plní na rôznych výškach a rôznych rýchlostiach v závislosti od typu používaných prostriedkov a podmienok, za ktorých sa úloha plní.

Použitie letectvom streliva s GB (sarínom)

Použitím sarínu leteckými prostriedkami sa dosahuje ničenie živej sily tak pri krátkych (15—30 sekúnd), ako i dlhých (plných) expozíciách. Na vykonanie úderov sa volia cieľe o rozmeroch do 1 km². Za podmienok, že plocha je väčšia ako 1 km, delí sa na niekoľko častí. Na každý cieľ (alebo časť cieľa) sa vedie úder jedným lietadlom, párom alebo rojom (dvoma pármí) lietadiel. Interval série bômb a tvaru lietadiel sa volia tak, aby plocha ničenia [jeho tvaru] bola podobná ploche cieľa a aby výbuchy bômb (kazetových elementov) boli rovnomerne rozdelené na plochu ničenia.

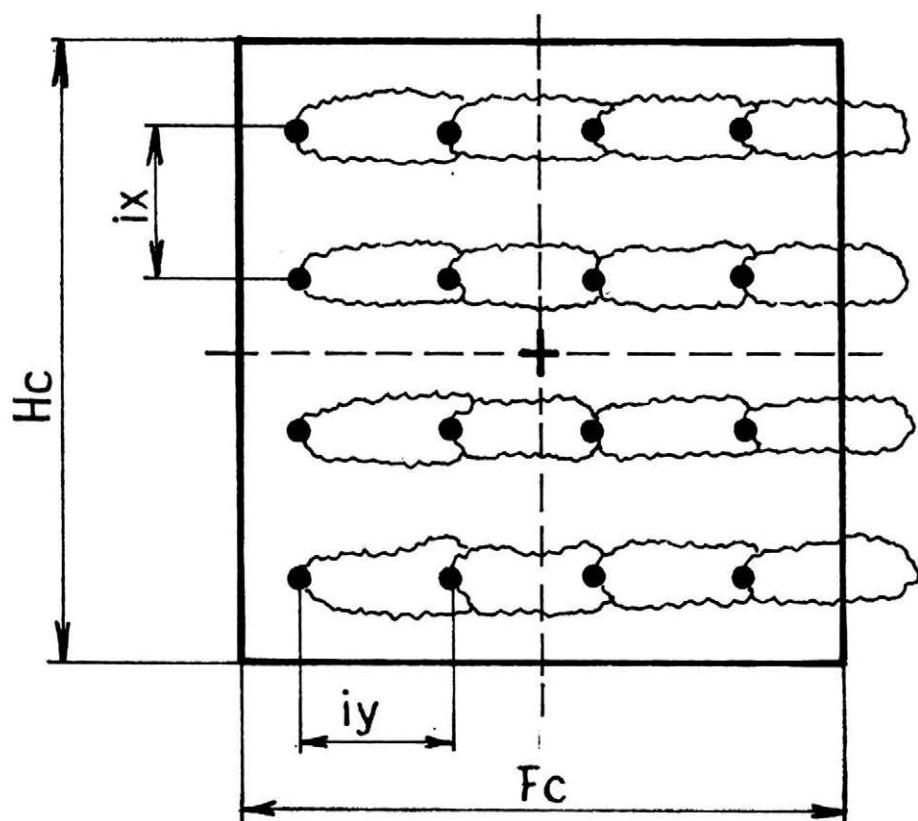
Za predpokladu, že sa na ničenie živej sily na celkovú expozíciu pri stálom vetri, ktorého smer môže byť určený viac menej presne, použijú bomby typu MC-1, plánuje sa vytvorenie líniového zdroja OL blízko náveternej hranice cieľa výbuchmi série bômb (obr. 4). Pri nestálom smere vetra alebo za malej pravdepodobnosti možnosti jeho určenia (predpovede), vytvorenie jednej línie alebo niekoľko líniových zdrojov OL sa robí v rozsahu rozmeru cieľa (obr. 5). Pri ničení živej sily

s prekvapením a krátkodobou expozíciou sa stred plošného cieľa ničenie stotožňuje so stredom cieľa (obr. 6). Keď sa použijú kazetové skrine (napr. MK 5 ModO), plocha rozptylu jednotlivých elementov sa zvyšuje s výškou (H) otvorenia kazety. Preto stanovenie rozmerov plochy ničenia je priamo závislé od výšky otvorenia kaziet.

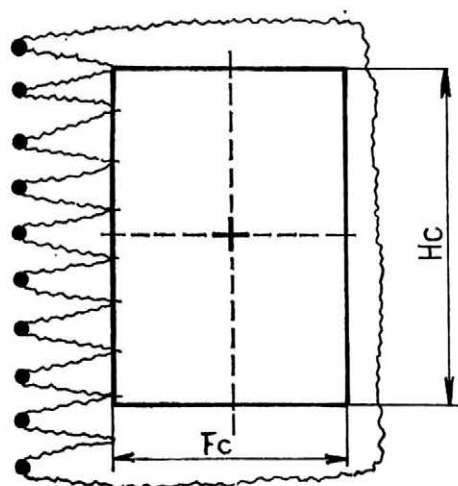
Odhodnenie bômb MC-1 sa vykonáva na veľkých aj malých výškach pri rýchlosti letu do 1960 km.h⁻¹, odhodnenie bômb MK 116 z výšky väčšej ako 160 m a rýchlosti 320 až 800 km.h⁻¹, bômb M 94 z výšky väčšej ako 270 m a rýchlosti lietadla 720 km.h⁻¹. Dodržiavanie minimálnych výšok letu a odhodnenia bômb je bezpodmienečne nevyhnutné pre to, aby bola zabezpečená normálna mechanika funkcie bomby a kazety a aby bola dosiahnutá bezpečnosť lietadla.

Zvláštny spôsob použitia GB (sarínu) sa používa za predpokladu využitia kazety CBU-15/A neautomatizovaného účinku s kontajnerovým zariadením SUU-13/A, v ktorom je 40 elementov (bômb). Let sa môže uskutočňovať na mimoriadne malých výškach. Postupné vystreľovanie jednotlivých elementov v časovom intervale medzi nimi v hodnote $i = 0,1$ sekundy pri rýchlosti letu 500 km.h⁻¹ zabezpečuje líniový interval $i = \frac{5 \cdot 10^5 \cdot 0,1}{3,6 \cdot 10^3} = 12$ m, čo

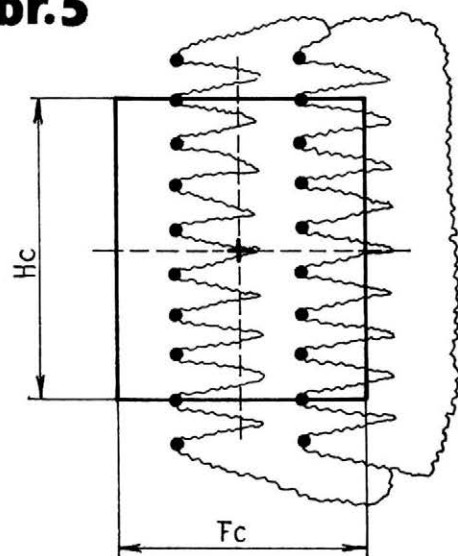
dovoľuje jedným zariadením vytvoriť plochu ničenia o hĺbke okolo 500 m. Šírka takej plochy sa prihladnutím na 30sekundovú expozíciu môže byť 100—150 m, na plnú expozíciu 300 m. Keď sa vezme do úvahy, že na lietadle je 5—6 týchto zariadení, hĺbka plochy ničenia môže byť až 3 km. Zvýšenie šírky plochy ničenia môže sa dosiahnuť zvýšením počtu lietadiel v skupine. Za predpokladu, že pôsobia 2 alebo 4 lietadlá v tvare s intervalom 150 m, šírka plochy je 300 alebo 600 metrov. Je samozrejme, že pri iných rýchlostiach, intervaloch sérií odhodnenia bômb a expozícií sa rozmery plôch ničenia jedným lietadlom budú meniť. Pri rýchlostiach 500—1000 km.h⁻¹ možno zabezpečiť strednú hodnotu líniového intervalu 12 m pri súčasnej činnosti 2 a viac zariadení. Ak budeme brať do úvahy tendenciu zvyšovania podvesových zariadení

Obr.5

Obr.4

Obr.6

na súčasné lietadlá (napr. F-4s je toto množstvo zvýšené na počet 22), treba priznať vysokú perspektívnosť a nebezpečnosť v možnostiach použitia OL letectvom. Osobitnú pozornosť treba venovať použitiu GB (sarínu) s využitím neautomných kaziet pri prekvapivom údere na prúdy vojsk počas presunov.

Použitie letectvom OL typu VX

Použitie OL VX letectvom sa uskutočňuje pomocou postrekových prístrojov (VAP). Vo výzbroji VVS je VAP TMU-28 a vo vojenskom námorníctve VAP Aero-14, ktoré sa používajú v rámci leteckej taktickej podpory vojsk v priebehu námorných výsadkových a pozemných bojových operácií a bojov. Základná úloha zariadenia VAP spočíva v ničení živej sily protivníka cestou bezprostredného účinku aerosólov OL cez výstroj a taktické zameranie jednotlivých častí terénu s úlohou nedovoliť jeho využitie protivníkom. VAP sa používa jedným lietadlom alebo skupinou do 4 lietadiel aj viac.

Rozmery a tvar plochy ničenia jedným VAP závisia od:

- výšky postreku,
- rýchlosti letu počas postreku,
- spotreby OL,
- smeru vetra vzhľadom na líniu postreku,
- rýchlosti stredného vetra.

Plocha ničenia jedným VAP môže dosahovať od 40—100 ha v závislosti od smeru letu a smeru vetra. Odporúčaná výška postreku je udávaná hodnotou od 30—150 m. Čím je výška letu nižšia, tým presnejšie možno nakryť OL cieľ a tým je aj menšie nebezpečenstvo zostreli lietadla prostriedkami PVO protivníka. Pri činnosti na malých výškach sa zvyšuje prekvapivosť úderu, predovšetkým na teréne s lesnými masívmi, osadmi a pod. Spolu s tým treba však vziať do úvahy aj zmenšenie plochy ničenia v smere vetra, čo býva typické pri malých rýchlostiach stredného vetra. Preto spravidla výšky väčšie ako 30 m sa majú používať pri rýchlostiach vetra menších ako 2,5—3 m.s⁻¹.

Pri ničení cieľov o rozlohe do 50 ha odporúča sa použiť dve lietadlá s jedným VAP TMU-28/B na každom lietadle. Pri ničení cieľov o rozlohe 75—350 ha sa odporúča plánovať štyri lietadlá.

Analýza spôsobov použitia OL typu VX letectvom protivníka pri využití VAP dovoľuje urobiť záver, že sa zvyšujú bojové možnosti pri ničení živej sily. Predpokladá

však aj nevyhnutnosť ďalšieho skvalitňovania zisťovať meteorologické podmienky (predovšetkým zmenu prízemného vetra) v priestoroch bojovej činnosti alebo zvýšenie presnosti predpovede rýchlosti a smeru vetra.

Použitie letectvom látky typu „BZ“

Látka BZ sa používa v strelive troch typov: 750-fn kazeta VVS CBU-5B, 750-fn kazeta pozemného vojska M 43, 175-fn kazeta M 44 a kazetové zariadenie CBU-16/A. Kazety M 43 a M 44 sú predurčené pre použitie vojskovým letectvom pri malých rýchlostiach letu, kazeta CBU-5B a kazetové zariadenie CBU-16/A sú prispôbivé pre použitie nadzvukovými lietadlami.

Použitím látky BZ sa dosahuje dočasné vyradenie živej sily a vykonáva sa v prípadoch, keď z rôznych príčin nie je výhodné alebo potrebné dosiahnuť smrtiace účinky na živú silu. Kazety M 43 a CBU-5B sa zhadzujú z výšky väčšej ako 1900 m, k otvoreniu kaziet dochádza vo výške 1400 m. Kazeta M 44 vzhľadom na to, že obsahuje generátory M 16 sa má používať s prekvapením, v noci, za hmly a spoločne s neutrálnym dymom. Generátory M 16 začínajú pracovať po dopade na zem.

Použitie BZ s kazetovým zariadením (kontejnerom) CBU-16A je veľmi podobné použitiu GB (sarínu) s využitím zariadenia CBU-15/A. Rozdiel spočíva v tom, že rozstup medzi bodmi výbuchov jednotlivých elementov nepresahuje 4m; táto požiadavka je zabezpečovaná funkciou dvoch alebo troch zariadení v rovnakom čase.

Použitie letectvom látky CS

Použitie látky CS frontovým letectvom sa uskutočňuje s použitím bômb typu BLU 52/B alebo kazetového kontejneru BLU-30/A. Bombardovanie bombami s CS sa vykonáva v súlade so všeobecne platnými spôsobmi a predpokladá také rozdelenie výbuchov bômb v cieľi, ktoré zabezpečí vytvorenie neznesiteľných koncentrácií látky na celej ploche alebo jej väčšej časti. Použitie látky CS s využitím kazetového kontejneru CBU-30/A je analogické použitiu GB zariadením CBU-15/A a BZ zariadením CBU-16/A. Rozdiel spočíva v tom, že pri uvedení do funkcie sa nevytvárajú jednotlivé ohniská výstrelov elementov, ale celá skupina výstrelov (dovedna 32 elementov typu BLU-39/332).

Látka CS sa môže používať aj vojskovým letectvom alebo vrtuľníkmi. K tomu

sú určené kazety typu XM 15 (E 158) alebo XM 165 (E 159, CBU-19A). Po odhodení týchto kaziet, niekoľko metrov od trupu lietadiel (vrtuľníkov), dochádza k rozdeleniu jednotlivých častí, k činnosti vystreľovacích náloží jednotlivých, čo do rozmeru malých granátov a k ich vy-

strelení smerom k cieľu. V dôsledku rozptylu granátov na ploche 0,5 ha (XM 15) alebo 1,1 ha (XM 165) vytvorí sa neznesiteľná koncentrácia OL. Hodnota dosiahnutej plochy sa môže zvýšiť za predpokladu, že sa zvýši počet kaziet alebo počet lietadiel, ktoré vykonávajú úder.

Použitie chemických fugasov

Chemické fugasys, podľa názoru vojenských špecialistov USA, sú predurčené na ničenie živej sily, ktorá prekonáva žienj-chemické zátarasys, na obmedzenie manévru vojsk na teréne a cestách a tiež na sťaženie vykonávania priechodov v mýnových poliach a iných žienjnych zátarasoch. Chemické fugasys sa rozmiestňujú jednotlivo a samostatne alebo spolu s protipechotnými mýnami. Odporúča sa ich kladenie na teréne s rastlinným pokrytím a ak sa kladú do zeme, starostlivo sa zamaskujú. Pri vytváraní pásom (polí) chemických zátarasov, kladenie chemických fugasov sa riadi zásadou plošného zátarasovania. Pásma sa vytvárajú z fugasov rovnakého typu a kladú sa do radov šachovým spôsobom. Vzdialenosť medzi radmi fugasov a medzi fugasmi v každom rade (línii) — pokiaľ ide o fugasys typu M 1, je 10 m. Celková hĺbka fugasov typu M 1 býva spravidla 90 m. Norma v tomto prípade je 1000 kusov na 1 km zátarasov. Použitie chemických fugasov M 23 s OL typu VX predpokladá ničenie živej sily, ktorá

používa ochrannú masku a používa letný výstroj pri rýchlosti vetra od 1 m.s⁻¹ a viac, so spotrebou na 1 ha:

Pri zosilnení mýno-výbušných zátarasov môže byť hĺbka mýnového poľa zosilnená fugasmi do 300 m. Spotreba v tomto prípade dosiahne 480—500 kusov na 1 km mýnového poľa (PT mýn sa kladie 6krát a PP mýn 2,5krát viac ako chemických fugasov). Fugasys sa pokladajú miesto niektorých PP mýn v rozmedzí každej 4—8 skupiny mýn (resp. každých 25—30 m po fronte) predných radov mýnového poľa.

Žienjná (motopechotná) rota položí ručne v priebehu 10 hodín denného času 2—2,5 tisíc fugasov, v noci za 4—5 hodín 1—1,2 tisíc fugasov. S využitím jedného zamýnovača v priebehu 10 hodín sa môže položiť 3,5—4 tisíc fugasov. Ničenie živej sily sa dosahuje súčasným riadeným výbuchom mýnového poľa alebo tej časti, kde je živá sila: za iných podmienok k adjustácii fugasov dochádza pri bezprostrednom kontakte živej sily (neriadený rozmet).

% ničenej plochy	počet fugasov na ha	medzera medzi fugasmi v m	spotreba na 1 km dĺžky poľa, kusov
30	4	50	40
50	7	35	70
30	15	25	150

Použitie mechanických a termických generátorov aerosólov

Mechanické generátory aerosólov sú predurčené na ničenie živej sily na veľkých plochách. Spravidla sa používajú generátory skupinou vrtuľníkov alebo skupinou automobilov. Let vrtuľníkov sa vykonáva na malých výškach rýchlosťou 80 km.h⁻¹. Pri rýchlosti vetra 6—7 m.s⁻¹ (bočný vietor) efektívny účinok OL (CS) sa vytvorí na ploche hlboké 1200 až 1500 m a širokej (vo smere vetra) 500 m, ak sa použije aparatura M 4 a 1500—2500

hlboké, 500 m široké pri použití aparatury M 5. Zväčšenie plochy sa zabezpečuje zvýšením počtu generátorov (vrtuľníkov, automobilov), ktoré vytvárajú aerosólové zamorenie.

Prenosné generátory sa využívajú na zamorenie zákopov, úkrytov, podzemných tunelov a iných objektov.

Princíp termogenerátorov OL sa v armáde USA využíva v dráždivých dymovníčkách (typ M 6, M 16), ručných graná-

toch typu M 7, granátoch typu E 23 k viac-
hlavňovému granátometu, alebo v nábo-
joch (typ XM 674, XM 561, E 1, XM 627)
ku granátometu M 79.

Jedovaté alebo dráždivé dymovničky sa
využívajú pechotou na ovládnutie malých
objektov protivníka za predpokladu tesné-
ho dotyku s ním, keď je použitie podob-
ných prostriedkov letectvom sťažené alebo
nemožné. Pri smeru vetra k objektu niče-
nia z náveternej strany sa vytvára lúnia
vypúšťania jedovatých dymov použitím
jednej alebo niekoľkých dymovničiek za
sebou. Pri týchto vlnových útokoch treba
zabezpečiť dosiahnutie prekvapenia a ne-
očakávanosti útoku. Lúnia môže byť mas-

kovaná aj použitím neutrálnych dymov,
imitáciou požiarov a ďalšími prostried-
kami.

Použitie granátov sa vykonáva ručným
vrhaním použitím viachlavňového alebo
ručného granátometu v priebehu vedenia
bojovej činnosti na jednotlivé zákopy,
okopy, palebné postavenia alebo pozorova-
teľne.

Vymenované spôsoby, metódy a odporú-
čané typy OL na ničenie živej sily sú
u pravdepodobného nepriateľa podrobne
rozpracované. S ich použitím sa môžu voj-
ská stretnúť na ľubovoľnej bojovej činnos-
ti a to tak v tesnom dotyku, ako i v ope-
račnej hĺbke.

Cieľom príspevku bolo podrobnejšie rozobrať možnosti nepriateľa pri použití OL
rôznymi prostriedkami a poukázať na možné technické vykonanie napadnutia a tým
prispieť k skvalitneniu stálych opatrení proti zbraňam hromadného ničenia v pod-
mienkach ČSĽA, zvlášť v opatreniach proti účinkom chemických zbraní, ktoré doteraz
nemali dostatočnú publicitu. Špecifika ochrany proti chemickým zbraňam to zákoni
te vyžaduje.

СОДЕРЖАНИЕ

Майор Ян Коваржчик

Характер законов войны 3

Автор разбирает некоторые теоретическо-методологические вопросы, касающиеся определения сущности и характера законов войны. Он объясняет основные проблемы и обращает внимание на изложение их положительных сторон.

Подполковник Адолф Гретцр, кандидат философских наук, доцент

Фактор времени и научно-исследовательская деятельность 8

Автор рассматривает фактор времени научно-исследовательской деятельности в области общественных наук. Он указывает фактор времени в плоскости философско-теоретическом, методологическом и методическо-организационном. Статья сугубо теоретическая и разбирает некоторые актуальные проблемы научного познания.

Советское военное искусство во второй половине 1944 года 13

Статья объясняет содержание и решающие итоги вооруженной борьбы на советско-германском фронте летом и осенью 1944 года. В статье разбирается проблематика дальнейшего развития советского военного искусства, на основе огромных наступательных операций, особенно с точки зрения ведения последовательных стратегических операций группами фронтов, их форем, использования видов вооруженных сил, родов войск, а также задач тыла.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Павел Фигуш

Задачи и содержание гражданской обороны 19

Автор, исходя из основных документов и законов ЧССР, определяющих дальнейшее усовершенствование гражданской обороны, разбирает основные задачи, место гражданской обороны в комплексе оборонительных мероприятий при отражении агрессии противника, а также организационную структуру гражданской обороны.

Подполковник Ян Папрчка

Радиоэлектронная борьба в наступательной операции 25

Автор статьи объясняет содержание радиоэлектронной борьбы, разбирает объем работы штаба общевойсковой армии при организации радиоэлектронной борьбы, ее планирование, разработку необходимых документов, организацию взаимодействия и систем управления. Статья является методикой практической деятельности в области радиоэлектронной борьбы.

Подполковник Милош Пеликан, кандидат военных наук

Ведение разведки общевойсковым соединением в особых условиях 34

Автор разбирает вопросы ведения разведки в наступательном бою общевойсковой дивизии в особых условиях средневропейского ТВД, а именно: организацию и ведение разведки ночью, зимой, при ведении боевой деятельности в городе и в горно-лесистой местности.

Подполковник Милан Новотны, кандидат военных наук, доцент

Боевая деятельность ракетных войск и артиллерии при наступлении в особых условиях 39

Автор разбирает боевую деятельность ракетных войск и артиллерии в особых условиях, которая значительно усложняет работу штабов и войск. Он рассматривает боевое применение ракетных войск и артиллерии в горно-лесистой местности и в бою о большие города.

Генерал-майор Здзек Кац

Воздушная армия при поддержке наземных войск 46

Автор, исходя из ударной мощи воздушной армии, ее возможностей уничтожать противника на большую глубину и возможностей быстро переносить боевое усилие на решающие направления, разбирает действия указанной армии при уничтожении и подавлении наземных и воздушных целей, глубину ее действий, время проведения ударов и возможности выполнения задач в разных условиях боевой обстановки и метеорологических условиях.

Полковник Франтишек Паленик, кандидат военных наук, доцент

Инженерное обеспечение форсирования рек зимой 52

Автор разбирает главные особенности инженерного обеспечения форсирования водных препятствий в зимних условиях. Он обращает особое внимание на инженерную разведку, обеспечение передвижения и маневра, строительство переправ, инженерную подготовку местности, устройство заграждений и на проведение разграждения.

Подполковник Йосеф Куржатко

Медицинское обеспечение в горно-лесистой местности 60

Автор статьи разбирает главные задачи медицинского обеспечения боевых действий в горно-лесистой местности. Особое внимание он обращает на организацию медицинского обеспечения и на особенности управления медицинской службой в горно-лесистой местности.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

К дальнейшему усовершенствованию планирования операций 63

Способы перехода в наступление 68

ИНФОРМАЦИИ

Генерал-майор Ян Франко

Способы применения химического оружия противником 73

Автор разбирает взгляды военных теоретиков армий империалистических государств на применение химического оружия, методы и задачи его применения в наступлении и обороне. Он рассматривает способы применения указанного оружия артиллерией, ракетными войсками, авиацией, в химических фугасах, а также в разных приборах.